

Avto-moto rallyju na pot

V ponedeljek, 1. julija, so se iz Ljubljane odpeljali udeleženci avtomoto rallyja »Sutjeska 68«. Pred odhodom jih je pozdravil predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Leskošek-Luka in jim želel srečno vožnjo. Med drugim je dejal:

V imenu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije pozdravljam vse, ki ste se odločili, da z avto-moto rallyjem »Sutjeska 68« prispevate k velikim letošnjim manifestacijam bratstva in enotnosti narodov Jugoslavije in s tem počastite tudi dan borca 4. julij.

Letošnji avto-moto rally je že četrti množični zbor na Sutjeski, toda nobeden od dosedanjih ni imel takega pomena kot letošnji, kajti skupaj s preživelimi borci in udeleženci zgodovinske bitke bodo avtomobilisti in motociklisti Jugoslavije počastili 25-letnico usodne, toda zmagovite bitke naše NOB in 25-letnico II. zasedanja AVNOJ.

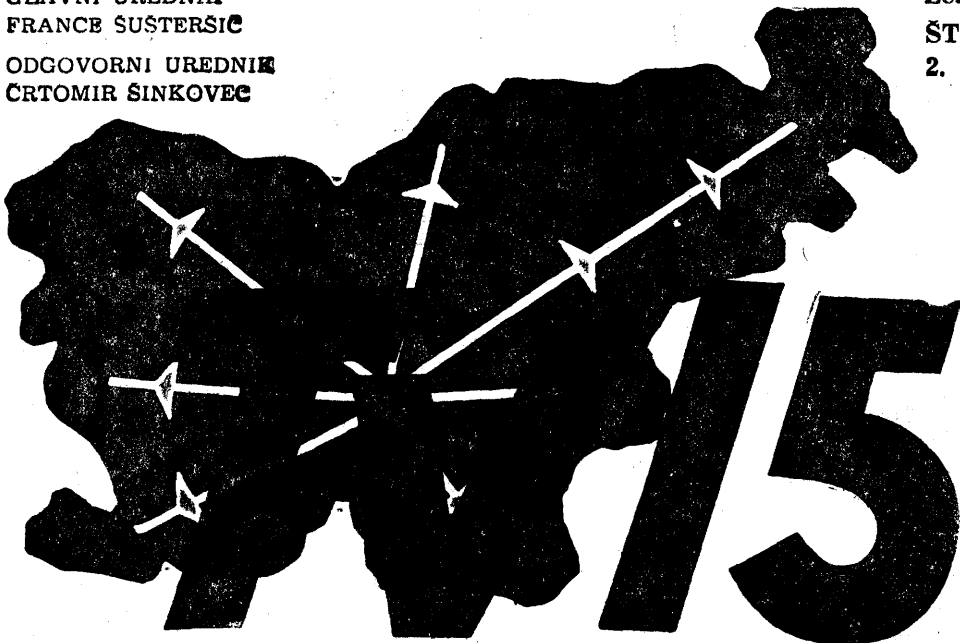
Sutjeska je ostala živo v spominu naših narodov.

Polnih 30 dni se je 19 tisoč borcev, med katerimi je bilo nad 3.000 ranjencev, borilo po gorskih terenih Sinjavine, Durmitorja, Volujaka, Magliča in Zelengore proti 120 tisoč do zob oboroženim osvajalcem. Borci, komandirji, komandanti

nično legendo o sebi in Sutjeski ter zapustili trajno sporočilo, kako se je treba boriti za svobodo in prihodnost svojih narodov.

Prav zaradi tega je letošnji avto-moto rally »Sutjeska 68« dragocen prispevek k proslavi 25-letnice velike bitke, k proslavi, ki jo bomo v tej ali oni obliki počastili širom po vsej socialistični Jugoslaviji, ker je to izredna priložnost prenašanja tradicij na naš mladi rod.

GLAVNI UREDNIK
FRANCE ŠUSTERŠIČ
ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC



GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

SUTJESKA

Leto 1943 je v II. svetovni vojni pomenilo prelomnico. Medtem ko so v prejšnjih letih nacisti zmagovali in prodirali globoko v sovražnikove dežele, so leta 1943 začeli doživljati udarec za udarcem. Po Stalingradu so izgubili Afriko, njihova ofenziva na orlovsko-kurski vzboklini je poleti doživela neuspeh, sledilo je izkrcanje Angležev in Američanov v Italiji, kmalu zatem je Italija položila orožje.



Za 4. julij, praznik vstaje jugoslovanskih narodov, čestitamo vsem, ki so se borili in krvaveli za socialistično Jugoslavijo ter ostali njeni borci, borci za lepšo prihodnost in dosledno uresničenje socialističnih idej

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV
SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

Ze proti koncu 1942 je tudi nacističnim mogotcem postalo jasno, da vojne ne bodo dobili z nekaj bliskovitimi akcijami, kakršne so izvajali dotlej, ampak da se bo treba celo braniti. Za to obrambo pa se je bilo treba pripraviti.

Ves čas vojne je pomenilo jugoslovansko ozemlje, ki ga je zajela vseljudska partizanska vojna, za nacistični obrambni sistem zelo bolečo točko. Ne samo zato, ker je naša narodnoosvobodilna vojska vezala nase veliko število sovražnikovih vojakov, tako potrebnih na fronti, ampak tudi zaradi cele vrste drugih vzrokov. Med temi je bil eden poglavitnih tudi jugoslovanski zgled za sosedne narode: Grke, Bolgare, Albance ter druge, celo Avstrijce in Italijane.

Kot drugi razlog, zakaj je naša osvobodilna vojna pomenila za naciste tako nevarnost, lahko štejemo možnost izkrcanja Angležev in Američanov na naših obalah ali pa tudi pomoč v ljudeh ali orožju, ki bi jo lahko dali tako zahodni kot vzhodni zavezniki. S to pomočjo bi se bile naše sile močno okrepile in dosegale še večje uspehe. Samo rivalstvo obeh skupin naših zaveznikov je krivo, da tako eni kot drugi niso izkoristili teh možnosti že v letu 1942. Iz po vojni objavljenega gradiva vemo tudi, kako je angleška obveščevalna služba s pomočjo operacije »zmletost« prepričala naciste, da se bi zavezniki izkrcali v Grčiji...

Zato je že proti koncu 1942 dozorela v nacističnem vodstvu zamisel, da je treba jugoslovansko odporiško gibanje uničiti. Te naloge so se lotili drgace kot prejšnjih podobnih poskusov. Skušali so uničiti glavni NOV, pri tem pa so sklepali, da bodo pozneje brez težav lahko opravili tudi z manjšimi uporiškimi območji in enotami ali pa jih vsaj zadržali na ravni gverilskih skupin, oziroma preprečevali razvoj v vojsko. Glavnina naše NOV pa je bila takrat v zahodni Bosni.

Ze januarja 1943 je glavna nemških in italijanskih čet napadla osvobodeno ozemlje v Bosni z zahoda, drugi del pa je

vzpostavil obrambno črto na Neretvi, da bi tako zajeli glavno NOV v kotel in jo uničili. Res se je glavna NOV umakala proti vzhodu, toda ne toliko zaradi sovražnikovega pritiska kot zato, ker se je namerala glavna operativna skupina pod neposrednim poveljstvom vrhovnega štaba prebiti na Kosovo, Metohijo in v Srbijo, kjer se do takrat vstaja ni bila dovolj razmahnila. Tista ozemlja pa so bila velikega strateškega pomena, obenem pa se je glavna operativna skupina že približala mejam Kosova, Metohije in Srbi.

Vrhovni štab pod vodstvom tovariša Tita je sovražnikove ukane preprečil. Naša vojska se je prebila prek Neretve in zadržala četištvu v Hercegovini in Črni gori odločilen udarec, obenem pa se je glavna operativna skupina že približala mejam Kosova, Metohije in Srbi.



JULIJ PAPIČ: VSTAJA (DETALJ)

je, torej zastavljenim ciljem. Sovražnik je spoznal, da je doživel nov neuspeh. Zato je sklenil akcijo ponoviti, tokrat z večjimi silami in bolj strnjeno, pri tem pa uporabi dotedanje izkušnje.

Naše enote, ki so začetek nove ofenzive, imenovane peta, dočakale na redko naseljenem in opustošenem območju vzhodne Hercegovine in zahodne Črne gore, so bile sile izmučene od dolgotrajnega pohoda in neprestanih bojov ter obremenjene s številnimi ranjenci. Zato je sovražnikov napad pomenil zanje hujšo nevarnost kot vsi dotedanji, šlo je za bitki ali ne bitki.

V skoraj mesec dni trajajočih bojih, ki jih dandanes imenujemo po najhujši bitki na Sutjeski, so se naše čete za ceno zelo hudih izgub prebile iz sovražnikovega obroča in udarile proti vzhodni Bosni. Vrhovni štab je začasno opustil zamisel o vdoru v Srbijo, Kosovo in Metohijo ter razpusil glavno operativno skupino, saj se je že kahal fašizem v Italiji in se je bilo treba pripraviti na njegovo vajo.

Boji okoli Sutjeske pomenijo za našo narodnoosvobodilno vojsko višek naporov in žrtv, hkrati pa odločilno zmago kljub hudim žrtvam. Težko si predstavljamo, kaj bi se bilo zgodilo, če bi bila glavna operativna skupina uničena in zajeta. To sicer ne bi pomenilo konca našega upora. Toda najbrž bi se bil njegov razvoj vsaj za leto dni zakasnil: ne bi bilo jeseni I. 1943 drugega zasedanja AVNOJ in najbrž tudi ne že I. 1944 mednarodnega priznanja nove Jugoslavije.

Zato se ob letošnji proslavi 25-letnice bojev na Sutjeski spominimo vseh, ki so v tej bitki sodelovali ali jo vodili, ostali živ ali pa padli, spominimo se dogodkov, ki so tako odločilno vplivali na našo zgodovino, čeprav niso pomenili naše dokončne zmage.

Zmaga na Sutjeski v tako hudih razmerah pa naj nam bo v spodbudo in zgled: tudi v najhujšem so naši ljudje našli moč ter kljub še tako hudim žrtvam zmagali.

Mile Pavlin

Pripombe k cenikom živil

Po uradnih statističnih podatkih so bile cene življenjskih potrebščin štiricilnske družine v Sloveniji v letošnjem maju glede na povprečje I. 1967 za 4,3% višje, v primerjavi z lanskim majem pa za 3,8% višje.

Po vrstnem redu so najbolj narasli stroški prehrane, ki jim sledijo stroški kulture in razvedrila, stroški storitev, stroški za nakup blaga in stroški prometa. Najmanj so se povečali stroški za tobak in pižame.

Medtem ko lahko rečemo za vedno stroškov, da je bil njihov porast objektivno utemeljen, se nikakor ne moremo strinjati s tako

skokovitim naraščanjem stroškov za prehrano: zlasti pa se ne moremo strinjati s cenami sadja — jabolk in hrušk — ki so v zadnjem času naravnost oduševske.

Kilogram jabolk, če so »brez napake«, stane 500 starih dinarjev in še več. Kilogram hrušk prav tako. Pri tem je zelo zanimiva primerjava cen tega sadja s cenami v Trstu ali Gorici, kjer plačate za enaka jabolka in enake hruške več kot polovico manj (preračunano v dinarje).

Težko bi se mogel kdo izgovarjati, da so takih cen sadja krive objektivne okoliščine, ker nismo še pozabili, da je bila lani sadna le-

tina v Sloveniji rekordna. Spominimo se, koliko je bilo jeseni jabolok, hrušk in vsega drugega! Jabolka so ponujali kmetje po smešno nizki ceni. Vsega je bilo na pretek — le dobre volje naše trgovine je bilo premalo, namreč dobre volje, ustreči »potrošnikom« oziroma prispevati k njihovu življenjskemu standardu. Za kilogram tistih jabolok, ki jih zdaj prodajajo po 500 in še več starih dinarjev, podjetja gotovo niso plačala proizvajalcu niti 100 dinarjev. Takemu pojavu moramo horeč nočes prisoditi naziv, ki je v rabi vseh narodov na svetu: špekulacija.

Je morda to in ono sadje zato tako drago, ker je uvoženo? To nikakor ne opravičuje takih cen, zlasti če jih primerjamo z nadobnimi cenami v Italiji. Sicer pa se lahko vprašamo, zakaj uvažamo stvari, ki jih imamo doma dovolj.

Pa zdaj je šele junij. Kaj se bo, preden bo prišlo na trg sadje nove letine!

Franjo Godec

OBČANOVA BELEŽNICA

BESEDE IN DEJANJA

ODLOMCI IZ GOVORA
TOVARIŠA TITA
NA 4. KONGRESU ZSJ

● Zakaj trpi same delavec?

Eden izmed razlogov, ki povzročajo nezadovoljstvo, je tudi velik razpon v plačah. V mnogih tovarnah je imela recimo administracija stalne plače ne glede na to, ali tovarna posluje rentabilno ali ne. Če je nerentabilna, trpi samo delavec, ker dobi manj, dobi se ali to svestokot od svoje plače. Potemtakem je odgovoren za rentabilnost ali nerentabilnost samo delavski razred, samo proizvajalec. Želel bi, da se tudi administracija vključi v to.

● Pa so se učili...

Vzemimo nadalje neupravičeno bogatenje. Tovariši in tovarišice, tega je v naši državi toliko, da se človek kratko malo vpraša: mar smo se zato borili vse življenje, da morajo eni stiskati z denarjem, da bi se mogli nekako preživeti, medtem ko si drugi na razne nepošteno načine kopičijo sredstva, kupujejo hiše, nekateri so celo nameravali graditi tovarne. Pa so se učili.

● O honorarnem delu

Prepovedati moramo tudi honorarno delo. Poslušajte, tovariši in tovarišice, to se je tako razširilo pri nas, da so ljudje, ki imajo zagotovljena delovna mesta, niso slabo plačani, vendar delajo honorarno in zaslužijo honorarno več kot na svojem delovnem mestu. Vendar takšni ljudje na svojem delovnem mestu ne delajo toliko, kolikor bi lahko dali, če se bi honorarno delo delali. Bolje je, da se jim povečajo plače, kot pa to, da od vzamejo delo drugim. Tisoči in tisoči naših mladih intelektualcev, ki so končali šolanje, se lahko zaposli na ta način.

● Koga naj štejemo za brezposelnega?

Pri nas se ni točno ugotovljeno, koga lahko štejemo za brezposelnega. Mislim, da je brezposeln tisti, ki nima dela, živi pa od svojih rok. Za polposelnega imamo siromašnejšega kmeta, ki pa kljub temu ima kos kruha oziroma malo zemlje, ki jo obdeluje. Ne mislim pa, da je brezposeln tisti, ki lahko živi od svojega premoženja, čeprav se želi zaposliti v podjetju. Tega se je treba lotiti diferenciranja, prednost pa dati prvim in ne vse imeti za brezposelne.

● Važna so dejanja, ne besede!

Ce gre že za enotnost vodilnih ljudi, lahko rečem, da smo, ko smo pripravljali smernice, bili enotni. Vendar pa hčta enotnost ostala verbalna, če se ne spremeni v akcijo, če vsak, ki se s smernicami strinja, ne bo krenil na delo in dal vse od sebe. Tisti, ki ne bi pri tem delali, ki bi ostali pasivni ali godrnjali, mislim, da nimajo mesta niti v forumih, pa niti v vrstah ZK.

Zdaj je stvar v tem, da se na temeljih smernic zberejo in mobilizirajo vse napredne sile, da bi uresničili ta program. Pri tem ne bomo nikomur dovolili, da se bo strinjal samo z besedami. Mora se strinjati tudi pri delu, če pa to ne bo hotel, kot sem se dejal, ne bo imel mesta v naših vrstah.

● Nekaterim je ZK napoti

So nekateri ljudje, ki bi se hoteli vsiliti kot voditelji, ki pa jim je Zveza komunistov napoti. Ti ljudje bi hoteli, da bi tudi reorganizacija Zveze komunistov šla v drugo smer. Mislimo namreč, da je Zveza komunistov Jugoslavije treba reorganizirati tako, da bo predstavljala kaotično, brezbarvno maso, anarhično, ne pa trdne enotnosti komunistov v vseh akcijah, ki jih mora zveza začeti in voditi, se pravi, da idejno deluje v smeri nadaljnjega razvijanja socializma v smeri, kakršno smo začrtali mi. To smer smo začrtali na podlagi znanosti Marxa, Engelsa in Lenina.

● Težave bomo odpravili samil

Resnica je, imamo težave. Mi smo jih ugotovili, videli smo jih prej kot oni in naj ne skrbijo za nas. Ne potrebujemo nobene pomoči od zunaj, da bi rešili svoje probleme. Dovolj moči imamo, da jih rešimo sami. Vendar, moti jih nekaj drugega — naš sistem samoupravljanja, to jim moti. Veste, to je precej nalezljiva stvar, če ima samoupravljalški sistem uspehe. Pri nas ga bo imel še več kot doslej.

● Vsega je kriva procesija...

Pred kratkim je direktorju zadruge v vasi Vlaški pri Mladencu uspelo pripeljati kupca za jagode celo iz Zahodne Nemčije. Naročil je vaščanom, da morajo biti do odredne ure na zbornem mestu, da bi lahko jagode natovarili v hladilnik. Tridesetstonski hladilnik pa se je vrnil v München polprazen. V vasi je bila ta dan procesija... Nemec pa, ki mu je bil čas zlato, se ni kaj dosti oziral na tukajšnje verske običaje in je odšel. Ko so Vlašani to slišali, so se — iz prepozno močno pokesali, saj so jim propadle velike količine jagod in dober zaslužek!

POLITIKA — 19. VI. 1968

● »Znamenitost« pa tak!

»Leptice noči, ki so prišle iz vseh krajev sveta — trenutno jih je v Portorožu, Piranu in Kopru okoli 60 — so naredile tukajšnemu turizmu kaj slabo uslugo. Ker niso pomagali protesti domačinov, so jim »priskocile« na pomoč tuji turisti iz poznih evropskih držav, kiške v Piranu naslednje pismo: — Dekletom nedostojnega obnašanja — piše med drugim vodilni svetovni gost — ni mesto v letovišču takega slovesa. Polovica gostov, ki so dopotovali na dopust v Jugoslavijo prek naše agencije, v te kraje ne bo več prišlo! — Našim letoviščnim krajem res potrebne take »znamenitosti«!

POLITIKA-EKSPRES — 18. VI. 1968

in politični komisarji, prežeti z idejo bratstva in enotnosti, razvrščeni v 16 proletarskih brigad, so se odločili vzdržati v tem strahotnem in krvavem vrtincu in tako onemogočiti peklenski načrt okupatorja. Niti lakota niti izčrpanost, pa tudi ne strahote terena in nesorazmerje v številu borcev — da o tehniki sploh ne govorimo — jih ni moglo omajati. Njihova vztrajnost in heroizem sta pač izvirala iz spoznanja, da se borijo za pravično stvar in da tudi druge enote NOV ofenzivno napadajo širom po Jugoslaviji. V tej neenaki borbi je padlo 6.000 borcev narodnoosvobodilne vojske. Vsi ti so s svojimi življenji zapisali res-

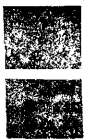
VI. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. — Glavna tema kongresa je bil boj delavskega razreda Jugoslavije za samoupravnost družbo in hitrejšo izvajanje družbene in gospodarske reforme. Na kongresu je govoril tudi predsednik Tito. Kongres je nadaljeval delo v petih komisijah, v katerih so preučevali kajbolj pereča gospodarska in družbena vprašanja.

Seja CK ZK Slovenije. — Uvodne misli o nekaterih družbeno političnih in idejnih vprašanjih našega kulturnega razvoja ter o vlogi in nalogah Zveze komunistov v zvezi s tem je podal Ivo Tavčar. Menil je, da očitek, da Zveza komunistov nima izdelanih niti načelnih stališč do kulture, kaj šele, da bi vodila konkretno politiko, ni povsem brez podlage. Res je, da so v programu ZKJ dana poglavitna izhodišča tudi za kulturno politiko.

SZDL o tisku, radiu, televiziji in založništvu. — Republiška konferenca SZDL Slovenije je obravnavala nekatere aktualne probleme tiska, radija, televizije in založništva. Janez Vipotnik je v svojem uvodnem referatu med drugim poudaril, da so bila komunikacijska sredstva v naši socialistični družbi vedno sestavni del revolucije in socialistične ureditve.

Za razvoj stikov med ZKJ in KP SZ. — Na povabilo CK ZK Jugoslavije se je v naši državi mudila delegacija KP SZ. Predstavniki ZKJ in KP SZ so obravnavali vprašanja v zvezi z utrditvijo sodelovanja in se zedinili o konkretnem načrtu za razvoj prijateljskih stikov. Člani sovjetske delegacije so se pogovarjali s predstavniki več podjetij. Sprejel jih je tudi predsednik Tito.

10. seja Hanoi—Washington. — Deseta jubilejna seja delegacij DR Vietnam in ZDA se je na pariški avenijski Kleber končala brez pozitivnih sklepov. Američan Vance je pojasnil, zakaj ZDA niso prenehale bombardirati Vietnam, češ da severno-vietnamska vlada ni izpolnila svojih recipročnih obveznosti. Vietnamski predstavnik je ugotovil, da krivdo za neuspeh pogajanj nosijo ZDA.



DOGODKI TEDNA

Drugi krog volitev v Franciji. — V Franciji so sklenili drugi krog parlamentarnih volitev. Volitve so potrdile zmago degolstov, torej odklon na desno. To pomeni stabilizacijo gospodarstva, obenem pa ne jamči, da se bodo politični odnosi v deželi razčistili. Volitve so spet spremile izglede. Drugače so volivci pokazali še večjo abstinenco kot pri volitvah pred tednom dni.

»Literaturna gazeta« obsodila Solženicina. — Uradno glasilo sovjetskih pisateljev je ostro obsodilo znanega pisatelja Aleksandra Solženicina. Kmalu po rehabilitaciji leta 1957 je pisatelj začel objavljati dela, ki v glavnem govore o življenju v stalinističnih taboriščih. O romanu »Prvi krog«, ki ga v SZ niso objavili, trdijo, da vsebuje zlobne klevete na račun družbene ureditve v SZ.

Tuje čete bodo zapustile ČSSR. — Generalmajor češkoslovaške armade Čepički je izjavil, da se bodo »vse sile bratskih armad vrnile v svoje dežele«, ko bodo končani sedanji manevri sil Varšavske zveze. Ta izjava zanika glasove, ki so se bili razširili po Pragi, češ da bodo tuje enote ostale na Češkoslovaškem ozemlju tudi po končanih manevrih, in sicer dalj časa.

Splošna stavka v Trstu. — V 24-urni stavki na Tržaškem so stoodstotno sodelovale vse kategorije tržaškega prebivalstva. Tržačani so se zbrali na Goldonijemem trgu. Govorniki so protestirali proti nenehnemu odmiranju tržaškega gospodarstva in zahtevali učinkovite in predvsem hitre ukrepe za njegovo odzdravitev. Komunistični parlamentarci bodo v ta namen predložili konkretne predloge.

Nova italijanska vlada. — Krščanskodemokratski prvak Leone je sestavil novo italijansko vlado, v kateri je 22 ministrov. V novi vladi so predstavniki vseh struj stranke, razen enega dela levice. Dva ključna resora v novi vladi so zaupali novima politikoma, ki sta v Rimu znana kot eksponenta desnega centra. Položaj zunanjega ministra je prevzel Medici, notranjega pa Restivo.

S silo nad pohod revnih. — »Pohod revnih na Washington« je policija razbila s tem, da je uvedla policijsko uro, aretirala 343 ljudi in preganala udeležence pohoda iz improviziranega naselja okrog Lincolnovega spomenika. Iz tega naselja so udeleženci pohoda 6 tednov izvajali pritisk na kongres in vlado, naj uredita socialne probleme 30 milijonov ameriških črncev.

ga, ko je hotel povesti skupino mirnih demonstrantov na pohod proti Kapitolu. V zaporu je začel gladovno stavko. nika ubitega dr. Kinga v boju za črnske pravice. Aretirali so ga, ko je hotel povesti skupno mirnih demonstrantov na pohod proti Kapitolu. V zaporu je začel gladovno stavko.

ZDA vrnilo Vulkanske otoke. — Združene države Amerike so po 23 letih okupacije vrnilo Japonski otoke Bonin in Vulkanske otoke, med njimi tudi otok Iwo Jima, kje je v zadnjih mesecih druge svetovne vojne padlo 6800 ameriških in 19.000 japonskih vojakov. Obe skupini otokov — kakih 30 jih je — obsegajo 194 kvadratnih kilometrov in ležijo 600 milj južno od Tokia.

Američani zapuščajo Khe Sanh. — Trdnjavo Khe Sanh, ki so jo primerjali z Dien Bien Fujem, bodo morali ameriški marinci zapustiti predvsem zaradi pritiska močnih osvobodilnih sil. To je potrdil tudi ameriški vojaški predstavnik. Med obleganjem oporišča, ki obkrožuje strateško važno točko v bližini demilitarizirane cone, je v dveh mesecih in pol padlo ali bilo ranjenih 2500 marincev.

Podpis sporazuma o jedrskem orožju. — V okviru OZN so začeli podpisovati sporazum o neširjenju jedrskega orožja. V beli hiši bo sporazum prvi podpisal Dean Rusk, v Londonu Michael Stewart, v Moskvi pa Andrej Gromiko. Po teh podpisih bodo sporazum lahko podpisali tudi predstavniki drugih držav. Sporazum ocenjujejo kot mejnik v zgodovini jedrske diplomacije.

OGLEDALO NAŠEGA ŽIVLJENJA IN DELA



Partizanskih krajev ne morejo pozabiti

Prebivalci Otlice in Predmeje nad Ajdovščino so v soboto, 22. junija, doživeli prijetno presenečenje. Obe vasi, znani iz osvobodilne vojne, je obiskalo 38 bivših borcev 30. divizije. To so bili člani aktivna ZB občinske skupščine Kranj, zvečine nekdanji prešernovci, ki so se tamkaj bojevali zadnjo vojna leta.

Vreme je bilo lepo in sončno, zato se je k sprejemu zbralo staro in mlado pred zadružni dom v Otlici. Gostje so nato skupno položili venec h grobnici padlih borcev. Učenci osem-

letke so pod vodstvom učiteljev v naglici organizirali krajši kulturni program. Gostje so si ogledali tudi šolsko razstavo, zlasti čipke.

Učencem in šoli so gostje prinesli knjige, odrasli po obeh vaseh pa so dobili razna praktična darila. Zlasti so se spomnili matere šestih padlih borcev Amalije Prem, ki je bila globoko ganjena nad njihovo pozornostjo.

Tudi srečanje na Predmeji je bilo prisrčno. Proslava je bila pred grobnico 367 padlih borcev vseh narodnosti. Pro-

gram so izvedli učenci oddelka osemletke s Predmeje. Tudi tam so gostje položili venec.

Zaključek je bil v planinskem hotelu na Predmeji, kjer so se gostje zadržali še dolgo v prisrčnem pogovoru z domačini.

Marjan Telatko

Strelstvo v Ivančni gorici

Strelska družina »Sonja Vesel« v Ivančni gorici je bila nekoč med vodilnimi v naši republiki. Kasneje se je v občinskem odboru Strelske zveze v Grosupljem nekaj zataknilo in so skoraj vse strelske družine počasi prenehale delati. Le nekaj jih je še ostalo, med njimi tudi »Sonja Vesel«.

Članj so s prostovoljnimi delom zgradili kočo, strelišče, cesto do strelišča, napeljali vodo v elektriko do strelišča ter tako ustvarili večmilijonsko vrednost.

Letos, 7. julija, bo družina priredila meddružinsko strelsko tekmovanje v čast dneva borca.

Zalostno je, da v Grosupljem in v Ljubljani kažejo tako malo zanimanja za poživitev strelstva. Smo proti vojni, toda moramo biti pripravljeni za obrambo in ravno strelske družine so zelo važne za to pripravljenost.

Štefan Oblak

Film o sovjetskem obveščevalcu

Pred leti je sovjetski pisatelj Vladimir Koževnikov napisal roman »Ščit in meč«. V njem opisuje delo sovjetskega obveščevalnega oficirja Belova, ki se je preoblečen v nemškega oficirja Weissla spretno in nemškem zaledju in po štabih ter kot tak zbral mnogo zelo važnih podatkov.

Zdaj snemajo po tem romanu film v štirih delih pri »Mosfilmu«. Prva dva dela in sicer »Brez pravice biti lastna oseba« ter »Ukazano preživetje« so že posneli. Belova-Weissla igra znani sovjetski igralec Stanislav Ljubšin. Scenarij so napisali ob strogem upoštevanju resničnih dogodkov.

Krajša

predvojaška vzgoja

Odsek za narodno obrambo gornjeradganske občine je letos za posamezne letnike predvojaških obveznikov organiziral le dvodnevni pouk — v soboto in nedeljo. Mladinci so kljub nekoliko skrajšanemu programu dobili osnove iz predvojaške vzgoje. Za ta način vzgoje so se v G. Radgonj odločili, ker je mnogo cenejši kot tisti, ki je trajal po 14 dni taborjenja. S tem se je število izostankov mladih v delovnih organizacijah močno znižalo.

F. K.

Invalidi iz Loškega potoka na izletu

ZVVI Loški potok je v nedeljo, 16. junija priredilo za svoje člane in najbližje svojce enodnevni izlet na Štajersko. Organizacija ima 46 članov, večinoma starejših.

Skupino z enim avtobusom je vodila pot iz Ljubljane na

Brnik in preko Kamnika v Gornji grad, od tu pa dalje preko Mozirja v Soštanj. Tu je bilo skupno kosilo in po ogledu Topolšice, Velenja, Dobrne, Celja, Šentpetra v Sav. dolini so se udeleženci preko Ljubljane dobre volje vrnil domov.

Invalidski teden v Kopru

Združenje vojaških vojnih invalidov mesta Koper vsako leto priredi invalidski teden. Letošnji je trajal od 17. do 23. junija.

Med tednom so posebne delegacije obiskale vse vojaške vojne invalide in biveše borce, ki se zdravijo po bolnišnicah obalnega območja. Težje inva-

lide so obiskali tudi po stanovanjih, prav tako vdove padlih in po vojni umrlih borcev. Vsakdo je dobil skromno darilo.

Priredili so tudi tekmovanje z invalidi iz Maribora. Drugače pa so kegljali in balinili.

Teden so končali s tradicionalno tombolo. Nanjo je prišlo na koprski stadion nad 12.000 ljudi. To je zelo velik uspeh. Po drugi strani pa lahko upoštevamo, da je bilo več ljudi kot prejšnja leta, sreč pa so prodali manj. Tudi letos je bil prvi dobiček avto »škoda«. Zadel ga je študent iz Metlike. »Fiat 850« je dobil delavec luke Koper. Po tomboli se je mladina zabavala še pozno v noč ob zvokih primerne glasbe. Kot vsako leto je tudi dohodek letošnje tombole namenjen urejanju socialnih zadev borcev in invalidov.

Vse priznanje zasluži skupina tovarišev, ki je organizirala letošnji invalidski teden v tombolo.

A. K.

Poizvedujemo

Iščem tovariša, doma iz okolice Ljubnega ob Savinji in ga prosim, naj mi sporoči svoj naslov, ker bi se po dolgih letih z njim rad sestel. Njegovega primika in imena sicer ne vem. Kot borca sva bila v brigadi Milana Zidanskega. Isti dan so naju Nemci zajeli v okolici Litije in odpeljali v zapore v Begunje. V Begunjah sva bila približno 3 mesece, nato pa so naju odpeljali v Nemčijo v Mennigen. Oba sva pri zajetju dala lažne podatke. Po razbitju mesta Mennigen sva pobegnila in nekaj časa skupno potovala proti domu. To je bilo že aprila 1945. leta. Od takrat dalje o njem ne vem ničesar. Srečko Kočar, p. Lukovica, Vas Vrba 11

KINO SPORED

- Kino Triglav, Ljubljana**
 - od 1. do 3. julija 1968 — »Za prigrisec dolarjev«, italijanski barvni western;
 - od 4. do 7. julija 1968 — »Maščevanje v Fuerte Cedrosu«, italijanski barvni western;
 - od 8. do 10. julija — »Beatli v popularnem ritmu«, angli. barvni glasbeni film.
- Kino Vevče**
 - 3. in 4. julija 1968 — »Včeraj, danes, jutri«, italijanski barvni od 5. do 7. julija 1968 — »Tanka rdeča črta«, ameriški vojni CS
- Kino Zalog**
 - 4. julija 1968 — »Življenje na dvorcu«, francoski
 - 6. in 7. julija 1968 — »Marko Polo«, ital.-jug. barvni
- Kino Zadobrova**
 - 3. julija 1968 — »Življenje na dvorcu«, francoski
 - 6. in 7. julija 1968 — »Moje pesmi, moje sanje«, amer. barvni glasbeni
- Mladine v kinu »Triglav«**
 - 7. julija ob 10. uri — »Moje pesmi, moje sanje«, amer. barvni glasbeni.

Srečanje borcev in mladine v Vidmu ob Ščavnici

Pobudo za to prireditev, ki bo dne 21. julija, so dale družbeno-politične organizacije radgonske občine. Tako bodo praznili dan vstaje slovenskega naroda in stoletnico prvega slovenskega tabora v Ljutomeru.

Za večji del programa se je obvezala mladina, ki se bo v soboto, 20. julija, zvečer zbrala ob tabornem ognju pri Blaguškem jezeru. Pripravljajo obširen program. Tudi tekmovanja, ki bodo v raznih športnih panogah dne 22. julija, bo organizirala mladina.

Glavno srečanje borcev NOV in borcev za severno mejo z mladino radgonske in pomurske občine bo prav tako v nedeljo, 21. julija, ob Blaguškem jezeru. Občinski odbor ZBZ G. Radgona je podrobno organizirane srečanja prepustil Združenju borcev v Vidmu ob Ščavnici, ki je dovolj delavno in številno za to nalogo in jo lahko uspešno pripravi. O vsebini

programa bodo javnost še posebej obvestili.

Srečanja se bo udeležil tudi predsednik RO ZBZ tovariš Franc Leskošek-Luka.

Partizansko srečanje v Semečeli

V počastitev 25-letnice sploš. in priključitve Slovenskega Primorja

VSAK ČLAN ZB NOV SLOVENIJE NAJ POSTANE NAROČNIK TV-15

k domovini bo ZB Semečela priredila prvo partizansko srečanje. Začelo se bo ob 17. uri dne 4. julija. Sodelovali bodo: godba na pihala iz Kopra, moški pevski zbor iz Kopra in koprski orkester.

Zvečer 3. julija bodo zagoledili kresovi po okoliških vrhovih, za kar bo poskrbela taborniška organizacija. Krajevna skupnost bo poskrbela prek hišnih svetov, da bodo očistili ulice in ceste, hiše pa okrasili z zastavami in cvetjem. Več gostinskih in trgovinskih podjetij bo postavilo svoje paviljone, kjer bodo prodajali hrano in pijačo. Podjetje »Tobak« iz Ljubljane pa je postavilo nov kiosk, ki je bil že močno potreben v novem naselju.

ZB iz Semečele vabi vse prebivalce, naj se srečanja udeležijo. Zlasti pa vabi vse biveše borce.

A. K.

Z zanimanjem so ga poslušali

Begunje, kjer so bili v času okupacije zloglasni gestapovski zapor, imajo vedno dovolj obiskovalcev iz naše in sosednjih republik, a tudi ljudi tujih narodnosti. Muzej, ki prikazuje trpljenje in tudi odpor našega naroda, je tako skrbno urejen, da mora človek nehoti slediti dogodkom, ki so se dogajali tu v letih 1941 do 1945. Iz celice v celico ga pelje pot in ko končno zapusti zgradbo nekdanjega zapora, spozna usodo kalvarijo našega naroda in šele tu se prav zave, kakšno usodo je pripravil nacizem našemu narodu in vsemu človeštvu.

Tudi grobišča v ozadju stavbe nekdanjih zaporov so vedno obiskovana in tudi okrašena s cvetjem, saj prihajajo sem pogostoma svojci in znanci ustrelenih talcev, a tudi mnogi drugi.

Tudi vodstva nekaterih šol smatrajo za potrebno, da pripeljejo v ta kraj mladino in jo na tem kraju seznanjajo z dogodki v času okupacije, je pa seveda mnogo odvisno od tega, kako znajo voditelji izleta prikazati mladim poslušalcem takratne dogodke.

Nedavno tega je skupina dijakov pod vodstvom starejšega profesorja nekje iz južnih krajev naše države stala ob grobišču, kjer se vrstijo plošče z napisi pobitih talcev. Pridružil se jim je nekdo, ki je sam več mesecev preživel za zidovi jetnišnice in bil na tem, da pride nekega dne na vrsto, da ga ustrelijo, vendar je imel »srečo«, da je bil poslan v neko koncentracijsko taborišče, od koder se je vrnil po kapitulaciji nacistične Nemčije. Kmalu je bil v živahnem razgovoru s profesorjem in dijaki. Nazorno jim je pripovedoval o naši krvavi borbi, ki je zahte-

OB TABORNEM OGNJU



vala toliko mladih življenj, o režimu v gestapovskih zaporih, o talcih, ki so bili streljani širno po naši ožji domovini in tudi o tem, kako odporni so bili naši ljudje. Se in še so ga poslušali. Ko jih je vodil od skupine do skupine gomil in jim kazal imena sotrpinov, s katerimi je preživel težke čase v Begunjah in tudi v koncentracijskem taborišču. Mnogi teh mladih ljudi so komaj kaj vedeli o teh dogodkih in le prehitro jim je minil čas. Gotovo jim bo ostal ta dan v nepozabnem spominu, saj so slišali toliko novega, kar ne bo lahko pozabili in gotovo bodo doma staršem in prijateljem pripovedovali o tem doživljanju.

Skupini sta se pridružila tudi dva tujca, nemške narodnosti in tudi ta dva sta z zanimanjem sledila razgovoru, verjetno sta nekoliko razumela naš jezik, sicer ne bi ves čas spremljala skupino teh dijakov. Kdo ve, če nista tudi ta dva med vojno vedrila v Begunjah ali drugih krajih naše domovine kot nemška vojaka ali policista, saj večkrat slišimo o Judeh, ki se vračajo na kraje svojih zločinov.

SS

Več skrbi za spomenike NOB

Posvet o ohranitvi zgodovinskih in kulturnih spomenikov in obravnava urbanističnega programa kočevske občine sta pokazala, da navzlic vsem prizadevanjem na območju te občine premalo žrtvujemo za ohranitev mnogih spomenikov iz NOB. Razprava je pokazala, da bi za ureditev in ohranitev krajevnih in manjših spomenikov iz NOB lahko mnogo storila vodstva ZB v sodelovanju z mladinskimi organizacijami. Za tiste objekte in spomenike, ki terjajo večja sredstva, pa bi morala več storiti širša družbena skupnost. To predvsem velja za Kočevski Rog, ki ima nekaj nad 40 zgodovinskih spomenikov in objektov. V celoti so se strinjali s predlogom, da z vsemi objekti, ki se nahajajo na tem zelo obsežnem območju od Kočevja do Dolenjskih Toplic, upravlja Muzej ljudske revolucije iz Ljubljane v sodelovanju z ostalimi dejavniki.

Zgodovinske spomenike iz obdobja NOB na Kočevskem Rogu, zlasti Bazo 20, obišče vsako leto več desetstotno izletnikov. Prav bi bilo, ko bi omogočili obisk teh spomenikov tudi številnim turistom iz inozemstva, kajti tudi ti se zelo zanimajo, na kakšen način in v kakšnih razmerah smo si izbojevali svobodo. Zato bi bilo prav, da bi postavili gostinski objekt, ki bi omogočil nakup pijače, prehrane in prenočišča.

PO MÜNCHNU JE ODMEVAL KRIK PROTI FAŠIZMU IN VOJNI

V 23. številki našega lista je bila pod naslovom »Proti neonacizmu« objavljena vest, da bo 22. in 23. junija t. l. v taborišču Dachau mednarodno srečanje oziroma manifestacija proti neonacizmu. Tega srečanja sem se udeležil kot član jugoslovanske delegacije.

To ni bilo srečanje bivših internirancev taborišča Dachau, čeravno so bili številno zastopani. To je bila manifestacija delovnih ljudi, starih in mladih, iz katere je mogočno odmeval glas samih Nemcev: »Nikoli več fašizma, nikoli več vojne!« Temu glasu so se pridružili — in s tem podprli akcijo nemških antifašistov — tudi zastopniki protifašističnih organizacij drugih dežel: Sovjetske zveze, Poljske, Češkoslovaške, Madžarske, Romunije, Avstrije, Italije, Jugoslavije...

Kdor je v soboto in nedeljo hodil po Münchenskih ulicah, je kmalu verjel, da je nacional-socializem s Hitlerjem in njegovimi oprodami začel svoj pohod prav v tem mestu, da se je prav tu zlegla organizacija, ki je bila v četrtem in prvi polovici petega desetletja tega stoletja strah in trepet evropskih dežel. Tam, kjer so nekoč iz zivalno marširale rjave srajce s kljukastimi križi na rokavih, so 22. in 23. junija letos plapolale rdeče zastave, po mestu so se razlegale protifašistične pesmi več narodov. Najglasnejši so bili Italijani s svojo staro »Avanti popolo«. Italijanov je bilo med udeleženci iz tujine sploh največ. Prišli so z zastavami in prapori svojih partizanskih enot in z rutami v svojih nacionalnih barvah okrog vratu. Francozov ni bilo, ker so imeli 23. junija volitve. Vzhodno Nemčijo pa je zastopal samo Oscar Müller, bivši minister te dežele. Delegacija Vzhodne Nemčije, ki je štela 700 ljudi, so namreč na meji zavrnili, češ da je prestevilna in da sme prekoračiti mejo le sto njenih članov. Iz solidarnosti pa je celotna skupina — 700 ljudi — ubrala pot proti domu.

Kakor druge tako je tudi naša delegacija poiskala najprej organizatorje prireditve. Le-ti so nas prosili (kakor tudi druge), naj bo naš pozdravni govor dolg največ pet minut: policija je namreč omejila čas srečanja na tri ure, v katerih je bila vsota tudi maša na osrednjem taborišnem prostoru v Dachau. Hkrati so nas povabili, naj se zvečer udeležimo kulturne prireditve s protifašistično vsebino v Circus Krone Bau.

Ze ime pove, da gre za prostoro stalnega cirka. Pod ogromno kupolo se je zvečer okrog osmih zbrala velika množica ljudi vseh mogočih poklicev in starosti. Nekaj mladih fantov je prineslo velike transparente z napisi: »Smo za svobodo, toda za neofašiste ni svobode! Nikoli več fašizma! Nikoli več vojne!« Na nekem transparentu je bil poleg napisan narisan kljukasti križ v krvi, na drugem pa Hitler kot krvnik.

Prireditve je organizirala Demokratska akcija proti neonacizmu in restavraciji nacizma. Ta organizacija je razmeroma še mlada, kajti ustanovljena je bila v januarju letos, in sicer kot enkratna akcija proti tež-

njam po obnavljanju nacizma, potem pa je prerasla v stalno organizacijo nadstrankarskega značaja. Značilna zanjo je zlasti programska širina: v njej naj bi se združili ljudje različnih

klavirja in kitare vrstile pesmi, v katerih se je zrcalila zgodovina nemškega delavskega gibanja (najbolj me je prevzela pesem o Rozi Luxemburg). Iz vseh pesmi ter vmesnih recitativov je zvenela odločna obsodba nasilja nad človekom in njegovo svobodo, obsodba nemškega »herrenvolkovskega« duha, obsodba nacizma, vojne itd. Občinstvo je pesmi živahno spremljalo in nagrajevalo nastopajoče z burnim aplavzom, tu in tam pa je tudi samo pritegnilo, da je

nevarnost, ker sicer se bo razbohotila kakor nacizem med prvo in drugo svetovno vojno! Najburnejši vihar pa je zbudil nastop nekega delavca, ki je bil razširil letake, v katerih je obtožen kancler Kiesinger za razne politične nepravilnosti in kot sokrivec vojne v Vietnamu. Ta delavec s tremi tovariši se bo moral namreč v kratkem zagovarjati pred sodiščem. In zdaj je izkoristil prireditve v Circus Krone Bau za to, da je z omenjenim letakom v rokah prosil zbrano množico, naj mu pomaga...

Imel sem vtis, da protinacistična gesla, ki sem jih slišal, niso in ne bodo ostala prazna beseda.

Prav tak vtis sem odnesel s srečanja v taborišču Dachau, ki je bilo naslednjega dne. Organiziralo ga je Združenje bavarških organizacij preganjanih, ki pripada prej omenjeni Demokratski akciji. Poleg predstavnikov tujih dežel so se zvrstili na govorniški tribuni najpomembnejše osebnosti nemškega protifašističnega gibanja različnih ideoloških usmeritev. Med njimi je bila tudi katoliška pisateljica Louise Reiser. Vsi govori so izzvenili v mogočnem klicu: »Niemals wieder faschismus! Vergest nicht die Naziophier!« (Nikoli več fašizma! Ne pozabite žrtve nacizma!)

Udeležencem srečanja je bilo na razpolago tudi precej protifašistične literature. Med drugim so razpečevali organizacijsko glasilo zveze preganjanih s pozivom Demokratske akcije in obtožujočimi naslovi, npr.: »Zločinci so med nami!« in »Nacisti dvigajo glave«, pod katerimi je bilo med drugim navedeno, da so si bivši esesovci upali organizirati celo združenje pripadnikov zloglasne divizije »Totenkopf« (Mrtvaška glava). Vse to se godi pod okriljem demokracije v Zahodni Nemčiji!

In še ena podrobnost s tega srečanja: črnolaso dekle, po rodu Grkinja, je delila udeležencem drobno brošuro z naslovom »Youra, otok smrti«, v kateri je opisano taborišče političnih internirancev na tem otoku v Egejskem morju kot sramota dvajsetega stoletja, ki prav nič ne zaostaja za Dachauom in drugimi nacističnimi taborišči. Razlika je le v tem, da je bilo to taborišče ustanovljeno dve desetletji po končani drugi svetovni vojni, pod grškim neofašističnim režimom...

In koliko je še takih taborišč v Vietnamu in drugih deželah, kjer se bohotijo fašistične metode pod pokroviteljstvom tako imenovanega »svobodnega sveta«?

In koliko bi bilo ponovno takih taborišč v Nemčiji, če bi prišli na oblast neonacisti??

Zato je boj proti neofašizmu in njegovim podpihovalcem imperativ vseh naprednih sil sveta!

France Sušteršič



ILUSTRACIJA IZ BROŠURE »YOURA, OTOK SMRTI«: KAZENSKI DEL TABORIŠČA, KJER SO INTERNIRANCI VES DAN IZPOSTAVLJENI SONČNI PRIPEKI, PONOČI PA MRAZU...

strank in nazorov, katerih osnovni cilj je boj proti porajajočemu se neonacizmu in restavraciji nacizma, kar pomeni seveda boj proti neonacistični stranki NPD, ter boj za mir, ohranitev osnovnih demokratičnih svoboščin in kaznovanje vojnih zločincev. Glede na dosedanje razsegljenosti boja proti neonacistični nevarnosti v Zahodni Nemčiji je ta nova organizacija prav gotovo velikega pomena in utegne postati za neonacistične apetite neprehoden jež, če ji bodo začetni koraki uspeli tudi v drugih nemških deželah.

Prireditve v Circus Krone Bau je imela sicer nekolikoan popevkarški značaj, toda namera je prav s tem pritegnila veliko število mladine. V živahnem ritmu so se ob spremljavi

bučalo kakor vihar. Policija ni posredovala niti pri najbolj radikalnih besedilih. Mnogi udeleženci so mahali z rdečimi zastavicami, nekateri (sicer redki) pa so imeli na prsih celo značke KPD (komunistične partije Nemčije), čeprav je le-ta še zdaj prepovedana. Pred vzhodom so prodajali brošure z učinkovitim simbolom ure, ki kaže pet minut pred dvanajsto. To pomeni: skrajni čas je, da se zganemo, da zajezimo neonacistično

Spominska svečanost na Vojskem

Strma in vijugasta cesta nas pelje iz Idrije proti znani vasi Vojsko. Tod so med NOB potekali hudi boji, partizani pa so pri domačinih imeli varno zavetje. Kako gostoljubno so prebivalci vojskarske planote sprejemali svoje borce in jim nudili vse, kar so imeli, najbolje vedo povedati borci, ki so se v teh krajih zadrževali. Domačin so bili gostoljubni, kljub temu, da so vedeli, da jim sovražniki lahko požgo domove, njih pa odženo v koncentracijska taborišča ali celo pobijejo.

Junija 1943 prebivalci Vojskega ne bodo nikdar pozabili, kajti to leto je v kraj prineslo mnogo trpljenja in gorja.

V začetku tega leta se je na Vojskem odzvalo klicu domovine največ najboljših sinov. V gozdove k partizanom so izginjali drug za drugim.

In zgodilo se je tisto strašno... 21., 22. in 23. junija se je na Vojsko zgrnila vsa grozljivost fašistične podivjanosti.

21. junija 1943 so prišli iz Idrije v Mrzlo rupo kvestorini. Aretirali so dve dekleti: Elico Vončina in Danico Gruđen. Prva je že imela očeta in brata v zaporu v Trstu, za drugo pa so sumili, da sodeluje s partizani. Ognali so ju v idrijske zapore,

Danico Gruđen so še istega večera izpustili.

Kvestorinom ni bila dovolj samo Elica Vončina. Hoteli so imeti še njeno mater. Zato se je naslednjega dne 18 fašistov odpeljalo v Mrzlo rupo.

Partizani so to namero pravočasno odkrili in jim pripravili zasado. Ob enajstih dopoldne so jih partizani v kratkem boju pobili, razen enega. Ušel jim je, čeprav je bil ranjen. V Idriji je svoj komandj povedal, kaj so naredili partizani.

Popoldne 22. junija so prišli iz Idrije »nuklejevci« in v Mrzlo rupo požgali nekaj hiš ter ognjali okrog 20 ljudi v Idrijo in še isti večer naprej v Sežano. Toda fašisti s tem maščevanjem še niso bili zadovoljni. 23. junija se je proti Vojskemu napotilo 13 kamionov Italijanov. Šli so od hiše do hiše, katerih svojci so bili pri partizanih, ter požigali. Gorelo je preko 30 hiš in še več gospodarskih poslopij. Ljudi so prignali na pokopališče in jih postavili ob zid, da jih postrelijo. Toda usoda je hotela drugače. Med vaščani so Italijani izbrali 30 ljudi in jih odpeljali v Idrijo. Iz skupine so v Idriji vzeli 21-letno Jelinko Kogej in njenega očeta Naceta.



V zvezi z obvestilom, objavljenim v 24. številki »TV 15« glede izplačevanja odškodnine na podlagi dogovora med vlado Italije in Zahodne Nemčije, smo prejeli več pisem bralcev. Iz Stare Cerkve pri Kočevju nam na primer pišejo: »Italija je kot poražena država in ki je našim ljudem prizadela toliko žrtve in gorja, poskrbela, da bodo njeni državljani, ki so bili med drugo svetovno vojno prizadeti, dobili odškodnino za škodo in trpljenje po nemških koncentracijskih taboriščih. Kdo in kako je odgovoren za odškodnino našim ljudem, jugoslovanskim državljanom, ki so trpeli in umirali po italijanskih koncentracijskih taboriščih? Kam naj ti naslovijo svoje upravičene zahteve? Večina niso do danes prejeli prav nobene odškodnine za prestano gorje, žrtve in trpljenje ter materialno škodo, razen kosčka papirja leta 1945, na katerem je popisana vojna škoda.«

Iz Cerknega pa nam Vinko Tavčar piše:

»Pred nekaj leti sem tudi jaz, kot vsi interniranci iz našega kraja, vložil prošnjo za odškodnino za čas, ki sem ga preživel v nemškem taborišču. Danes beremo, da zadevo pristojni organi rešujejo, vendar na seznamu tistih, ki odškodnino dobijo, ni mnogih internirancev — bivših italijanskih državljanov iz cerkljanskega okoliša. V taborišču sem bil kot politični zapornik z desetimi tovariši, ki smo imeli približno vsi enake »grehe« in s tem tudi enake pogoje za pridobitev odškodnine. Vendar so le štirim odobrene prošnje za odškodnino. Zakaj tako? Pritožbo smo vsi prizadeti že vložili. Na tem mestu želim poudariti željo nas vseh: pri reševanju teh pritožb naj sodelujejo tudi naša predstavniška telesa v tujini — konzulat ali veleposlaništvo v Rimu. Osebnostna prizadevanja rodijo več uspeha kot pa gore papirja, čeprav brez njih ne gre.«

Mar naj gredo zločini res v pozabo?

Članek pod naslovom »Apostol sprave«, ki ga je napisal za 25. št. »TV 15« Mile Pavlin, je gotovo marsikateri bralec večkrat in natančno prebral. Zdi se mi, da je omalovaževanje nekdanjih borcev in vseh tistih, ki so jih preganjali nacisti in fašisti, ko dopuščamo, da se vračajo k nam ljudje Levstikovega kova. Smo res tako malenkostni, da nam je dober vsak groš, ki pride čez mejo, ne glede na to, kdo ga prinese? Smemo res odpustiti in pozabljati vse zločine in krivice, katere so razni ljudje počeli v času okupacije, čeprav sedaj trdijo in nas prepričujejo, da tega niso počeli ali celo to, da je bila pač vojna in da jih to opravičuje? Mislim, da moramo strogo ločiti zapeljane in lahkovorne ljudi, ki so šli na pot izdaje po nevednosti in ki nimajo nad seboj težkih zločinov, od tistih, ki so se zavestno prodajali okupatorju in mu bili zvesti rablj. Takim bi morala biti pot v domovino zaprta, pa čeprav zveneketajo z denarjem in morda ponujajo tudi razne usluge, češ saj nismo taki zločinci, da bi se tega ne dalo pozabiti. Že res, da denar opravi marsikaj, a v takih primerih bi morali biti dosledni. Čudno se sliši, da nasledajo takim ljudem tudi naša predstavništva v tujini ter jim izdajajo dovoljenja za vstop v našo državo. Zdi se mi končno, da brez takih »apostolov sprave«, kot jih imenuje tov. Pavlin, pri nas prav lahko shajamo, čeprav so pripravljeni prinesiti s seboj neke denarce.

Srečko Sorli

O odborih za obrambno vzgojo

Minuli mesec sem prisostvoval ustanovitvi odbora za obrambno vzgojo pri Obalni konferenci SZDL v Kopru. Naj ob tem izrazim nekatere svoje misli.

Predlog, da bi angažirali Ljudsko univerzo, katere plačani inštruktorji bi hodili od društva do društva in razlagali potrebo po izvenredni in narodnoobrambni vzgoji, je po mojem mnenju in mnenju mnogih zavednih rezervnih oficirjev popolnoma zgrešena. Prav bi bilo, ko bi se posamezni funkcionarji ne izživljali samo v političnih organizacijah s parolami: »To bomo napravili!«, »Tam bomo pomagali!« itd., pač pa da bi bili sami aktivno vključeni v organizacijo ter za seboj potegnili mladino in ostale občane. Največjo pomoč bi naše politično vodstvo, posebno novoizvoljeni odbori za obrambno vzgojo nudili, če bi društvom pomagali s kadri in nasveti in ne le s predavanji, obljubami in poročili.

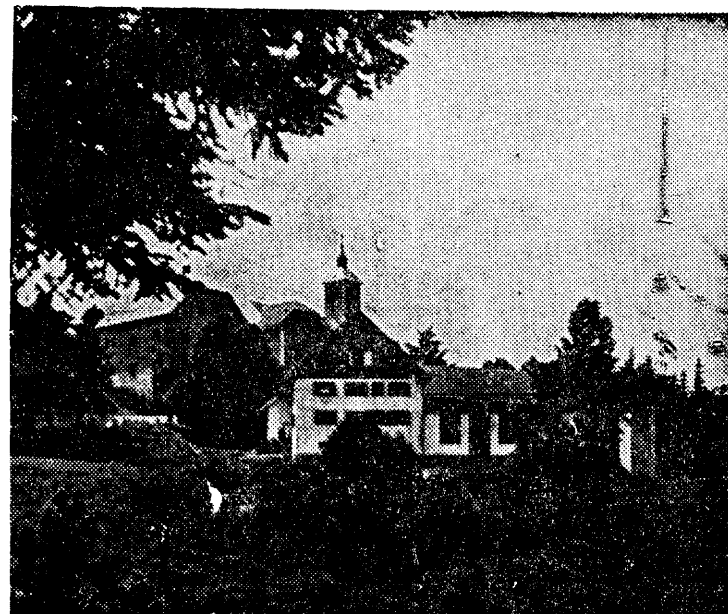
Naj postrežem s primerom: republiškega tekmovalca v Portorožu za modele jadrnice se niso udeležili mnogi vidni in za to pristojni predstavniki, čeprav so bili vabljeni. Bilo ni tistih, ki so prvi poklicani, da mladino povprašajo, kako je tekmovalanje uspelo, kaj menijo o njem in podobno. Mar se mladina ni čutila prizadeta in zapostavljena? Odbori za obrambno vzgojo bodo uspešno delali le, če se bodo lotevali konkretnih nalog na terenu.

Milan Cirk

KDO JIH POZNA?



To fotografijo nam je poslal Konrad Mozgan iz Črne na Koroškem. Piše nam: »Leta 1945 sem bil v četni šoli 2. divizije KNOJ v Trzinu pri Domžalah. Od 8. julija do 19. novembra sem bil skupaj s Florjanom Šketom. Ob slovesu mi je dal to fotografijo, na kateri je prvi z desne. Od kod je doma, ne vem. Prosim njega in ostale fotografirance, naj se mi javijo.«



SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Francoski lahki minometi

Francoska tovarna »Thompson-Houston-Hotchkiss-Brandt« izdeluje dve vrsti lahkih prenosnih minometov — 81 in 120 mm.

Minomet 81 mm ima dve inačici. Minomet s kratko cevjo (118 centimetrov) meče mine štiri, minomet z daljšo cevjo pa pet kilometrov daleč. V prvem primeru minomet tehta 38,5 kg, v drugem pa 41,5 kg. Enega in drugega je mogoče razstaviti na tri dele. Uporabljata različne mine, ki so težke od 3,2 do 4,3 kg.

Minomet 120 mm tehta 91,5 kg in je potemtakem mnogo lažji od drugih minometov enakega kalibra. Njegove mine so težke po 13,3 kg. Tudi ta minomet je moč razdeliti v tri sestavne dele. Sicer pa sta si oba minometa tako zelo podobna, da je mogoče mostvo enega izmed njiju že po nekaj urah naučiti ravnanja z drugim.

VOJAŠKA VEDA IN TEHNIKA

Letalo za razne namene

V vietnamski vojni Američani uporabljajo kot lovec ali lovec-bombnik tudi letala tipa F-4 »phantom« 2. Ta letala so silno hitra (do 2500 kilometrov na uro), dvigajo se zelo visoko (do 24.000 metrov) in imajo velik doseg (do 8800 kilometrov).



Njihova velika prednost v primerjavi z mnogimi drugimi letali je tudi v tem, da so lahko opremljeni z najraznovrstnejšo oborožitvijo. Silka nam kaže, kaj vse lahko nalože ali obesijo na to letalo: 1 — letalske bombe Mk 81 (po 113 kg); 2 — rušilne bombe; 3 — letalske bombe Mk 82 (po 227 kg); 4 — letalske bombe Mk 83 (po 455 kg); 5 — rakete »sidewinder« razreda »zrak-zrak«; 6 — rakete »sparrow« razreda »zrak-zrak«; 7 — deset snopov neodvisljivih raket; 8 — enajst sodov z napalmom; 9 — rakete »bullpup« razreda »zrak-zrak«; 10 — bombe MC 1; 11 — letalske bombe M 117 (po 340 kg); 12 — pospeševalec pri vzletu; 13, 14 — dodatne rezervoarje (2300 in 1400 litrov).

Protiletalska obramba Severnega Vietnama

Uradni ameriški krogi priznavajo, da je protiletalska obramba Demokratične republike Vietnam zelo dobro organizirana, usklajena in čedalje uspešnejša. Sestavljajo pa jo naslednji štirje poglavitni elementi:

— obsežno radarsko omrežje, ki zajema več centrov za usmerjanje in usklajevanje drugih treh elementov protiletalske obrambe;

— protiletalsko topništvo z dosegom 12.000 metrov, ki je povezano z avtomatskim malokaliberskim protiletalskim topništvom za obrambo pred letali, ki leto nizko;

— rakete »zemlja-zrak« SA-2, ki jih dobavlja Sovjetska zveza in ki so učinkovite od višine 1500 metrov do višin, ki jih lahko dosežejo izvidniška letala U-2;

— prestrežalci tipa »mig«, ki lahko delujejo zelo nizko, pa tudi na višinah, ki so za ameriška letala nedosegljiva. Imajo izvrstne manevrske sposobnosti in so v marsičem boljši od ameriških letal. Brž ko se v zraku pokažejo »migi«, morajo ameriški bombniki na stepe odvreči del svojega tovora, da bi tako lahko povečali hitrost in se spustili čisto nizko. Toda s tem so le bolj izpostavljeni ognju avtomatskega malokalibrskega protiletalskega topništva s tal.

Švicarska revija »Interavia« v svojih zadnjih številkih objavlja podatke o vojnem letalstvu posameznih dežel. Sedaj je prišel na vrsto tudi članek o jugoslovanskem vojnem letalstvu... Za naše bralce smo iz tega članka povzeli nekaj zanimivih podatkov

Jugoslovansko vojno letalstvo

V naši deželi je prvo vojno letalo vzletelo, kot navaja »Interavia«, 1912. leta. Tega leta so poslali nekaj srbskih oficirjev v Francijo, kjer so se naučili pilotiranja, nato pa so sestavili prvo letalsko enoto. To so že naslednjega leta uporabili v balkanski vojni. Opremljena je bila s francoskimi letali. V začetku prve svetovne vojne pa so jih v vojni z Avstro-Ogrsko uporabljali za korigiranje topniškega ognja. Koro kasneje je Srbija doživela zlom, toda takoj nato so v Grčiji ustanovili novo srbsko vojno letalstvo, ki je zelo uspešno delovalo vse do konca vojne v 1918. letu.

Nato so vojno letalstvo razširili, letala pa so kupili v

1942 sta se partizanom pridružila dva pilota kvistilinskega hrvaškega letalstva in s svojima aparatoma bombardirala okupatorjeve enote.

Prva eskadrilja novega vojnega letalstva je bila ustanovljena 1944. leta, sestavljala pa so jo letala tipa »Spittfire«. V drugi eskadrilji so bila letala tipa »Hurricane«, tretjo pa so ustanovili v Sovjetski zvezi.

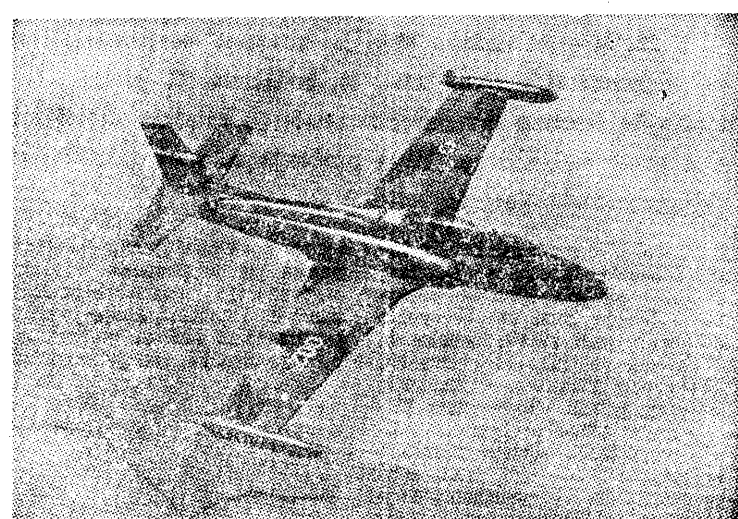
Po končani vojni je vojno letalstvo močno naraslo in je proti koncu 1947. leta šlo že kakih štirideset eskadrilj in 10.000 moč. Letala so bila sovjetskega izvora. Ko pa je 1948. leta prišlo do naglega poslabšanja odnosov s Sovjetsko zvezo, se je Jugoslavija oskrbela z britanskimi

pa se je domača letalska industrija lotila izdelave lastnih trenajznih letal.

Sedaj si Jugoslavlani, piše »Interavia«, prizadevajo modernizirati tudi letalstvo, vendar jih pri tem ovirajo zelo omejena finančna sredstva. Vojaški stroški v 1966. letu so znašali 507 milijard dinarjev.

Koliko in kakšna vojna letala pa ima jugoslovansko vojno letalstvo? Po podatkih omenjene revije naj bi naše vojno letalstvo imelo kakih 400 bojnih letal in 20.000 moč. Za teritorialno obrambo pred napadi iz zraka sta namenjeni dve eskadrilji prestrežalcev »MIG-21«, razen tega pa še kakih sto letal tipa »Sabre« in »F86E« ter sovjetske rakete »zemlja-zrak«, ki jih na Zahodu imenujejo »Guideline«. Letala »Sabre« in »F86E« pa postopoma nadomeščajo s sodobnejšimi aparati, med drugimi tudi s sovjetskimi prestrežalci »MIG-19«.

Približno četrtina vseh letal odpade na letala za taktično podporo »Thunderjet«. Teh je bilo 169, sedaj pa jih nameravajo zamenjati z bojnim letalom tipa »Galeb«, z inčičo sedanje trenajznega letala. To letalo je dobilo ime »Jastreb« in ima reakcijski motor »Viper 531«. Razen tega pa je domač izdelek



JUGOSLOVANSKO VOJNO LETALSTVO IMA VEČJE ŠTEVILO LETAL DOMAČE IZDELAVE TIPa »GALEB«. TO SO REAKCIJSKA LETALA, KI JIH UPORABLJAJO ZA URJENJE

tudi letalo »Kraguj«, ki pa ima navaden motor s propelerjem.

Domače proizvodnje so tudi vsa trenajzna letala. Kar zadeva helikoptere, šestnajst »Mi-4« izvira iz Sovjetske zveze, medtem ko je jugoslovansko vojno letalstvo nabavilo devetnajst britanskih helikopterjev tipa »Whirlwind 2« povsem gotovih,

petinštirideset pa jih bodo sestavili v jugoslovanskih letalskih tovarnah.

ORA
najboljša ta hip!

Italijanska vojaška revija »Rivista aeronautica« je pred kratkim objavila zanimiv članek o protiprojektilski in protisatelitski obrambi Zahodne Evrope.

Mar se Zahodna Evropa lahko obvaruje pred jedrskimi raketami

Orožje, ki ga lahko prestreže in uniči celinski projektil, so iznašli pred desetimi leti, 1963. leta pa so ga že preizkušali, vendar s spremenljivimi rezultati. Izmed štirinajstih raket »atlas« in »titan« jih je bilo sestreljenih deset. Kmalu zatem pa so izvajanje tega ameriškega programa zaustavili, ker so ugotovili, da proti izstrelkom z večjimi hitrostmi ni učinkovit. Američani so se ponovno lotili raziskovanj šele potem, ko so zvedeli za ruske poskuse na tem področju. Ameriška vlada je v te namene odobrila stalne kredite, ki so za nadaljnji razvoj sistema »nike X« v 1967. letu znašali 421, v naslednjem letu pa 545 milijonov dolarjev.

Navsezadnje so ugotovili, da protiprojektilski sistem postaja pomembna komponenta vojaške moči, to pa kljub pomislekom glede njegove učinkovitosti. Sistem »nike X« vsebuje projektil s jedrskimi glavami »spartak« in »sprint«, mnoge radarje in elektronske računarje, ki sami določajo orožje za prestrežanje. Menijo, da je učinkovi-

tost tega orožja 70-odstotna. Največja tehnična težava pa je uničevanje vrhnjega dela rakete.

Znano je, da bi jedrsko-projektilska ofenziva s strani ZDA ali Sovjetske zveze povzročila nasprotniku 40 do 100 milijonov žrtev, kar je odvisno od obsega civilne zaštite. Izračunali pa so tudi to, da bi bile izgube za polovico manjše, če z dobro protiprojektilsko obrambo in ne računajoč pri tem učinkovitosti civilne zaštite. Toda obramba mora biti popolna in delne rešitve ne zadovoljujejo. Sovražnik lahko pri uporabi svojih projektilov spreminja taktiko in napada zavarovane in nezavarovane objekte.

Mar je protiprojektilski sistem sploh potreben za varnost kakega ljudstva?

V Združenih državah Amerike si niso edini v tem. Nekateri menijo, da je najboljša obramba ofenzivno delovanje z medcelinskimi balističnimi projektili s kopnega, podmornic in strateških bombnikov, drugi pa se spet ogrevajo za protiprojek-

tilsko obrambo. Naposled je prevladalo povsem novo stališče. V ZDA obstaja načrt »bambly«, ki predvideva uničenje izstreljenega projektila takoj po njegovi izstrelitvi, torej takrat, ko se ta še vzpenja. To bi bila za obrambo velika prednost. Vendar je ta sistem le težko uresničljiv in tudi drag, saj zahteva večje število opazovalnih satelitov.

Neki drug sistem predvideva uničenje izstreljenega projektila med njegovim poletom, vendar še daleč od branjenega objekta. Tudi ta sistem ni zanesljiv, saj napadalec lahko izstrelji razen prvega tudi večje število lažjih projektilov in tako onemogoči protiprojektilsko obrambo. Zato so se sedaj v ZDA odločili za sistem »nike X«, ki je učinkovit proti projektilom na majhnih višinah in ki jih izstrele šele tedaj, ko se cilj približa na kakih 300 milj.

Čeprav je »nike X« namenjen za obrambo vse dežele, ni učinkovit proti projektilom, izstreljenim s plovnih objektov v neposredni bližini obale. Zato ga dopolnjujejo še z drugimi sredstvi (s projektili »sam-d«, ki bodo nadomestili projekte »hercules« in »hawk«).

Pri vsem tem je treba misliti tudi na grožnje z ofenzivnim

strežjo tako, da izstrele projektil navpično na njegovo orbito. Obveščevalno omrežje SPADTS, ki bo postalo sestavni del proti-



satelitskega sistema, nadzira vsa telesa v orbiti. Menijo, da so z orbite odvržene bombe manj natančne od medcelinskih balističnih projektilov. Sprva so hoteli za protiprojektilsko obrambo uporabiti tudi satelite, toda kasneje so se premislili in odnehal.

Kar zadeva politično stran tega vprašanja, je očitno, da protiprojektilska obramba vnaša razdor med zaveznike. Sodi-jo namreč, da Američani Zahodne Evrope ne morejo ubraniti

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM?



Bržkone se ne bi zmotili, če bi rekli, da je današnja fotografija nastala v Metliki. Pročelja hiš, mimo katerih korakajo partizani, so nam znana, vendar ne vemo, kdo so mladi fantje s puškami na ramah. Partizani, ki ste bili poleti 1944 v Metliki, dobro pogledajte to sliko, morda boste na njej spoznali svojega nekdanjega bojnega tovariša! O tem nam vsekakor pišite



orožjem, ki ga lahko izstrele iz orbite. Protisatelitska obramba je v tehničnem oziru lažja od protiprojektilne. Sodiijo, da imajo že sedaj dva sistema protisatelitske obrambe: »nike X« in »USA-F«, ki je zasnovan na uporabi projektila »thor«, pa tudi projektila »polaris«. Satelit pre-

pred projektilskim napadom. Protiprojektilski sistem je zelo drag, kar 75 milijard dolarjev. Razen tega pa sistem »nike X« ne more obvarovati vse Zahodne Evrope. Če pa bi se le odločili zanj, bi morali samo za naprave odšteti od 12 do 20 milijard dolarjev.

NA EKSURZIJO — NA IZLET — NA SLUŽBENO POTOVANJE

po domovini in inozemstvu, vedno s sodobnimi avtobusi turistične agencije



Ljubljana, Titova c. 38, tel. 314-922

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

NAJVEČJE VOJAŠKO TRANSPORTNO LETALO NA SVETU

»GALAXY« PRED PRVIM POLETOM

Še pred kratkim je bil sovjetski An-22, ki je bil povzročil na pariški letalski razstavi 1965. leta pravo senzacijo, največje transportno letalo na svetu. Sedaj ga je sicer prekosilo ameriško letalo »Galaxy«, toda s tem še ni rečeno, da je tekmovalje med sovjetskimi in ameriški konstruktorji že končano

Letalo »Galaxy«, ki ima 347 ton, je za kakih 100 ton težje od svojega sovjetskega tekmeca »An-22«. Prekaša ga tudi po nosilnosti: na »Galaxy« lahko nalože 120, na »An-22« pa le 80 ton tovora.

Ameriško vojno letalstvo naj bi sredi naslednjega desetletja imelo kakih 200 letal te vrste. Vendar pa ne bodo vsa ta letala prav tako, kot je prva »Galaxy«. Pripravljajo namreč več inšar za vojaške in civilne potrebe.

datnimi rezervoarji za gorivo, da bi lahko ostalo v zraku nepretrgoma 20 ur. Ker pa ga je mogoče tudi med poletom oskrbovati z gorivom in oljem, se tako utegne njegovo bivanje v zraku podaljšati na celih 72 ur. Seveda pa je letalo, namenjeno za komandno mesto štaba, opremljeno z vsemi potrebnimi sredstvi za zvezo in drugimi elektronskimi napravami, ki jih uporabljajo sodobni štabi.

LETALO — TANKER

Letalo »Galaxy« je treba le malo spremeniti, da lahko vanj vgradi devet rezervoarjev. V vsakega izmed njih gre po 13.600 litrov goriva. V tem primeru bo 305 ton težko letalo rabilo le 1740 metrov dolgo pisto za vzlet, na 3700 kilometrov dolgi poti pa bo porabilo 90.700 kg goriva.

LETALO S PROJEKTILI

Letalo »Galaxy« lahko uporabljajo tudi kot platformo za izstreljevanje projektilev. Odlikuje se zlasti po veliki prostornini, stabilnosti, zadostni hitrosti in zanesljivosti na majhnih višinah.

LETALO KOT BOMBNIK

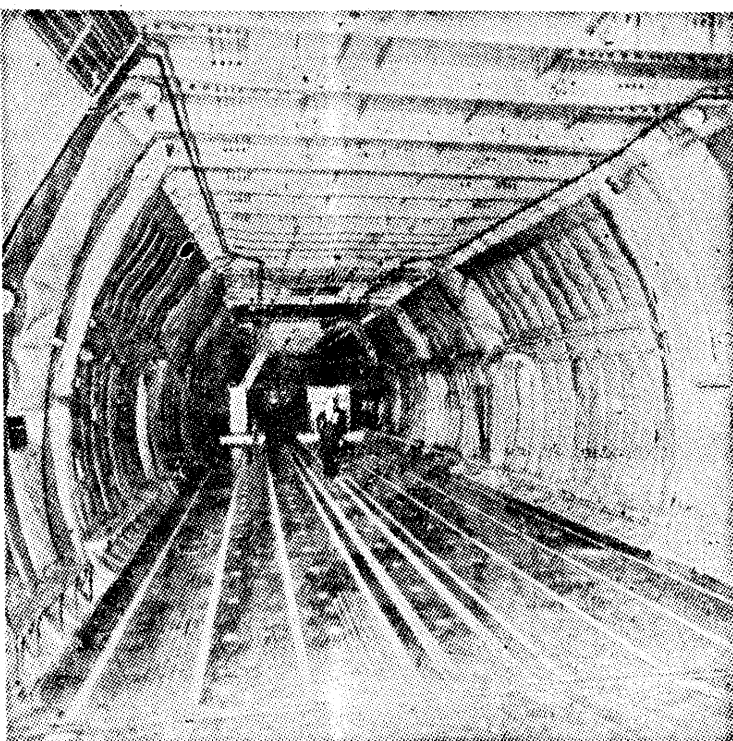
Ni si težko predstavljati, kakšno razdejavanje bi nastalo v mestu, na katero bi to orjaško letalo spustilo svoj tovor bomb. To pa še ni vse. Konstruktorji sodijo, da bo letalo »Galaxy« lahko uspešno opravljalo kakih sto različnih nalog — od fotografiranja do selanja min. Ena izmed njegovih inšar se bo lahko dvigala navpično v zrak, druge pa bodo opremlili s smučmi in jih prilagodili za pristajanje na vodi. Če pa ga bodo opremlili z jedrskim motorjem, potem bo tehtalo 408 ton, vanj bodo lahko naložili 45.400 kg tovora, njegov doseg pa bo praktično neomejen.

LETALO ZA CIVILNE POTREBE

Za civilno uporabo pripravljajo tri inšare. Ena izmed njih je predvidena za prevoz 877 potnikov v luksuznem razredu oziroma 902 potnika v prvem razredu. Sodijo, da bodo prva potniška letala te vrste vzletela 1975. leta.



NA SLIKI VIDIMO DVAJSET METROV VISOKO TRANSPORTNO LETALO »GALAXY«, POD NJIM PA ČAKA NA VKRČANJE VRSTA VOZIL: TRIJE DŽIPI, DVA KAMIONA, DVE OKLEPNI VOZILI, SAMOHODNI TOP, SE EN DŽIP, DVA KAMIONA S TOPOVI IN TRI AMBULANTNA VOZILA



NOTRANJOST »GALAXY« VSEBUJE POVRŠINO 251 KV. METROV IN PROSTORNINO 984 KUB. METROV

AVTOELEKTRO TOLMIN

nagraduje kupce svojih vžigalnih svečk Informacije dobite v vseh prodajalnah avtomateriala

IZKUŠNJE IZ VIETNAMSKE VOJNE

Sodobna oprema za zveze

Čedalje bolj se v proizvodnji elektronskih naprav uveljavlja modulijski način gradnje: naprava je sestavljena iz večjega števila medsebojno povezanih, sicer funkcionalno povsem zaključenih delov — modulov. Okvara je v takem primeru mnogo manj nevarna: pokvarjeni del vzamemo iz aparata ter ga zamenjamo z enakim nadomestnim delom ob minimalnih potrebni prilagoditvah in delih. Seveda se tak način izdelave posebno dobro obnese v vojaških napravah za zvezo, ki so izpostavljene velikim obremenitvam, slabemu ravnanju in napadom sovražnika.

Ameriške firme pošiljajo v Vietnam svoje strokovnjake, da na samem bojnem polju spremljajo dogajanje. V nadaljevanju bomo navedli nekaj misli enega teh strokovnjakov, ki se je v Vietnamu po letalskih brigadah pogovarjal z različnimi osebami, da bi zbral čimveč koristnih napotkov za svoje podjetje.

General brigade za zvezo Van Haringen je zelo pohvalil naprave v modulijski izvedbi. Po njegovih besedah se vojaški strokovnjaki že dolgo ogrevajo za tak tip gradnje, noveletna ofenziva borcev FNO v Vietnamu pa je to seveda potrdila dokončno. Kljub številnim izgubam so se zveze moglo obdržati predvsem zaradi modulijske izvedbe: naj je bila ta ona naprava poškodovana ali onespособljena, z zamenjavo sestavnih delov so bile okvare kaj kmalu odpravljene. General je dal za zgled primer, ko je ofenziva borcev FNO onespособila dve radijski reletni postojanki za takšne namene v dokaj izolirani predelu bojišča. Tehniki brigade za zvezo so iz dveh reletjev končno uspešno dobili toliko delov, da so usposobili za uporabo vsaj enega.

Po ocenah je danes v Vietnamu vsaj 90% opreme, ki je izdelana v modulijski izvedbi. Izjemno so samo prav velike signale naprave, močnostni ojačevalniki in naprave za napajanje z energijo. Ta ocena velja samo za fiksne naprave. Modulijska izvedba bi bila močno zaželeni tudi pri takšnih napravah, toda te so še v klasični izvedbi razen najnovejših,

ki pa prihajajo na bojišče šele v zadnjem času. Take vrste so radijske postaje TRC 29 in TRC 90.

V glavnem so naprave in sistemi za zvezo dobili pohvalno oceno za nedavno ofenzivno obdobje. Po izjavah pristojnih vojaških strokovnjakov ni bilo niti enega višjega štaba, v katerem bi odpovedale vse zveze. Noben štab ni bil za ves čas izoliran od podrejenih in od nadrejenih enot. Zveze na velike razdalje, naprave za prenos podatkov, ki so še posebno občutljive na motnje, govorni tokokrogi — vse to se je po mnenju prizadejnih obneslo kot še nikoli.

V zvezah na dolge razdalje so imeli ameriški agresorji precej sreče, saj so vzdrževali zvezo tudi preko troposfere, ki normalno ni tako zanesljiva in je predvsem treba dobro poznati razmere v troposferi in ionosferi. Se najbolj je motil fading, toda problemi so bili predvsem krajevne značaja.

Ofenziva je uničila mnogo žičnih linij, tako v mestnih kot podeželskih predelih. Marsikje, kot na primer v Saigonu, je bilo treba pretrgati mrežo žičnih zvez. Vzporedno z zvezo je med vzdrževalci zahtevalo tudi žrve, saj so pogosto morali na delo kar med ognjem.

Obstreljevanje ima pogosto za posledico uničenje in poškodbe opreme. Izkušnje so pokazale, da včasih tudi hujši zadetki niso onespособili aparatov, marveč je — po mnenju operaterjev — pogosto naprava delovala še bolje. To seveda ne more biti razlog, da aparatov ne bi zaščitili. V navadi je zaščita z vrečami peska. Menijo, da mora biti okrog opreme in na njo vsaj trije sloje vreč s peskom. Tako seveda, če oprema ni prevelika.

Največ težav je v zadnji ofenzivi prizadejala oskrba z energijo. To seveda ni tipično samo za zadnjo ofenzivo, temveč vedno, kadar je treba napajati naprave za zvezo. Vedno in vselej se smemo najmanj zanešati na izvore električne energije.

Zelo moti raznolikost generatorjev, ki imajo tudi različne sestavne dele. Potrebno bi bilo nekaj takega,

kar bi omogočilo poenotenje in bi sestavni deli ne bili v vsakem generatorju drugačni. Težave izvirajo največ iz tega razloga, ker generatorje proizvajajo pretežno majhna industrija, ta pa se ne ogreva za standardizacijo. Res se ta industrija ogreva za kakovostno delovanje in za doseg tovrstnih specifikacij, manj pa ji je do poenotenja razvoja. Iz vojaških razlogov je seveda nedopustno, če vzdrževanje zahteva celotno skladišča različnih rezervnih delov.

Ko je govora o boljši in sodobnejši opremi, se pogosto pojavlja vprašanje, ki ni tako neumestno: »Kateri opremi naj damo prednost? Oni v klasični izvedbi ali današnji, usklajeni z najnovejšimi dognanji, ki pa je vojska še ni navajena?« Navajenost je res nekaj, česar ni zamenjavati, toda res je tudi, da je sodobna oprema preprosta za rabo in tudi navaditi se nanjo ni tako težko.

Če govorimo o posebnostih nove opreme, moramo predvsem omeniti nove načine modulacije in opremo, ki pomaga večkratno izkoristiti obstoječe žične zveze ali radijske kanale. Ti 24-kanalni aparati so zelo preprosti za uporabo, manj izpostavljeni motnjam in nekajkrat manjši

od predhodnih. Povrh je lahko delujejo pri dosti nižjih temperaturah. Seveda je ta oprema dražja od starih naprav, že prvi dnevi pa so pokazali, da bo boljše od dosedanjih. Za takšno rabo prihaja v Vietnam čedalje več radijskih postaj, ki delajo po sistemu prenosa vesti z enim bočnim pasom (SSB). To za pogovore, kot za delo s teletipiriji. Že vsaj pol leta uporabljajo tudi naprave za zvezo z vozili. Velik podatek velja napravam, ki zagotavljajo tajnost prenosa govora.

Vojska si silno želi primerne majhne avtomatske telefonske centrale, ki bi jih uporabljali v korpusih, brigadah in divizijah. To je problem, nad katerim si industrija počasi beži glavo in ga bo gotovo že kmalu rešila.

Drugi problem pa so rezervni deli in dobava na pravo mesto. In kar 80% vseh nepriključnosti pripisati administraciji. Kar zadeva vojske, je treba dobesedno obkroževati njihovo spretnost. Čeprav služijo samo leto dni, so dosti bolj spretni, kot so bili njihovi vrstniki v drugi svetovni vojni in pa v korejski vojni.

Ing. P. S.

KLI proizvodi

Kombinat lesno predelovalne industrije Logatec

proizvaja in nudi:

- kvalitetna vezana okna in balkonska vrata
- roletce, izdelane iz lesenih profilov, preoblečenih s plastiko
- stružene fotelje iz masivne bukovine

Vse individualne graditve opozarjamo na našo stalno zalogo tipskih oken in balkonskih vrat. — Zahtevajte ponudbe!

Dr. Tone Ferenc

Narodnoosvobodilni boj na Gorenjskem januarja 1942

Namestili bi ga radi v Kranju, a so imele vse razpoložljive prostore zasedene že druge enote.

S posebnim ukazom šefa redarstvene policije v Berlinu z dne 22. decembra 1941 so na Bledu sestavili poseben policijski smučarski patrolni oddelk (Polizeiskistreibenteilung), za katerega so policiste-smučarje zbirali v raznih pokrajinah v Nemčiji; prvih 25 ljudi so npr. poslali iz Dresdene, Salzburger in z Dunaja. Ko so oddelk prve dni januarja 1942 formirali, so ga podredili majorju Mannu. Oddelk, ki je bil najprej v moči ene čete, se je sčasoma uredil tako, da je imel njegov štab položaj štaba bataljona, ki je poveljeval dvema četama.

Tiste dni so na Gorenjsko poslali tudi nekaj tankov. Bili so prvi tanki, ki so jih nacisti uporabili v boju proti narodnoosvobodilnem gibanju v Sloveniji. Šef redarstvene policije v Berlinu je 20. decembra 1941 ukazal, naj jih pošljejo iz Dresdene. Še isti dan se je t. i. »tankovski vod« (Panzerkraftwagen-zug) odpeljal z železnice do Gradca, nato pa po cesti do Kranja. Poleg treh tankov znamke »Tatra« sta bila v koloni tudi srednjeveliki tovorni avto in osebni avto. 1. januarja 1942 so — spet na povelje šefa redarstvene policije v Berlinu — poslali za njim iz Dresdene 15 motornih koles (od tega 9 s prikolicami) in 33 policistov. Ko so ta motorna kolesa 2. ali 3. januarja 1942 prispela na Gorenjsko, je general-lajtnant Schreyer v Sitarjevi vili na Bledu formiral iz tankov in motornih koles »tankovski ogledniški vod« (Panzerpähzug), ki je imel tri »tankovske ogledniške oddelke« (Panzerpöhrtrupp). Vsak tankovski ogledniški oddelk je imel tank-oglednik, in skupino motoristov. Tankovski ogledniški oddelki naj ne bi sodelovali v bojih, temveč le pri ogledovanju terena in odstranjevanju ovir. Medtem ko bi tank-oglednik ob stiku s sovražnikom le-tega vezal nase, naj bi skupina motoristov odstranila morebitne ovire in skrbela za prenašanje sporočil drugim enotam.

Za potrebe policijskega akcijskega štaba Jugovzhod samega so poslali na Bled še nekaj manjših specialnih oddelkov. Konec decembra ali prve dni januarja 1942 so z Dunaja poslali 12 motornih koles s prikolicami in 6 brez prikolic z 18 policisti, ki so štabu rabili za »motorizirani kurirski oddelk« (Kradmeldestaffel). Iz Recklinghausena pa so 20. decembra poslali na Bled oddelk za zveze (Nachrichtenbereitschaft), ki je imel oficirja in 36 policistov ter eno srednjeveliko radijsko postajo v avtomobilu ter 10 manjših prenosnih radijskih postaj. Z Dunaja pa so prve dni januarja 1942 poslali okoli 150 koles, 6000 svetlobnih nabojev itd.

Potem ko se je pozanimal, ali so na Gorenjskem možnosti za pristajanje in vzletanje letal in je dobil pritrdilen odgovor, je šef redarstvene policije v Berlinu 23. decembra ukazal, naj iz Krakova odleti v Radovljico letalo »štorklja« in naj bo tam na razpolago policijskemu akcijskemu štabu Jugovzhod. To je, tako kaže, bilo prvo letalo, ki so ga nacisti uporabljali v boju proti narodnoosvobodilnemu gibanju v Sloveniji. In končno so ves čas iskali primerne policijske oficirje, da bi jih poslali na Gorenjsko. Med njimi so nameravali poslati tudi polkovnika Franzja, ki je v glavnem uradu redarstvene policije v Berlinu proučeval uporabo policijskih sil v goratih predelih. Postaviti so ga nameravali za komandanta policijskega polka planinskih lovcev, kar kaže na to, da so že tedaj nameravali posamezne policijske bataljone združevati v policijske polke, kar so v glavnem storili šele poleti 1942.

Če sem do sedaj nekoliko natančneje navajal policijske enote in tehnična sredstva oziroma orožje, ki so jih po Himmlerjevem povelju poslali na Gorenjsko, tega pač nisem storil zaradi naštevavanja samega, temveč zato, da bi videli, kakšen je bil Hitlerjev in Himmlerjev odgovor na partizansko zmago pri Rovtavih in da bi bilo jasno, v kakšnem položaju so se znašle partizanske enote na Gorenjskem, zlasti Gorenjski bataljon, v drugi polovici decembra 1941 in v januarju 1942. Ko bomo videli iz nadaljnjih izjav, to, kar sem našel, niti ni bilo vse in treba je pribiti, da pošiljanje vsega tega na Gorenjsko ni bila samo posledica partizanske zmage pri Rovtavih, temveč tudi nove zaostritve političnih in vojaških razmer, ki jo je v drugi polovici decembra povzročila množična vstaja v zahodnem delu Gorenjske.

MNOŽIČNA VSTAJA V ZAHODNEM DELU GORENJSKE

V takšnih razmerah, tj. ob zbiranju številnih okupatorjevih sil na Gorenjskem, se je začela in razvijala množična vstaja slovenskega ljudstva v zahodnem delu Gorenjske v drugi polovici decembra 1941. Žal še doslej ni nihče raziskal vseh vzrokov za vstajo in natančneje opisal njenega poteka, zato bodo tudi moja izjava pomanjkljiva, vendar sodim, da bo iz njih vendarle bolj kot doslej mogoče spoznati razmere, v katerih je nastala in se razvijala, zlasti pa še vzroke, zakaj ni uspela v taki meri, kot so pričakovali njeni organizatorji.

Osnovna resnica je, da množična vstaja na Gorenjskem decembra 1941 nikakor ni bila stihljna, temveč je bila rezultat »trajnega in požrtvovalnega dela mnogih aktivistov Osvobodilne fronte. Le tem je uspelo do decembra 1941 postaviti na Gorenjskem trdno mrežo odbojev Osvobodilne fronte v mestih in trgih in še bolj na podeželju, da ga okupator ni mogel dovolj nadzorovati. Osvobodilni fronti je že uspelo dokazati večini slovenskega ljudstva na Gorenjskem — in ob okupatorjem nasilju, se je v to lahko prepričalo tudi samo — da nacistična okupacija prinaša slovenskemu narodu smrt in slovenskemu prebivalstvu fizično iztreljenje. Postajalo mu je tudi vse bolj jasno, da je poročstvo za obstoj slovenskega naroda le njegov vsesplošni ljudski odpor proti okupatorjem.

50 Blöcherjevo dnevno povelje št. 5 z dne 9. 1. 1942, NAW, T-175, navitek 10.

60 Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 3. 1. 1942, NAW, T-175, navitek 10. Smučarske oddelke sta policija in orožništvo na Gorenjskem pripravljala že prej. Tako je orožniški okrožni vodja za Radovljico podporočnik Scherber že 10. decembra 1941 začel zbirati po vsej Gorenjski orožniško smučarsko patroljo za hajko po Mošenjski planini 16. decembra 1941. Dne 19. decembra pa je polkovnik Handl sporočil okrožnim orožniškim vodjem v Celovcu, Spitalu, Lienzu in Kranju, da je šef nemške policije z brzljavko dne 17. decembra naročil, naj izrujene smučarje takoj pripravijo za akcijo na Gorenjskem. (Povelje orož. okrožja Kranj 10. 12. 1941, arhiv Gorenjskega muzeja Kranj; Handlovo sporočilo 19. 12. 1941, arhiv Gorenjskega muzeja Kranj.)

61 Sporočilo poveljnika redarstvene policije Praga Schreyerju 21. 12. 1941, NAW, T-175, navitek 10.

62 Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 29. 12. 1941, NAW, T-175, navitek 10; sporočilo poveljnika redarstvene policije Dresden 31. 12. 1941, NAW, T-175, navitek 10.

63 Schreyerjeva »navodila za akcije tankovskega ogledniškega vodae«, NAW, T-175, navitek 10.

64 Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 29. 12. 1941, NAW, T-175, navitek 10.

65 Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 19. 12. 1941, NAW, T-175, navitek 10.

66 Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 5. 1. 1942, NAW, T-175, navitek 10.

67 Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 19. 12. 1941, NAW, T-175, navitek 10.

68 Za adjutanta so mu dodelili kapetana Axa, ki je bil tedaj njegov adjutant v Berlinu. Vendar ni podatkov, da bi polkovnik Franz 22. januarja 1942 prišel na Gorenjsko, temveč je prišel s svojim polkom 8. julija 1942. (Brzljavka šefa redarstvene policije Berlin Schreyerju 8. 1. 1942, NAW, T-175, navitek 10. Hermann Franz: Gebirgsjäger der Polizei. Bad Nauheim, 1962, str. 13—38.)

(NADALJEVANJE)

Sošolci so se spomnili nanj

Ni še dolgo tega, ko so v občini Zalec, v Drešnji vasi, na vogalu Vrčkovnikove hiše odkrili spominsko ploščo, na kateri so vklesane besede:

— V TEJ HIŠI JE ŽIVEL MIRO VRČKOVNIK - DŽONI, ČLAN SKOJ, BOREC I. CELJSKE ČETE, PADEL 27. VIII. 1941.

— TVOJ SVETLI ZGLED NAM DAJ MOČI, NA POTI CILJEM NOVIH DNI IN V NJIH NAJ TVOJ SPOMIN ŽIVI.



Pred hišo je lepo obdelan vrt. Bujna rast kipi iz zemlje, na gredah je mnogo rož, nekatere v popju, druge bogato razcvetene. V hiši pa živi upokojena Lizika, sestra padlega partizana. Vstopila sva z Rednakovim Marjanom, dobrim Mirkovim prijateljem in osemindesetletna Lizika naju je toplo sprejela, bila naju je resnično vesela. Marjana je kar objela in pri tem goreče zavzdihnila.

— Veš, Marjan, ko vidim tebe, vidim tudi svojega brata Mirka. To sta bila korenjaka. Se vidim vaju, vesela in razigrana, saj se tako rada spominim tistega časa, pa čeprav je minilo že toliko let...

Posedli smo, prinesla je skatlo s fotografijami in počasi obujali spomine na težka leta, ki jih je živela Vrčkovnikova družina. Oče in mati sta romala s trebuhom za kruhom po Avstriji, Nemčiji in še kod drugod. Otroci so prihajali na svet, vseh je bilo devet, nekaj jih je potem pomrlo. Ko se je družina vrnila v domovino, je oče le s težavo dobil delo. Delal je v rudarski Zabukovici, v Libojah, v celjski Emajlirki. Bil je vnet zagovornik delavskih pravic in zato je bil večkrat odpuščen. Ko pa je prišel prvi maj, si je na kolo navezal polno rdečih nageljnov. Vozil se je po cesti in vzklikal:

— Prvi maj je naš, delavski praznik!

Stric, ki je živel v Ameriki, je dal nekaj denarja, da so lahko potem kupili to hišo. Oče je prerano umrl. Pobralla ga je pljučnica. Potem pa je mati sama skrbela za otroke.

Mirko je bil najmlajši in mati ga je imela zelo rada. Ves svoj up in nado po lepšem življenju je videla v njem. Doma je bil tih, mami je prav rad pomagal. V šoli se je pridno učil, saj je bil v meščanski šoli v Zalcu med najboljšimi dijaki. Izredno lepo je risal, že zgodaj pa je začel zlagati tudi pesmi. Spesnil je čudovito pesem o lepi Savinjski dolini in še mnogo drugih. Pred domačimi jih je skrivaj rad pa jih je prebiral sošolcem v meščanski šoli. Čeprav je bil bolj mirne narave, sicer pa močan in lepo razvit, je imel med sošolci mnogo prijateljev. Marjan je pripomnil:

— Sam ne vem, zakaj sem se tako navezal nanj. Morda zato, ker je imel rad planine, ker je tako imenitno igral kitaro in »pikolo« harmoniko, ker je bil res dober in bister dijak, ker je bil resničen tovariš. Bili smo enkrat, za prvega maja na Mrzlici. Imeli smo svoj šotor in prepevali smo slovenske pesmi. Menda smo bili zares precej nemirni. Prišli so žandarji in nas pogladi v kočo, ki je nismo smeli zapustiti vse do naslednjega jutra. Spominjam se Mirka, kako je stiskal pesti in govoril: — Čakajte, žandarji, tudi vi boste dobili svoje!

Hotela sva postati mornarja.

Ko sva prišla v Boko, je bil ves navdušen nad morjem in brž je o sinjih vodah spesnil pesem, ki mi še danes zveni v ušesih. Zal, nisva bila sprejeta, ne on in ne jaz.

— Slabo je videl, imel je slabe oči, je rekla sestra Lizika. Potem se je zaposlil v celjski Emajlirki, vse do vojne. Kmalu po zlomu pa ni hotel na delo. Ležal je v postelji in govoril, da je bolan. Pa ni bil. Nekaj je na veliko premišljeval, domačim pa ni ničesar povedal. Tudi mami ne. Kakor je bil prej še ves nekam otročji, no, rodil se je štirindvajsetega leta, tako se je zdaj ves zresnil. Spominjam se, da je včasih spal kar pod kozolcem. Včasih ga je obiskal Širca iz Levca in še kdo drug je prišel. Tudi Mirnikov. To so bili fantje, sami mladi korenjaki, ki so nekaj tuhtali, premišljevali...

Mislím, da je bilo 25. maja 1941. Ne vem točno. Odsel je, ne da bi se od mame in mene poslovil.

Marjan dopolni:

— Ja, prišel je k meni. Dva, tri dni je ostal. Meni je veliko zaupal. Dosti me je prepričeval. Priznam, nisem bil skojevce. Bil sem sokol, toda za domovino bi bil dal vse, tudi življenje. Tako sem bil vzgojen, takega so me napravili prijatelji, tovariši, Mirko. Mirko pa je rad govoril o komunizmu. Kar gori na grču je bil Novakov France. Res dober in načitan komunist. Včasih, ko se je Mirko poslovil, sem skrivaj gledal za njim. Videl sem, da je zavil k Novaku. No, tokrat pa mi je rekel, da gre v hosto. Še prej pa me je prosil, naj se zapeljem v Dobrišo vas in pogledam, kako je doma. Ko sem res šel in mu povedal, da hiša ni zapuštena, da sta mati in sestra doma, mi je stisnil roko.

— Marjan, dolžnost nas kliče. Grem. Pridite za nami. Več nas bo, prej bo svoboda. Adijo in dobro se drž!

Sel je. Nihče ne ve, kod ga je vodila pot. Hribar Jožica, borka I. celjske čete, pa se še dobro spominja. Takole pravi:

— Bil je tak fant, da bi mogel goro premakniti. Vsi smo ga bili veseli. Bil je lepo napravljen in imel je nahrbtnik, kakršnega od nas nihče ni imel. Saj nas ni bilo veliko, a vendar mi je prav on tako živo ostal v spominu. Spominjam se tiste usodne borbe, čeprav ne v podrobnosti. Kolikor vem, je padel skupaj s Slandrovim Vilčem...

V knjigi »Pomniki naše revolucije« je zapisano:

»...Po umiku iz Pustih Njav se je del borcev ustavil v Završkovem mlinu v Šentrupertu.

Zaradi izdaje so bili naslednje jutro, dne 27. avgusta 1941, obkoljeni. Boj je trajal od enajstih dopoldne do petih popoldne. Nemška policija je v boju mlin zažgala, a pet borcev se je v gorečem mlinu borilo do zadnjega.

Točnih podatkov o njegovi smrti ni. Pravijo pa, da je Miro držal v roki pripravljeno bombo, vanjo je zadela nemška krogla, razneslo je bombo, razneslo je Mira, partizana Džonija.

Tovarišica Mica Slander je k temu pripomnila, da tudi ona vse do danes ni vedela, kje in kako je padel njen brat Vilč. Dejala je, da vse to prav sedaj raziskuje mariborski pisatelj Filipič, ki bo o tem verjetno tudi pisal. Po priimku Vrčkovnik se je tudi spominila. Govorila je o mladih skojevcih, ki so, zvesti idejam starejših komunistov, izvrševali še tako zahtevne naloge. In tak skojevce je bil tudi Mirko Vrčkovnik-Džoni.

Lizika, Mirkova sestra, se spominja, kako so prihajali žandarji, policisti, gestapo in hoteli vedeti, kje je brat. Neki žandar, ki je premetaval po hiši in iskal sled, je rekel materi:

— Vaš fant je tam gori! Je pokazal proti prostranim savinjskim planinam. O, saj nam bo prišel v roke. Vse, prav vse bom polovili.

To, da je padel, z materjo dolgo nisva vedeli. Potem sem enkrat prišla na delo in mi je povedala neka sodelavka. Toliko, da se nisem zrušila. Rekla sem, da me boli želodec in šla sem domov. Materi dolgo nisem povedala. Ko pa je zvedela, se

je vsa spremenila. Ni verjela, da je to res, da njenega Mirka ni več. Kmalu po vojni je naprosila Mirkovega, da sta se s kolesi odpeljala v tiste kraje. Spraševala je, ljudje pa ji niso mogli povedati nič določnega. Pred leti je umrla, ne da bi vedela, kje leži Mirko, njen up in nada, njeno vse, za kar je živela.

Lahko bi se zgodilo, da bi ostal Vrčkovnik Mirko iz Drešnje vasi pozabljen, če ne bi imel svojih zvestih tovarišev, znancev in prijateljev iz šolskih let. Ni bilo sredstev za ploščo in ureditev znanostni hiše. Ni jih bilo, res ne. Zagotov Janez pa je vztrajal: Miru se moramo oddolžiti! Po več ko dvajsetih letih se je sestal iniciativni odbor, sami sošolci: Ivo Zupanc, Janez Zagode, Jurec, Roter, Ivan Matko. Napsali so obvestilo vsem sošolcem: Tovariši, spominimo se našega Mirka-Džonija. Naša dolžnost je. Vsakdo izmed nas naj nekaj prispeva. Nekaj pa bomo dobili pri podjetjih. Urediti moramo zunanost hiše, vzidati spominsko ploščo. Pošljite prispevke na račun št. 5075-9-1098, združenje borcev NOV Petrovce.

Uspeli so. K odkritju so prišli skoraj vsi živeči sošolci, prišli so še živeči profesorji, prišlo je mnogo ljudi, znancev, prijateljev. In s solzami v očeh so brali v plošči vklesane besede:

— TVOJ SVETLI ZGLED NAM DAJ MOČI, NA POTI CILJEM NOVIH DNI IN V NJIH NAJ TVOJ SPOMIN ŽIVI!

—dk—



PROSLAVE ŠIROM PO DOMOVINI

Tudi letos bodo 4. julija zaplapolale zastave in oznanile, da borci NOV praznujejo svoj praznik. S številnimi tovariškimi srečanji, združenimi z odkritji raznih spominskih obeležij, bodo ponovno okrepili medsebojne tovariške vezi. Pogledjmo, kako bodo ponekod proslavljali, čeprav ne ravno na dan borca; marsikje bodo priredili slavnostni teden poprej, drugod pa teden kasneje.

25-letnico bitke na Sutjeski moremo uvrstiti med največje in najbolj pomembne letošnje proslave v Jugoslaviji. Na Tjenistište bodo udeleženci proslave pričeli prihajati že 3. julija dopoldne, ob sedmih zvečer pa bodo tod zbrani že vsi: svečani koncert »25 let spominov na Sutjesko« bo veliko doživetje za vse poslušalce. V programu bodo namreč sodelovali prvaka drame Narodnog pozorišta iz Beograda Ksenija Jovanović in Jovan Miličević, prvak beograjske opere Nikola Milič, mešani zbor umetniškega ansambla JNA iz Beograda, reprezentančni orkester JNA in drugi umetniki. 4. julija pa se bo spored takole vrstil: zjutraj bo polaganje vencev na grobnico — kostnico, takoj zatem pa pregled udeležencev bitke in mladine. Govorom bo sledilo rajanje.

Partizanski vezisti bodo letošnji dan borca proslavili tudi s svojim prvim zborom ob 6. do 7. julija na Pokljuki. Kot mesto zbora so izbrali Pokljuko,

ker ima bogato partizansko tradicijo. V vojaških objektih na Rudnem polju in v bližini se bo odvijal ves spored v soboto zvečer, to se pravi delovno zasедanje zbora, večerja iz vojaškega kotla, skromen kulturno-zabavni program ob tabornem ognju in ples. V nedeljo bo po zajtrku odhod na slavnostni del zbora, ki bo blizu Sport hotela, na mestu, kjer je decembra 1943 po junaški borbi padel domala ves 3. bataljon Prešernove brigade. Slovesnost, ki bo obsegala izročitev zastave vezistov in komemoracijo za padli mi vezisti, bo končana okrog 12. ure, popoldne pa je predvideno za izlete. Odbor bo pripravil vodstvo za nekaj izletniških smeri.

Borci in ostali občani tržiške občine bodo praznovali dan borca 4. julija na Bistriški planini pod Dobro. Organizacija proslave in izvedbo programa je občinski odbor Zveze združenj borcev NOV poveril komisiji za ROP pri občinskem odboru ZZB NOV.

Praznovanje se bo pričelo že 3. julija, ko bo odšla patrula borcev iz Tržiča skupaj z mariborskimi planinci pod Storžič, kjer bo komemoracija in položitev vencev pri spomeniku prvim padlim borcem iz tržiške občine. Tega dne bodo odšli tudi člani taborniških in mladinskih organizacij na Bistriško planino, kjer bo taborjenje in taborni ogenj, ob katerem bodo

nekdanji borci pripovedovali mladini svoje spomine iz časa NOB. Na sam praznik bo množični odhod borcev in ostalih udeležencev proslave iz Tržiča in drugih krajev občine na Bistriško planino, kjer bo udeležence ob 10. uri pozdravil predsednik OZZB NOV Andrej PEHARC. Nato bo Dramska sekcija izvedla krajši kulturni program. Praznovanje bodo popestrili z raznimi športnimi tekmovanji, pri katerih bo sodelovala predvsem strelska družina Anton STEFE-KOSTJA iz Tržiča. Organizator bo poskrbel za dobro voljo vseh udeležencev. Borci, ki živijo na območju občine Tržič, vabijo in pričakujejo na tovariško srečanje vse preživele borce, ki so se za časa NOB borili in aktivno delali za NOP na območju naše občine. V primeru slabega vremena bo tovariško srečanje preloženo na nedeljo, 7. julija, ob vsakem vremenu.

Proslave ob dnevu borca pa bodo še marsikje drugod, od koder do nas še ni segel glas. Povsod bo veselo in spomini na medvojna leta tovarištva ter poštenja bodo našli svoje pravo mesto. Veselo bo na srečanju borcev Zg. Sasavske doline v Gozdu Mariborju 4. julija, istega dne tudi v Metliki, kjer se bodo pobratili z italijanskim mestom Ronchi. Marsikateri borec se bo gotovo podal na izseljenški piknik v Škofji Loki na praznični dan.

Oglejte si:

— prenosne televizorje, gramofone in magnetofone — avtomobilske radijske aparate — TV sprejemnike vseh vrst in ekranov — radijske aparate — gramofone — magnetofone. Novosti iz Japonske, Nemčije, Madžarske in Češke.

Ali ste že zavarovani?



POŽAR, STRELA, VIHAR, TOČA, POTRES, EKSPLOZIJE, POPLAVE, PROMETNE NESREČE IN DRUGE NEVARNOSTI NEPRESTANO

ogrožajo vas in vaše premoženje!

ZATO NE ODLAŠAJTE

in čimprej sklenite zavarovanje, ki vam bodo v primeru nesreče

DOBRODOŠLA POMOČ

in vas bodo REŠILA DENARNE STISKE!

ZAVAROVALNICA SAVA vam zlasti

priporoča:

- **KOMBINIRANO ZAVAROVANJE STANOVANJSKIH PREMIČNIN** proti škodam zaradi požara, strele, eksplozije, viharja, toče, potresa, demonstracij, manifestacij, vlomne tatvine, poskusa vlomna, rop, tatvine, odgovornosti sklenitelja kot zasebnika; po posebnem dogovoru pa krije zavarovanje še škode zaradi poplave, izlitiya vode, zemeljskega plaz, odtrganja zemljišča in snežne lavine, razbitja stekel in ogledal, delovanja električnega toka, ki obsega uničenje ali poškodovanje električnih strojev in aparatov, radijskih in televizijskih sprejemnikov ter motornih črpalk v gospodinjstvu;
- **ZAVAROVANJE PROTI POŽARU IN NEKATERIM DRUGIM NEVARNOSTIM** (strela, eksplozije, vihar, toča, potres, demonstracije in manifestacije itd.); za poslopja in premičnine;
- **AVTOMOBILSKA ZAVAROVANJA** (kasko, obvezno zavarovanje odgovornosti, priljaga potnikov v avtomobilu, nezgodno zavarovanje oseb v avtomobilu (šoferja, potnikov, delavcev);
- **NEZGODNO ZAVAROVANJE OSEB** za primer invalidnosti, smrtno nezgode in začasne delanezmoglosti;
- **ŽIVLJENJSKO ZAVAROVANJE** za primer doživetja ali za primer smrti (za eno osebo ali oba zakonca v različnih variantah).

TUDI VSE DRUGE VRSTE ZAVAROVANJ vam nudi po ugodnih pogojih

ZAVAROVALNICA SAVA

Centrala: LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA CESTA 19

Poslovne enote:

CELJE, ČAKOVEC, JESENICE, KOPER, KOPRIVNICA, KRANJ, KRŠKO, LJUBLJANA, MARIBOR, MENGEŠ, MURSKA SOBOTA, NOVA GORICA, NOVO MESTO, POSTOJNA, TRBOVLJE ter poslovalnici ZAGREB IN RIJEKA.

Vsa pojasnila in strokovne nasvete vam nudi:

PREKO 800 STROKOVNIH DELAVCEV IN PREKO 1600 ZAVAROVALNIH ZASTOPNIKOV IN POVERJENIKOV!

ZAVAROVALNICA SAVA ima v Sloveniji preko 80 % vseh zavarovanj. Premoženje, ki je zavarovano s preko 700.000 policami, je vredno preko 55 milijard novih dinarjev! Zavarovana glavica iz približno 200.000 življenjskih zavarovanj znaša preko 500 milijonov novih dinarjev, matematična rezerva pa preko 100 milijonov novih dinarjev! Sto in stotisoči so zavarovani proti posledicam telesnih nezgod!

Pridružite se tudi vi tej ogromni skupnosti zavarovancev

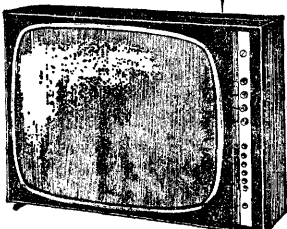
ZAVAROVALNICE SAVA!



Vaše počutje doma in na izletu bo še prijetnejše, če ga bo ustvarila glasba.

Obiščite zato naš oddelek akustičnih aparatov v IV. nadstropju Trgovske hiše »NAMA«

nama Ljubljana



BERLIN 1968

Pravijo, da je Berlin že viden kriz. Prva je nastopila leta 1948, ko je Sovjetska zveza blokirala zahodni del mesta. Zavezniki so postavili zračni most, kar je stalo ameriško letalstvo četrto milijardo dolarjev (za več kot dva milijona ton prepeljanega blaga). Leta 1958 je Nikita Hruščov ultimativno zahteval od zaveznikov, naj umaknejo čete iz Zahodnega Berlina. Leta 1961 so zgradili zid.

Junija letos je vlada Nemške demokratične republike sprejela sklep, ki ga je nato parlament enoglasno potrdil: prebivalci Zvezne republike Nemčije in Zahodnega Berlina morajo imeti potni list in vizum, če hočejo potovati po ozemlju Nemške demokratične republike. Uvedli so tudi nove takse za prevoz blaga po kopnih in vodnih poteh v NDR. V Bonn so takoj vzeli svinčnik v roke in izračunali, da bo NDR tako dobila v državno blagajno 80 do 100 milijonov mark (in sicer DM, ki ima v NDR enak tečaj kot vzhodnonemška marka, čeprav je v zahodni Evropi njen tečaj trikrat do štirikrat večji).

Kaj se je spremenilo? Doslej prebivalci ZRN in Zahodnega Berlina niso potrebovali kakšnih posebnih dokumentov za potovanje po ozemlju NDR ali v Berlin (izraz Vzhodni Berlin ni v rabi za prestolnico Nemške demokratične republike). Na mejah so pokazali osebno izkaznico ali nekakšno posebno dovolilo, pa je bilo vse v redu. Zahodni Nemci se niso tako razjezili zaradi novih taks (pozneje so se v Zahodnem Berlinu dobili zatrdilo, da bo Bonn povrnil vse stroške, ki jih bodo meščani imeli zaradi novih taks), temveč zato, ker so zdaj pred Nemci — tuji: tako kot vsi tuji morajo imeti potne liste in vizume. Obenem je NDR še enkrat pokazala, da ima Zahodni Berlin za posebno politično področje, ne pa za del ZRN. To je sicer že stara stvar, saj je status Zahodnega Berlina v očeh Nemcev v ZRN in NDR

RAZGLEDI S 46. VZPOREDNIKA

različen: gre tako za misel, da je Zahodni Berlin eden izmed »Landov« ZRN, kot za misel, da je samo trenutno okupirani del NDR. Da je mesto nekaj posebnega, je bilo videti tudi junija letos, ko carinski organi NDR niso priznali zahodnonemških potnih listov v rokah prebivalcev Zahodnega Berlina.

Ob sklepih in ukrepih v NDR so se Zahodni Nemci razburili: kancler Kiesinger je naglo poklical k sebi diplomatske predstavnike zaveznikov, ki imajo svojo vojsko v Zahodnem Berlinu (in ZRN). Toda Francozi, Američani in Angleži so ugotovili, da tako zavezniki sile kot državljani njihovih dežel niso ob nobeni pravici. Zato se je poseg zaveznikov v novo berlinsko krizo omejil predvsem na skupno noto, v kateri so Velika Britanija, Združene države Amerike in Francija izjavile, da so ukrepi NDR v nasprotju z mednarodnimi sporazumi, ki že dolgo veljajo, v nasprotju s obstoječo prakso in v nasprotju s politiko popuščanja napetosti. Več niso hotele storiti, zakaj hujši problemi so doma: ZDA se vojskujejo v Vietnamu in se pripravljajo na predsedniške volitve, Francija je v najhujši notranji krizi po drugi svetovni vojni, Velika Britanija se zapleta v čedalje hujše gospodarske težave.

Ko je zahodnonemški tisk komentiral oziroma kritiziral ukrepe NDR, je poudaril tudi to, da je Berlin izkoristil ravno omenjeni položaj v deželah zaveznikov, pa tudi dokaj burne razmere v Zahodni Nemčiji (študentski nemiri). Najbolj vneti so terjali povračilne ukrepe, prekinitve trgovskih pogodb med Nemčijama, podobne ukrepe za potovanje državljanov NDR na Zahod itd. Vendar se to ni zgodilo.

Uradna razlaga novih ukrepov je kmalu prišla iz Nemške demokratične republike. To naj bi bil odgovor na sprejetje zakona o izrednih pooblastilih v ZRN (Notstand), ki vodi k vojaško-policijski diktaturi; odgovor na nezakonite pretenzije Bonna, da predstavlja ves nemški narod; odgovor na politiko provokacij in diskriminacije do NDR.

Takšna stališča in takšno razlago je lahko razumeti, ker so utemeljena. Proti Notstandu je bil velik odpor že v ZRN, saj mnogi menijo, da ima zvezna vlada zdaj podobna pooblastila kot nekoč Hitler. ZRN ne priznava Nemške demokratične republike kot nemške države, marveč govori o njej kot o »sovjetski coni« ali »drugem delu Nemčije«. Poleg tega je treba upoštevati zaskrbljenost NDR (pa tudi drugih dežel) zaradi krepitve neonacizma v Zahodni Nemčiji — in navsezadnje tudi zaradi nove vzhodne politike Bonna, ki si prizadeva navezati normalne in dobre odnose z nekaterimi socialističnimi deželami.

Junjski ukrepi NDR so le tako rekoč »tretja stopnja«: marca letos je NDR prepovedala članom neonacistične stranke iz ZRN, da bi potovali po njenem ozemlju v Zahodni Berlin. Aprila je to prepoved razširila tudi na člane bonse vlade in visoke državne funkcionarje. Tem je preostala zračna pot, ki v prepovedi ni zajeta. In tako se je sredi zadnje berlinske krize zgodilo nekaj nenavadnega in zanimivega: Willy Brandt, zahodnonemški podkancler, zunanji minister, predsednik socialdemokratske stranke (SPD) in nekdanji zahodnonemški župan je kot prvi zunanji minister ZRN obiskal Berlin. Bil je pri sovjetskem veleposlaniku v NDR Pjotru Avrosimovu, s katerim se je pogovarjal dolgi osem ur. Visoki zahodnonemški funkcionar in član vlade torej ni bil samo nezakonito v Zahodnem Berlinu (kot je poročala vzhodnonemška poročevalska agencija, ko je bil Brandt pri Avrosimovu...), temveč celo v vzhodnem delu mesta.

Zahodni Berlin se ob vseh krizah zaveda, da je potem še bolj v negotovem položaju. Za to sta krivi obe strani, ki imata tu možnost za spopade in obračunavanja. Mesto diha z umetnimi pljuči in stane ZRN milijarde mark. Vse je treba pripeljati v Zahodni Berlin, kapital se zaradi negotovosti seli v ZRN, mesto se spreminja v mesto starcev: v njem je 600.000 upokojencev (pri poltretjem milijonu prebivalcev), tako da je neki gospodarstvenik dejal: »Edina gospodarska panoga, ki se razvija, je pogrebništvo.«

Ob zadnji krizi so v ZRN ugotovili, da so jih zavezniki pustili na cedilu. Zaveznikom namreč ni do tega, da bi zaradi Zahodnega Berlina slabšali svoje odnose s Sovjetsko zvezo ali da bi celo prišlo do hujšega konflikta. Zlasti ni do tega Johnsona, ki si zdaj, ko Hubertu Humphreyu utira pot v belo hišo, prizadeva dokazati, da tako dobrih odnosov s SZ še ni bilo.

Zato je bil razumljiv sklep zaveznikov, naj Zahodna Nemčija sama uredi sporno zadevo.

Pri vsem tem pa moramo upoštevati, da je pobuda za zadnjo krizo prišla iz NDR, da so njeni ukrepi vsaj deloma in za nekaj časa zavirali razvoj dobrih odnosov med Zahodno Nemčijo in socialističnimi državami. Nemška demokratična republika ima torej korist: zavreje takšnih stikov ji prav pride, odgovorila je na izredne zakone v ZRN, okrepila je svojo notranjo fronto. Toda njen ukrep je tudi škodljiv, če ga gledamo s širšega evropskega stališča: zavri je razvoj zблиževanja med Vzhodom in Zahodom.

STANE IVANC



KULTURA IN PROSVETA

LEVSTIKOVE NAGRADE

Levstikove nagrade podeljuje založba »Mladinska knjiga« svojim najboljšim sodelavcem, da z njimi spodbuja kvaliteten ustvarjalni prizadevanja v domači mladinski književnosti in ilustratorstvu. Nagrade za leto 1967 so prejeli Anton Ingolič, France Planina, Milan Bizovičar, Ivo Subić in Jože Ciuha.

ANTON INGOLIČ — Njegov »Gimnazijka« je izrazito sodobno delo iz življenja današnje mlade generacije. Vsekakor je eno izmed redkih slo-



venskih slovstvenih del, ki je z živo snovjo, izostrenim moralno problematiko in spretnim pisateljskim prijemom umetniško upodobilo vprašanja mladega rodu. Knjiga je doživela že tretjo izdajo, prevajajo pa jo tudi v tuje jezike.

FRANCE PLANINA — Zbirka za izvirna poljudnoznanstvena dela je Levstikovo nagrado podelila Francetu Planini za knjigo »Jugoslavija«. Z njo smo dobili prvi obsežnejši, poljudno pisani in izvirni barvni slikami opremljeni opis Jugoslavije. Bralec iz nje spoznava vso pestrost naše domovine od Triglava do makedonskih jezer, od pokrajinskih zanimivosti do človeka in njegovih ustvarjalnosti.



Francšek Majcen: Tudi beseda je bila orožje

Med novimi knjigami, ki so te dni izšle pri zavodu »Borec«, je tudi skoraj 300 strani obsegačo delo s tem naslovom.

Ce izpustimo pohvalne besede, ki jih ocenjevalci izrečejo in napišejo o vsaki knjigi, ko jo priporočijo za v tisk, lahko rečemo, da je »Tudi beseda je bila orožje« zelo zanimiva. Pisčev partizanski življenjski opis je bil nekaj posebnega, doživel je reči, za katere doslej še

»Ljudje in dogodki«

Ob koncu šolskega leta je Medobčinski center klubov OZN Maribor pripravil dve razstavi za člane klubov OZN in za širšo javnost. V prvi kina Union so pripravili razstavo o Vietnamu pod geslom »Za mir in enakopravno sodelovanje med narodi«. Razstavljeno je dokumentarno gradivo o grozotah, ki se dogajajo v Vietnamu ter plakati s protesti proti tej brezupni vojni in pozivi javnosti za pomoč vietnamskemu ljudstvu, ki se že leta uspešno, hrabro bori za svoje pravice in svobodo.

V Klubu mladih-Center v Mariboru pa je razstava pod naslovom »Ljudje in dogodki«, kjer je razstavljenih okrog petdeset fotografij o življenju v Afriki, Aziji, palestinskih beguncih in človekovih pravicah. Gradivo za razstavo je prispeval Republiški koordinacijski odbor za pomoč žrtvam imperalistične agresije. Informativni center OZN za Jugoslavijo in Albanijo iz Beograda ter fotografske Večera in Tanjuga.

Takšnih in podobnih prireditvev si želimo še več, saj so se mnogi obiskovalci o obeh razstavah izrazili zelo pohvalno.

DANILO VINCETIĆ

MILAN BIZOVIČAR — Milan Bizovičar je prejel »Levstikovo nagrado« za ilustracije Prežihovih »Solzic« in Haggardovih »Salomonovih rudnikov«. Ilustriranje tako vsebinsko različnih del je zahtevalo veliko avtorjevo ustvarjalno sposobnost. V Prežihovi knjigi je uporabil strah in veselje koroškega kmečkega fanta, za Haggardove pustolovske dogodivščine



pa je našel izrazite barvite podobe, ki razširjajo bralečvo domišljijo.

IVE SUBIĆ — V knjigi »Jugoslavija« je ustvaril v malem formatu ilustracije na teme ilindenske vstaje, zasedanja Na-



gajan. Uglasičenost barvne skale je dosegel tudi v lepo konstruiranih pokrajinah. Celo sorodnega večja, partizanskega pohoda in podobnih velikih podobno industrijsko dejavnost je

znal prikazati v sodobnih rešitvah. Njegove osebe so močno poenostavljene.

JOŽE CIUHA — Jože Ciuha je v knjigi »Jugoslavija« izbral motive iz zgodovine jugoslo-



vanskih narodov, njihovo folklorno bogastvo in podobno za svoje likovno prečiščene ilustracije. Plesni korak in krhka lahkotnost nosita v sebi mik srednjeveškega slikarstva. Ciuha je odlični ilustrator zgodovinskih in folklornih motivov.

Otvoritev razstave »Partizanska pesem« v Idriji

Muzej ljudske revolucije v Ljubljani pripravlja v idrijskem muzeju stalno razstavo »Partizanska pesem«. Razstava bo odprta na dan borca 4. julija 1968 ob 10. uri dopoldne. Izkoriščamo priložnost, da povabimo na otvoritev ne le Idrijčane, ampak tudi prebivalce okoliških vasi. Posebej se obračamo na vse nekdanje članice in člane pevskih zborov, ki jih je na Idrijskem ob koncu 1944. in v začetku 1945. leta vodil Albin Završnik, da pridejo na otvoritev razstave.

Bomba za Heydricha

Leta 1963 sta češka pisca Dušan Hamšík in Jiří Pražák napisala knjigo o atentatu na znanega nacističnega motora Reinharda Heydricha, izvrševalca nacistične oblasti na Češkem v letih II. svetovne vojne. Zdal smo to delo dobili tudi pri nas, prevedel ga je Marko Dvoržak, izdal pa zavod »Borec«.

Heydrich je bil v nacistični Nemčiji tretja osebnost, takoj za Hitlerjem. Kot tak je bil pobudnik ali izvrševalec mnogih temnih dejanj, ki so prizadevale milijonom ljudi smrt in nepopisno trpljenje. Jeseni 1941 pa ga je Hitler imenoval za svojega zastopnika na Češkem, zamenjal je von Neuratha, ki so ga odstranili, češ da je bolan, ker je

premalom prelivljal češko kri. Prav tako avtorja opisujeta v knjigi zelo podrobno atentatsko dejanje, mlade češke vojaške, ki so pobegnili na Zahod in se vrnil kot padalci. Podobno kot v mnogih evropskih deželah je tudi na čeških tleh v odpornem gibanju vladal spor. Eno uporniško gibanje so vodili komunisti, pristajali politično, toda takojšnje akcije. Drugo je imelo svoje središče v Londonu, naslanjalo se je na staro družbo, njeno vojsko in nosilce družbenega reda. Zvezo je bilo njegovo geslo čakati in organizirati prevrat v zadnjih dneh vojne. Kljub temu padalci napravijo atentat na Heydricha in začno se strahotne nacistične represalije, ljudje padajo v stotine. To vzbudi pri enem izmed padalcev gnus in kesanje, da se pripravi gestapu in pomaga pri izsleditvi pravih atentatorjev, ki v boju v kletih praške pravoslavne cerkve do zadnjega padajo.

Letos smo bili priče odločnega premika v češkoslovaškem političnem življenju. Med drugim je ta imel za posledico precejšnje prevrednotenje nekaterih oseb in dogodkov v novejši češkoslovaški zgodovini, posebno glede češkoslovaških borcev na Zahodu in končno glede samega Beneša. Če upoštevamo, da je bila knjiga o atentatu napisana že 1963. leta, ko so veljala stara gledišča, se lahko vprašamo, če so vsa namigovanja in sklepi glede vloge češkoslovaške emigracije na Zahodu doela točno in ali ne gre za staro, v bistvu statično tolmachenje vloge in mesta te skupine.

Končno pa avtorja 1963 drugače knjige ne bi smela izdati in niti ne napisati in jima zato ne moremo kaj dosti zameriti, če sta svoj opis uskladija z »uradnimi« stališči. Vse do zdaj pa drugih virov o udarcu, ki je zadal nacistično vodstvo prav v oko, ni bilo in zato je bil tudi zavod »Borec« prišljen poseči po tej knjigi, če je hotel bralce seznaniti z dogodkom, ki je pomenil za Češkoslovaško nekaj usodnega in velikega.

MP

Partizanska ljudska pesem

Alpini v Dornberku

Alpini v Dornberku pridejo, prav celo vas zasedejo — o, jejhata, o, jejhata — velika to je lakota!

Vsak dan na vrata pridejo, prhut in mast zahtevajo, potem še v hram uderejo in rujno vince krajejo.

Drhal pa taka, tlači si kokoši v malhe in gosti, teleta se jim ne smilijo, še drobne janjčke koljejo.

In vole, krave in koze nalagajo si na voze. »Kaj bo, kaj bo, kaj bo, kaj bo?« ubogi kmetje tožijo.

Po to nakradeno blago, njih žene, mame pridejo: »Da bomo site, oblečene, alpini naši, ropajtel!«





Povprašajte katehegalki borca Zidanškove brigade, če pozna Ceha JAROSLAVA SOUSKA-ZDENKA, pa boste zvedeli, da je bil to njihov namestnik komandanta brigade. Drug na drugega so zelo navezani. Videl sem, kako prisrčno so preživeli borci Zidanškove brigade sprejeli medse svojega Zdenka. Ne samo zaradi tega, ker je bil pač njihov predpostavljani, ampak tudi zaradi tega, ker je bil ves čas tovariš v polnem pomenu besede.

Zdenko je danes star osemindeset let, rojstni dan pa ima 23. decembra. Doma je iz Tažaly iz Olomuca. Ima vojaško legitimacijo štaba XIV. divizije III. jugoslovanske armade, kjer je zabeleženo, da je 13. novembra 1943 stopil v NOV.

Pripovedoval mi je, da so ga leta 1942 s skupino Čehov odpeljali na prisilno delo v Graz. Tukaj je delal s Slovincem Janezom Tomšičem, rojenim v Ljubljani. Postala sta iskrena prijatelja in si marsikaj zaupala. Vseh podrobnosti o begu se Zdenko seveda ne spominja več, zakaj veliko let je že minilo. Ve pa, da sta se z Janezom dogovorila, naj Zdenko gre po neki ulici, odkoder bi lahko pobegnili. Takrat naj bi iz Graza pobegnili tudi šest Čehoslovakov. Zdenku je uspelo, da je iz Graza pobegnil, vendar je moral čakati na nadaljnjo zvezo teden dni. Lahko si predstavljamo, kako tesno mu je bilo pri srcu, ko je moral biti v taki negotovosti. To so bili prav gotovo napeti trenutki pričakovanja. Prišel je kurir in povedal, da so Ruško kočjo na Pohorju napadli Nemci, zato ga je peljal do nekoga drvarja. Zdenko danes po spominu sklepa, da naj bi to bilo uro hoda od Ruške kočje. Od tod so Zdenka napotili v Pohorski ogred. To je bilo 13. novembra 1943. leta.

Zdenko je hitro napredoval: najprej vodnik, nato komandir čete, komandant bataljona in končno namestnik komandanta brigade. Hoteli so ga poslati v Metliko na tečaj, da bi postal

oficir. Zdenko pa se je tega branil na vse kriplje in je to, da se ne spozna na politiko, zadrževal celo pokojnemu Borisu Kidriču.

Zdenkova osebnost je tesno povezana z boji in rastjo Zidanškove brigade. Povprašal sem ga, katerih bojev se danes po 23 letih najbolj spominja. Zdenko se je zamislil in začel pripovedovati:

»O naši brigadi imamo do sedaj zbranih že precej podatkov, iz katerih je razvidno, da je naša enota 18. junija 1944 pri Gornjem Dolčcu porušila železniški viadukt, uničila še predor in na 18 mestih razrušila železniško progo. Sledila sta pohvala in priznanje Zidanškovi brigadi glavnega štaba NOV in POS.



Jaroslav Soušek-Zdenko
julija 1945

Skupaj z borci Slandrove brigade smo se bojevali v Gornji in Spodnji Savinjski dolini, v Zadreški in Tuhinjski dolini, zasavskih revirjih, na Moravskem ter v okolici Kamnika. Tri dni smo se topli z nemškimi enotami, da smo osvobodili Gornji grad. Od štaba četrte operativne cone smo bili pohvaljeni, zakaj to je bila tudi ena izmed največjih zmag brigade. Bojevali smo se med drugim še v Trebnjem, Vrhovem, Križu, Kriški rebri, Čatežu, Sentvidu, Stični, Jevnici, Občini pri Zu-

»Obiščem jih vsaj enkrat na leto...«

žemberku. 14. oktobra nas je obiskal Franc Rozman-Stane, ki je podelil odlikovanja najhrabrejšim borcem. Njegovega obiska smo bili zelo veseli, saj smo ga visoko cenili. Ko smo se z Dolenskega vrnili, smo se borili v Moravčah, Češnjicah na Osredku, Kamniški Bistrici in na Menini planini. V tem času so nas nemške enote stalno zasledovale in napadale. Mnogokrat je bilo zelo hudo. Toda vzdržali smo, zahvaljujoč moralni osveščenosti in zaupanju, da bomo le zmagali. Proti koncu vojne smo osvobodili Zagorje ob Savi in Vransko. Potem smo

se podali preko Celja v Maribor, odtod pa na zamejsko Koroško. Septembra 1954 je predsednik Tito brigado odlikoval z Redom za narod I. stopnje. Tako smo torej preživeli zidanškovi na našo brigado upravičeno ponosni.

Zdaj se je Zdenko zamislil, potem pa nadaljeval:

»23 let je minilo, ko sem prvič zapustil Jugoslavijo in šel v svojo domovino Češkoslovaško. Naj vam povem, da se še vedno počutim kot Jugoslovčan, ljubim vaše ljudi in spoštujem vaš jezik, zato sem se ga tudi naučil z velikim veseljem.

Kako prijetno se je pogovarjati v slovenskem ali srbohrvatskem jeziku. To je veliko bolj neposredno. Vsako leto obiščem Jugoslavijo. Tod imam veliko iskrenih in dobrih prijateljev. Vse te moram obiskati vsaj enkrat na leto. Če tega ne bi storil, bi mi prav gotovo zamerili.

Poslušal sem ga in nehoti so me obhajale misli: kako vojna združuje ljudi v boju za obstanek. Kako močna je želja po svobodi človeka! Vse to je čutil tudi Zdenko. Zato so bile njegove besede tople, njegovo pripovedovanje pa prisrčno.

D. MIKLAVEC

Partizanski prapor na Tinju

V znani partizanski vasi Tinje na Pohorju so zadnje nedelje člani ZB NOV razvili svoj prapor. Njihovo združenje borcev šteje nad 100 članov, ki so vsi dokaj aktivni predvsem pri prenašanju tradicij narodnoosvobodilne borbe na mladi rod. Pozabiti pa tudi ne smemo, da tu skoraj ni domačije, kjer bi patizani ne našli zatočišča.

Patronat nad tinjskimi borci je prevzela občinska skupščina v Slovenski Bistrici, praporu pa je botrovala tovarna IMPOL, ki je za slovesnost prispevala tudi finančna sredstva. Gotovo ni potrebno posebej omenjati, da je bilo razvite prapora pravi krajevni praznik, še posebno, ker so se tu zopet srečali nekdanji borci, aktivisti, ki so obujali spomine na težke, toda junaške dni ljudske revolucije.

F. Hovnik

Pozor, naročniki!

Ko boste dobili naslednjo številko »TV 15«, pogledajte, če ste bili izžrebani!

Danes dopolne je namreč v upravi našega lista žrebanje, kakor smo napovedali. Izžrebanih bo 125 naročnikov. Morda ste tudi vi med njimi?

Tokrat smo pripravili še več dobitkov kot leta 1965. Njihova vrednost znaša 1.600.000 starih dinarjev.

- Najbolj se bo razveselil tisti, ki mu bo žreb prisodil superavtomatični pralni stroj »Gorenje«.

Druge dobitki so:

- kuhinjski čistilec zraka »Aerfilter«
- 50 ročnih ur znamke Aretta
- deset moških hlač konfekcije Elkrej iz Mozirja
- blago za žensko krilo (osem dobitkov)
- dvanajst Svečinovih Ukan, II. del
- devet knjig »Nova Makedonija«
- sedemdeset odhod v Gozd-Martuljku in
- druga praktična darila.

V tej številki ni bilo moč objaviti imen izžrebancev, ker do njenega izida žrebanje še ni bilo opravljeno.

V želji, da ostanete še naprej naši naročniki, vas tovariško pozdravljamo!

Uredništvo in uprava »TV 15«

Praznik v Poljčanah

V Poljčanah praznujejo vsako leto krajevni praznik 15. junija. Ta dan jih spominja na prvi sestanek poljčanskih rodoljubov, ki so ga imeli tega dne, to je kmalu po vdoru okupatorja na naše ozemlje. Aktivisti so imeli svoj sestanek na Boču, znanec iz časov narodnoosvobodilnega boja, kjer so se dogovorili za oborožen upor

proti nasilnemu zavojevalcu.

V počastitev krajevnega praznika so imeli v Poljčanah ves teden številne proslave ter športna tekmovanja, na katerih so nastopili tamkajšnja mladina ter člani drugih telesnovzgojnih in športnih organizacij. Osrednja proslava pa je bila ob spomeniku padlim borcem in žrtvam za svobodo naših narodov.

Na proslavi je sodelovala tudi železničarska godba na pihala iz Maribora.



Zal moramo zapisati, da je okupator večino udeležencev in prvih poljčanskih upornikov, ki so se sestali na Boču ter napovedali oborožen boj, polovil ter so pozneje, 22. julija 1942, padli v Celju kot talci. Izmed udeležencev upora je ostal živ le France Kobal.

F. Hovnik

TOVARNA PERILA »LABOD« NOVO MESTO

DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE
IN UDELEŽENCEM NOV NAŠE ISKRENE ČESTITKE
ZA DAN BORCA — 4. JULIJ

PRAVNA POSVETOVALNICA

Zaposleni ste v tovarni, v njem več kot deset let. Sedaj kateri dela tudi vaša žena. Ta dela v podjetju že preko dvajset let. Zato je žena od podjetja tudi dobila stanovanje, v katerem stanujete z družino že devet let. Na drugi strani pa tudi vaša tašča stanuje v stanovanju, ki je last podjetja. To stanovanje je dobil njen pokojni mož, ki je bil pri podjetju zaposlen preko 35 let. Nedavno tega je podjetje zgradilo nov stanovanjski blok, v katerem je vam in vaši ženi dodelilo novo stanovanje. To stanovanje je večje in lepše od vašega dosedanjega, vendar se bo k vam preselila tudi tašča. ki bo tako izpraznila svoje dosedanje stanovanje.

Znano vam je, da stanovanja, ki ga je delavec dobil od podjetja, ni mogoče odpovedati, če je delavec prebival v

drugačnega mnjenja in tudi nekateri, pri katerih ste se za stvar informirali, vam dajejo prav. Zato vas zanima, če drži, kar pravi čl. 63 zakona o stanovanjskih razmerjih, da ko-ristnik stanovanja, če je bil deset let v enem ali drugem stanovanju, last podjetja. Da torej menjava stanovanja ne vpliva, če so le vsa dosedanja

stanovanja istega podjetja, delovno razmerje pa tudi ni bilo v teku desetih let prekinjeno. Vsekakor imate prav vi. Naj vam najprej citiramo določbo čl. 63 zakona o stanovanjskih razmerjih, na katerega se pravilno sklicujete.

Če je nosilec stanovanjske pravice dobil stanovanje glede na delovno razmerje s stanodajalcem, mu je mogoče od-

let ali krajši dogovorjeni čas uporabljal stanovanje ali stanovanja, ki jih je dobil glede na svoje delovno razmerje s stanodajalcem.

Iz citiranega določila čl. 63 zakona o stanovanjskih razmerjih izhaja, da podjetje ne more odpovedati stanovanjske pogodbe, če je delavec več kot deset let uporabljal stanovanje ali stanovanja. Ze iz tega bese-

povedati stanovanjsko pogodbo tudi tedaj, kadar preneha njegovo delovno razmerje po lastni odgovoriti ali zaradi samovoljne zapustitve dela ali po disciplinski odločbi ali sodbi za kaznivo dejanje na kazni, ki ima po samem zakonu za posledico prenehanje delovnega razmerja. Te določbe pa ne veljajo, če je nosilec stanovanjske pravice več kot deset

dila torej velja, da se upošteva bivanje v vseh stanovanjih, last podjetja in da desetletni rok ne začne teči za vsako stanovanje znova. Zato tisti, ki v podjetju zastopajo drugačno stališče, nimajo prav. Sicer pa stoji tudi sodna praksa na takem stališču, da se upošteva bivanje v vseh stanovanjih, last (tudi sobah) last podjetja in da torej desetletni rok ne teče za vsako stanovanje posebej.

STANOVANJSKA PRAVICA

IMELI SMO LJUDI...

Julka Ješelnik

Se je bil svež grob Lojzke Kofirjeve na pokopališču v Stari Cerkvi pri Kočevju, ko smo pokopali njeno sestro Julko Ješelnik, aktivistko in partizansko mater. Kot mnoge druge partizanske matere je tudi tovarišica Ješelnikova trdo delala za obstoj in se bila za narodno osvoboditev. Njej in sestri so okupatorji zverinsko pobili moža in brata na Prožul pri Kočevski Reki ravno na dan prve obletnice ustanovitve OF. Tovarišici Julki je padel kot partizan še prvi sin Polde, star 16 let.

Tovarišico Julko so k zadnjemu potoku spremili številni sorodniki, sobori in prijatelji. Pri tem pa je, žal, manjkalo partizanskih bresed v slovo. Materino plodno delo bo nadaljevalo pet sinov, ki so zavedni nosilci družbenih funkcij.

Jože Lekš

V Velenju je v 73. letu starost umrl Jože Lekš, predvojni revolucionar v Saleški dolini. Med prebivalstvom je bil znan kot vder človek, srčno dober in pošten. Saleško območje je z njim izgubilo enega izmed predvojnih komunistov in zato bo njegov lik vedno živel med tamkajšnjim prebivalstvom.

Tovariš Lekš je sodeloval v narodnem delavskem gibanju v stari Jugoslaviji. Bil je eden izmed organizatorjev štrajka v rudniku Velenju in pozneje v Vošnjakovih tovarni v Sošanju. Leta 1929 je kot komunist sodeloval na partijski konferenci na Ravni na Koroškem.

Okupacija ga je zatekla na fronti pri Karlovcu, kjer je bil ujet. Vrnil se je leta 1943 in se takoj vključil v NOG. Kmalu je odšel v ilegalo in bil predsednik gospodarske komisije ter pozneje poverjenik za industrijo Saleškega območja.

Osvoboditev je dočkal v domačem kraju. Dolgo časa je vodil sindikalno podružnico rudnika Velenje in delal tudi v drugih organizacijah.

Alojz Miklavčič

Pri delu se je smrtno ponesrečil Alojz Miklavčič, monter PTT v Postojni. Bil je napredni delavec, modrovojni bорец, Dolenjskega odreda.

Pokojsnik se je rodil pred 41 leti v Kačji vasi pri Planini. Komaj 16-leten je že vstopil v partizanske vrste v Dolenjski odred. Še istega leta, leta 1943, so ga poslali na odsek za zveze pri IX. korpusu. Julija 1945 se je ločil dela v takratni organizacijski enoti PTT Postojna. Svoje delo je opravljal v raznih krajih. Pred letom dni se je preselil iz Planine v Postojno v novo stanovanje. Alojz Miklavčič je bil priljubljen kot dober tovariš ter pobudnik družbenega in političnega življenja v rojstnem kraju Planini pri Rakeku; tam smo ga tudi pokopali.

Filip Breznikar

Zapustil nas je rudar Filip Breznikar iz Senovega 174, star 66 let. Še kot mlad se je vključil v napredne delavske vrste v stari Jugoslaviji. Večkrat je bil brez posla in zaprt zaradi naprednega delovanja. Med NOB se je boril v minerskem vođu na Dolenjskem. Po osvoboditvi je bil zaposlen pri rudniku Senovo, kjer je tudi dočkal zasluženi pokoj.

Pogreb tovariša Breznikarja je zgovorno pričal o njegovi priljubljenosti. Naprednjaka in revolucionarja, ki so se v bivši Jugoslaviji godile delavcem, bodo ohranili v trajnem spominu vsi, ki so ga poznali.



KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE ZLATE IZDELKE



SOCIETA

"DARWIL"

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO
TRST, Piazza S. Antonio Nuovo 4/1-II

- NUDI PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14, 18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.

- PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

- NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR DARWIL in ARETTA.

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.

IMELI SMO
LJUDI ...

Ljubo Podlipec



Dne 4. junija je v Beogradu v vojaški medicinski akademiji umrl aktivni polkovnik JLA Ljubo Podlipec, star 47 let.

Pokojnik se je rodil v Ljubljani. Ko je bil oče upokojen, se je družina preselila v Mokronog. Po končani osnovni šoli je odšel v Ljubljano v gimnazijo, nato pa se je vpisal na fakulteto za rudarstvo Ljubljanske univerze. Član SKOJ je postal že pred vojno, leta 1941 pa je s svojim delom nadaljeval. Vodstvo ga je poslalo še istega leta organizirati OF v okolico Mokronoga. Ko se je vrnil v Ljubljano, so ga aretirali in poslali v taborišče Gonars. Vrnili se je po italijanski kapitulaciji in vstopil v Soško brigado. Kmalu je postal namestnik bataljonskega komisarja, nato pa bataljonski komisar. Kasneje je bil v 19. brigadi namestnik brigadnega komisarja.

Po vojni je bil poveljnik milice v coni »B«, nato sekretar komiteja KPS v Tolminu, uslužbenec na Centralnem komiteju KPS, nakar je znova postal pripadnik JLA. Obenem je tudi doštudiral za inženirja.

Julijana Kopinič

Smrt je spet kruto posegla v družino Kopinič iz Metlike. V 84. letu starosti je umrla Julijana Kopinič, mati prvoborcev Julija in Dareta, ki sta pred nedavnim — drug za drugim — umrla, zadeta od srčne kapi. Družina Kopinič je že od nekdaj znana kot zelo napredna. Vsi njeni člani so sodelovali v vrstah Sokola, leta 1941 pa so se vključili v narodnoosvobodilno gibanje. Partizanom so pomagali doma, sestra Julij in Dare pa sta bila v partizanih. Vsem dopačinom bo mama Kopiničeva ostala v trajnem spominu.

Franc Grandovec



Občani Domžal so se poslovili od neumornega družbenega delavca Francja Grandovca. Svojo pripadnost napredni revolucionarni misli je tovariš Grandovec pokazal že med NOB in ji dal svoj delež v borbi proti okupatorju. Po osvoboditvi je delal pri organiziranju in utrjevanju oblasti ter v borbeški organizaciji in ZROP. Njegovo delovno roko je bilo čutiti povsod, kjer je bilo to potrebno. Služboval je tudi v Makedoniji in Srbiji ter v drugih krajih domovine.

Tovariš Grandovec si je med svojimi sodelavci ustvaril veliko zaupanje. Kot pravičnega in poštenega človeka ga bodo ohranili v trajnem spominu.

Ignac Hribar-Domine



V 55. letu življenja je umrl Ignac Hribar-Domine iz Domžal. Njegovo življenjsko delo bo vsem, ki se ga poznajo, svetel vzgled žrtvovanja za napredne ideje, za tovarštvo in predvsem za svoj narod.

Pokojni Hribar se je rodil v Zlatem polju pri Lukovici. Tam se je že leta 1941 povezal z NOG in spomladi 1942 vstopil v Kamniški bataljon, kasneje pa v Slandrovo brigado, kjer je bil do konca vojne. Po vojni se je vključil v razne družbeno-politične organizacije. Z vsemi močmi si je prizadeval, da bi bili borci čimbolj vključeni v družbeno dogajanje, da bi se shajali in lajšali tegobe, ki jih je bila pustila vojna. Med drugim je tudi ustanovil kegljaški klub »Invalidi« Domžale, v katerem je sodeloval kot športnik. Bil je vedno skromen in najti je znal pot do človeka, do dela in prijateljstva.

Franc Bedek



Zahrbtna bolezen je prerzala nit življenja Francu Bedku iz Kota pri Semiču. Bil je delaven član upravnega odbora ZB in lovsko društvo Semič.

Kot drugi izmed devetih otrok se je tovariš Bedek rodil leta 1927 v Gaberju pod Gorjanci. Od tam je pri sedemnajstih odšel v 9. brigado. Edini iz skupine vaških fantov, ki so 1. februarja 1944 odšli v partizane, je preživel vojno. Kot borec v minerski skupini je bil v akciji pri Ribnici ranjen v nogo. Bil je tudi borec z rdečnega bataljona in se tam zelo odlikoval. Svoboda je dočkal v zaščitni četi pokretne bolnišnice 18. divizije, nakar je vstopil v KNOJ.

Po svoboditvi je delal na bivšem OLO Crnomelj, nazadnje pa je bil zaposlen v »Iskrje« v Semiču. Ob odprtem grobu so se od njega poslovili številni sodelavci in prijatelji.

Posnemanja vredna skrb za borce NOV
pri Gozdnem gospodarstvu Bled

Čeprav bo kmalu minilo četrto stoletje, kar so utihnili topovi in smo zmagovito končali narodnoosvobodilni boj ter krenili na pot socialistične preobrazbe naše družbe, še vedno niso urejena vsa življenjska vprašanja borcev, ki so na svojih plečih nosili največjo težo boja. Nekateri so celo umrli prej, preden so dočakali stanovanje ali ureditev drugih življenjsko važnih vprašanj. Mnogi životarji na stranskem tiru in se ne znajo uveljaviti v novih razmerah. Naša družba se sicer trudi, da bi tistim, ki so žrtvovali največ, omogočila dostojno življenje. Kljub temu mnogi ne morejo uveljaviti svojih pravic ter so zagrenjeni ob negativnih pojavih, ki jih imajo priložnost opazovati vsak dan v svoji okolici.

Ni namen tega članka, da bi odkrival boleče točke, za katere vsi vemo, pa se jih ne radi spominjamo. Rad bi navedel en sam primer, kako se da v osnovni delovni skupnosti, tj. v podjetju, reševati problem borcev z dolgotrajno in sistematično skrbjo za posameznika. Kot spodbudo tistim podjetjem, v katerih ni pravega posluha za vprašanja borcev, bom navedel, kako rešujejo ta vprašanja pri Gozdnem gospodarstvu na Bledu.

Čeprav po statutu ZZB ni predvidenih posebnih organizacij ZB NOV v podjetjih, imajo borci pri navedenem podjetju svoj aktiv, ki jih trdno povezuje v celoto, ki je povezana tudi z vsemi ostalimi organizacijami v podjetju in dobiva vsestransko pomoč od samoupravnih organov. V podjetju je od povprečno 600 zaposlenih tudi 70 aktivnih borcev NOV. Ti so močna politična sila, saj jih večina aktivno deluje v samoupravi in političnih organizacijah. Borci imajo vsako leto zbor in tovariško srečanje, na katerem izvolijo za eno leto odbor, ki mu je poverjeno, da spravi v življenje sklepe zbora. Dolgoletni naporji so dali zgledne rezultate, ki bi jih marsikje lahko posnemali. Udeležil sem se zadnjega zbora borcev, se pogovarjal s posamezniki in z dolgoletnim predsednikom odbora, direktorjem podjetja Pavlom Tolarjem. Zapisal sem nekatere izkušnje.

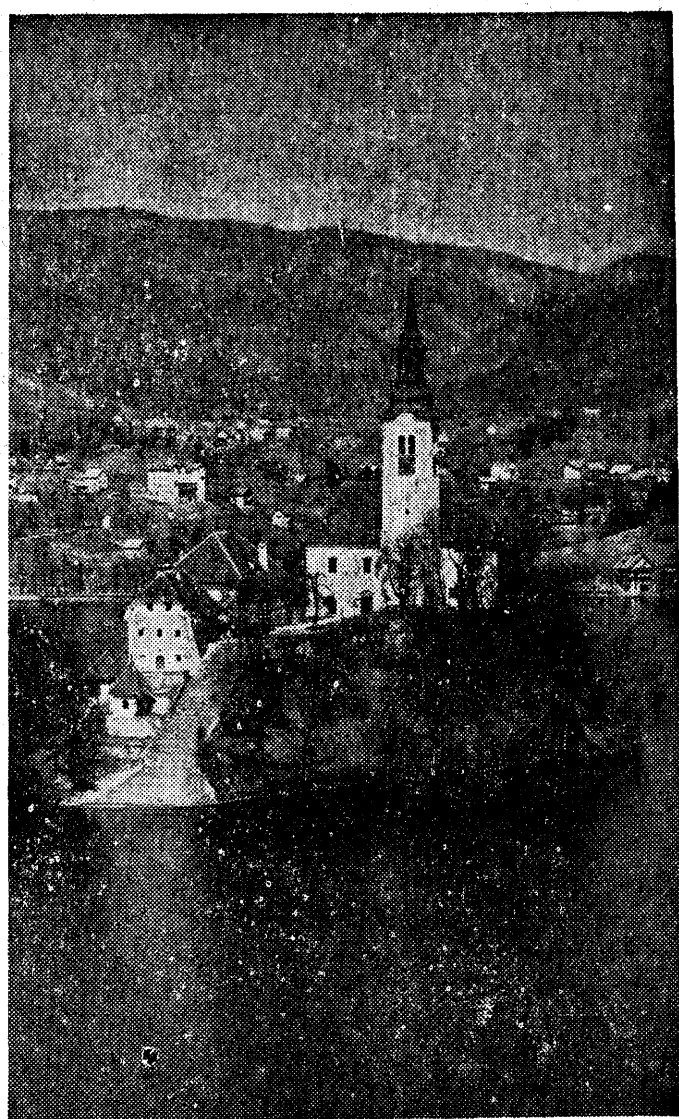
Usposobitev borcev za delo je bila glavna skrb v preteklih dvanajstih letih. Podjetje je poskrbelo, da se je vsakdo, ki je imel voljo, usposobil za delo, za katero se je čutil sposobnega. Tako so prav vsi borci na delovnih mestih, za katere je potrebna izobrazba kvalificiranega ali visokokvalificiranega delavca, srednjih ali

visoko strokovnih uslužbencev. Borci so se usposobili za delo z gozdno mehanizacijo, postali vodje delovnih skupin, sekači, motoristi, traktoristi, soferji in tako dalje. Ker so vsa dela v glavnem plačana po učinku, ni govora o kakšnem privilegiju. Trinajst borcev je napravilo srednjo gozdarsko ali ustrezno drugo srednjo šolo, postali so tehniki, ki delajo na važnih delovnih mestih. Tudi med vodilnim osebjem — gozdarskimi inženirji in sorodnimi delovnimi mesti — je sedem borcev NOV.

Organizacija je reševala tudi socialna vprašanja na bazi solidarnosti. Ker v podjetju v glavnem plačujejo po učinku, je glede na zdravstveno stanje in zasedbo delovnih mest bilo nekaj borcev prizadetih glede višine osebnega dohodka. Za izravnavo teh razlik, za katere posameznik, ki je opešal, ni bil sam odgovoren, je pred nekaj leti delavski svet podjetja odobril dodatek k osebnemu dohodku, ki je bil enak zakonskim poprečjem za borce, ki ga je plačevalo podjetje. Pravica do dodatka je omejena z dosegom 45 let starosti in je odvisna od udeležbe v NOV. Tako je najvišji od podjetja izplačani dodatek znašal 24.000 starih dinarjev, najnižji pa 4500 starih dinarjev. Plačeval se je po posebnem pravilniku. Pravilnejša razporeditev na delovna mesta in relativno dobri osebni dohodki v podjetju so ustvarili pogoje, da se bodo od delavskega sveta namenjena sredstva lahko uporabljala v širše namene. V preteklih letih je delavski svet dodeljeval borcev 2 do 3 milijone za izravnavo osebnih dohodkov. Na zadnjem zboru so ugotovili, da v podjetju ni več socialno ogroženih, ki bi jim bil še potreben dodatek za izravnavo.

Samoupravni organi so z ugodno politiko kreditiranja in z dodelitvijo stanovanj v blokih oskrbeli vse borce s primernimi stanovanji. Tako je stanovanjski problem v glavnem rešen, gre samo še za izboljšanje stanovanjskih razmer nekaterih posameznikov. Podjetje je pomagalo, da so si mnogi zgradili lastne hiše.

Zaradi težkega dela in neugodnih vremenskih razmer se zdravstveno stanje borcev slabša, nekaj jih je že umrlo, nekaj je bilo upokojenih, mnogi pa bolehalo. Zato so v podjetju sklenili posvetiti posebno skrb zdravstvenemu stanju borcev. Odbor je skle-



nil, da bo organiziral in plačal za vse specialni zdravniški pregled. Bolnim bo podjetje omogočilo, da gredo v primerna zdravilišča ali pa jim bo plačalo oddih v lastnem počitniškem domu ob morju. Glede na zdravstveno stanje dobijo nekateri druga delovna mesta.

Odbor je poskrbel, da se borci tudi idejno združujejo v celoto. Na vsakoletnem srečanju so vsi prejeli po eno partizansko knjigo. Tako so jim bile dodeljene knjige Matevža Haceta »Komisarjevi zapiski«, Ivana Jana »Dražgoše«, Stanke Petelina »Od Triglava do Trsta«, dobili pa so tudi oba dela »Ukane«. Odbor organizira tudi izlete v zgodovinske kraje. Hvale vredni je bil sklep na zadnjem zboru, da bodo pomagali krajevnim organizacijam ZB vzdrževati in krasiti partizanska spominska obeležja sredi gozdov Jelovij-

ce in Pokljuke ter ohranjati spomin na borce Cankarjevega bataljona in brigad 31. divizije.

Odbor je skrbel tudi za otroke borcev. Po pravilniku za dodeljevanje štipendij imajo otroci le-teh prednost. Podjetje je mnogim pomagalo, da so spravili otroke v uk, šolo ali zaposliti se.

Delavsko samoupravljanje je pokazalo vsestransko razumevanje do problemov borcev, ki večina aktivno sodeluje pri graditvi socialističnih odnosov in razvoju podjetja. Organizacija skuša pomagati posamezniku, ki zabrede v težave, ki mu je zmanjkalo moči, ki je izgubil zdravje, pomaga mu, da se vključuje po svojih močeh s tistim žarom, ki mu ga je dala moralna sila revolucije in ki stremi k nadaljnjemu razvoju naše družbe.

Tone Svetina

Dom »Mlakarjevi bratje« — lep uspeh prostovoljnega dela



DOM »MLAKARJEVI BRATJE« V VRATIH

Verjetno bi široko po Sloveniji zamen iskali združenje borcev, ki se lahko pohvali s tako lepimi uspehi prostovoljnega dela kot ZB Dovje-Mojstrana.

Bilo je pred kratkim, proti večeru junijske nedelje, ko sem v Mojstrani srečal nekaj znanih članov ZB, ki so se od nekod vračali. Na moje vprašanje, odkod prihajajo kar v delovnih oblekah s sekirami in žagami na ramenih, so odgovorili:

»S prostovoljnega dela!«
Pripravljali so drva za kočo, ki jo imajo v Vratih, so mi povedali. Sedaj bo drvo dovolj za vse leto.

Sicer sem že slišal, da imajo člani ZB Dovje-Mojstrana v Vratih svojo kočo, toda prav iz pogovora, ki je sledil mojemu vprašanju, sem zvedel marsikaj, zato sem se odločil kočo tudi si ogledati.

V Vratih pod Triglavom, v neposredni bližini Aljaževega doma vodi čez strugo Bistrice zelo spretno zgrajena brv. Na oni strani pa stoji planinska koča.

Dom »Mlakarjevi bratje« Na zunanji strani koče je vdelana plošča s posvetilom:

»Dom so zgradili ob dvajsetletnici vstaje jugoslovanskih narodov člani organizacije ZB NOV Dovje-Mojstrana.

4. 7. 1963

V koči je majhna, opremljena kuhinja. V njej je štedilnik, kuhinjska omara s posodo in priborom za 10 ljudi in vse, kar je v kuhinji potrebno. Poleg

kuhinje je dnevni kottiček in soba s štirimi ležišči, a v podstrešju so še štiri rezervna ležišča. Tudi angleško stranišče ne manjka. Na odprtem prostoru pred kočo pa je še ognjišče, kjer obiskovalci lahko pečejo npr. če-vapčiče.

Kako pa so borci z Dovjega in Mojstrane prišli do te koče? Sicer je minilo že nekaj let — toda koča stoji!

Na pobudo Zdravka Kotnika, takratnega predsednika takratnega ZB NOV, so leta 1961 sklenili počastiti dvajsetletnico vstaje z zgraditvijo lastnega doma, kar naj bi opravili s prostovoljnim delom.

Sklep so začeli izvajati brez odlašanja. Občina jim je na prošnjo odbora dodelila prostor, gozdno gospodarstvo jim je v bližini prostora odkazalo potreben les, a člani so zavijali rokave. Posekali in očistili so nakazana drevesa — splanirali gradbeni prostor in izkopali temelje. Delovni kolektiv žage na Belci so naprosili, da jim prav tako s prostovoljnim delom sežaga les. — Toda od Vrat do žage je 16 km!

V Aljažev dom v Vratih pa so tudi takrat vozili s kamioni razno blago, a da se niso vračali prazni, so prepeljali les, kar je pocenilo prevoz. Tisti člani ZB, ki imajo konje ali vole, so jih takrat tudi zapregli.

Organizacija sama je imela nekaj sredstev, in za le-te so kupili cement, potreben za temelje.

Načrt jim je izdelal domačin, ki pa ne živi v Mojstrani.

Planiranje prostora in izkopavanje temeljev ni bilo lahko delo, tudi graditev ni napredovala tako naglo, kot bi bili radi — vedno je kaj manjkalo — le delavcev ne, saj je prostovoljno sodelovalo pri gradnji »Doma Mlakarjevih bratov« kakih 40 članov, med njimi pa jih je bilo kakih 20, ki so bili skoraj redno na delu. In opravili so res veliko ur prostovoljnega dela.

Občina je takrat prispevala 300.000 starih dinarjev za opremo koče. Kabel za elektriko je podarila železarna Jesenice itd.

Tako jim je uspelo zgraditi kočo do leta 1963. Toda manjkalo je še to in ono. Drvarnico so zgradili pozneje, tudi vodovod in elektriko so napeljali šele potem, ko je bila koča že gotova.

V »Dom« Mlakarjevi bratje« hodijo letovat člani ZB NOV Dovje-Mojstrana s svojimi družinami, a tudi članom ZB od drugod je na voljo takrat, ko niso v njej člani domače organizacije. Razlika pa je v tem, da domači člani ZB plačajo za vsak dan uporabe koče 800 starih din, drugi pa 2300 starih dinarjev. V poletnih mesecih se le poredko zgodi, da je koča prazna.

Koča je v ponos ZB NOV Dovje-Mojstrana in dokaz lepega uspeha njihovega prostovoljnega dela.

V. Mlekuz



GRADBENO PODJETJE

»OBNOVA«

LJUBLJANA — TITOVA 39

ČESTITA

POSLOVNIM PRIJATELJEM,
DELOVNIM LJUDEM IN VSEM NEKDANJIM
BORCEM NOV
ZA DAN BORCA — 4. JULIJ

Združene papirnice Ljubljana, Vevče

pošta Ljubljana — Polje

proizvajajo

VSE VRSTE NAJKVALITETNEJŠEGA
PAPIRJA ZA TISK

Slaščičarna »KONDITOR«

Ljubljana — Koblarjeva 3

● PO UGODNIH CENAH NUDIMO VSE VRSTE PECIVA,
SLAŠČIC, KAVE IN SLADOLEDA.ZA DAN BORCA — 4. JULIJ ISKRENE ČESTITKE S TOPLIM PRIPOROČILOM
ZA CENJENI OBISK.

»AVTOOBNOVA«

GENERALNI REMONT — Ljubljana, Titova cesta 36

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJA-
TELJEM TER UDELEŽENCEM VELIKE PROSLAVE NA
TJENTIŠTU.NAJ ŽIVI SPOMIN NA VELIKE DNI NARODNOOSVOBODILNE VOJNE, NAJ
ŽIVI DAN BORCA — 4. JULIJ!

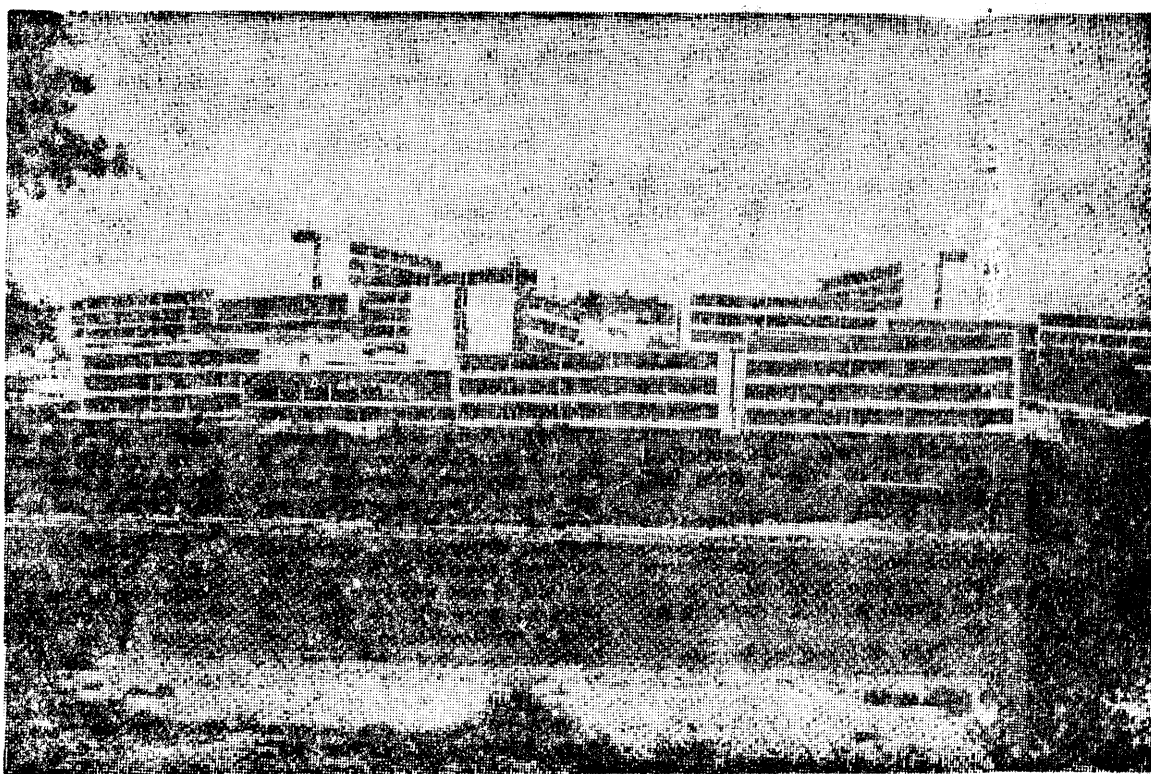
NOVO

DOMAČA
JUHADOMAČI
OKUSPAKIRANO
V
POSODICAH

DELAMARIS IZOLA

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

Novo mesto



S SVOJIMI POSLOVNIMI ENOTAMI

gradi vse vrste objektov visoke in nizke gradnje: naj-
sodobnejše stanovanjske stavbe, turistične, industrijske
in kmetijske objekte, mostove, ceste itd. po sodobnih
metodah, s priznano kvaliteto in v dogovorjenih rokih.Z lastnimi obrtnimi obrati opravlja gradbeno obrtniške
in avtomehanične storitve. Razpolaga tudi z lastnim
projektivnim birojem.

Investitorji in kupci, poslužite se naših storitev.



Delovnim ljudem Jugoslavije

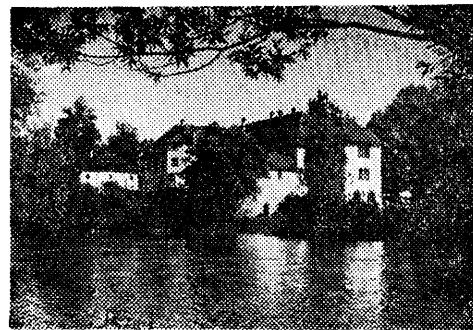
in udeležencem NOV naše iskrene čestitke
za dan borca — 4. julij.

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

IN DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE

ČESTITAJO
DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM
IN VSEM NEKDANJIM BORCEM TER VSEM
UDELEŽENCEM VELIKE PROSLAVE
NA TJENTIŠTU!

NAJ ŽIVI SPOMIN NA VELIKO EPOPEJO NAŠIH NARODOV!
NAJ ŽIVI 4. JULIJ — DAN BORCA!



Organizacijam ZVVI
ZB
ZROP

priporočamo obisk očarljivega
Otočca ob Krki

HOTEL — MOTEL —
RESTAVRACIJA,
Hotel Grad — Otočec

TOVARNA KOVANEGA ORODJA KAMNIK

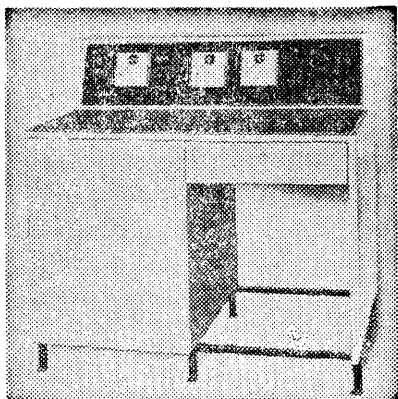
POSLOVNIM PRIJATELJEM,
BORCEM NOV, PRIPADNIKOM ARMADE
IN VSEMU DELOVNEMU LJUDSTVU
JUGOSLAVIJE

ŽELIMO PRIJETNO PRAZNOVANJE ZA DAN BORCA!

»Elektromontaža«

Ljubljana — Rožna dolina, Cesta VI/36

- ELEKTROINSTALACIJE,
- STRELOVODI in
- IZDELAVA RAZDELILNIH OMAR
PO NAROČILU!
- SERVIS:
BORŠNIKOV TRG 1, telefon 20-704



PRISRČNO ČESTITAMO ZA DAN BORCA!

GOSTINSKO PODJETJE »ASTORIA«

MARIBOR — SLOVENSKA 2

OB BLIŽNJEM PRAZNIKU
ISKRENO ČESTITAMO VSEM BORCEM
IN AKTIVISTOM NOV.

BALCEM TV 15 PRIPOROČAMO OBISK KAVARNE »ASTORIA« IN NAŠIH GO-
STINSKIH OBRATOV V MARIBORU, PESNICI TER ŠENTILJU

»EXPORTPROJEKT«

PODJETJE ZA KOMERCIALNO IN TURISTIČNO PROPAGANDO
LJUBLJANA — CANKARJEVA 4

ČESTITA VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM,
DELOVNIM LJUDEM IN BORCEM NOV
ZA PRAZNIK BORCA —
4. JULIJ

»PLETENINA« — tovarna trikotažnega perila

Ljubljana

DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE,
BORCEM NOV IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
POŠILJAMO ISKRENE ČESTITKE
OB PRAZNIKU 4. JULIJU — DNEVU BORCA

TEKSTILNA TOVARNA »NOVOTEKS«

NOVO MESTO — FOERSTERJEVA 8

VSEM POSLOVNIM PRIJATELJEM,
DELOVNIM LJUDEM IN NEKDANJIM BORCEM
POŠILJAMO TOVARIŠKE POZDRAVE ZA DAN BORCA —
4. JULIJ

SKUPŠČINA OBČINE TRŽIČ

z družbeno političnimi organizacijami



POZDRAVLJA
VSE OBČANE IN NEKDANJE BORCE
IN ŽELI PRIJETNO PRAZNOVANJE
OB SPOMINU NA 4. JULIJ — DAN BORCA

ZDRUŽENA LESNA INDUSTRIJA TRŽIČ

OB PRAZNIKU DNEVA BORCEV ČESTITAMO KOLEKTIVOM IN VSEM POTROŠ-
NIKOM NAŠIH RENOMIRANIH IZDELKOV:

- ŽAGAN LES VSEH VRST
- ZABOJI IN PALETE PO NAROČILU
- STILNO POHIŠTVO IN OPREMA LOKALOV PO NAROČILU

SE PRIPOROČAMO!

ZA HITREJŠI NAPREDEK KMETIJSKE PROIZVODNJE UVAJAMO ZA VSE
KMETOVALCE IN GOZDNE POSESTNIKE

namensko varčevanje

Z NAMENSKIM VARČEVANJEM DOBITE

75 do 200 % posojila

OD PRIVARČEVANEGA ZNESKA

- za nakup, gradnjo, dograditev ali obnovo
gospodarskih objektov
- za nakup kmetijske mehanizacije
- za ureditev nasadov, hmeljnikov, vinogradov,
jagodičevja
- za nakup plemenske živine
- za izvedbo melioracij

Za pridobitev pravice do posojila je treba privarčevati vsaj 2500 N-din. Naj-
krajša varčevalna doba je 13 mesecev.

Vloge se obrestujejo po 6 %, obresti za odobrene kredite pa znašajo 7 %.

PO PRETEKU VARČEVALNE DOBE PRIDOBI VARČEVALEC PRAVICO
DO POSOJILA

- po 13 mesecih varčevanja 75 %
- po 18 mesecih varčevanja 100 %
- po 24 mesecih varčevanja 150 %
- po 30 mesecih varčevanja 200 %

OD PRIVARČEVANEGA ZNESKA.

KREDITNA BANKA CELJE

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE GROSUPLJE

- PROJEKTIRA IN IZVAJA VSA V GRADBENO STOKO SPADAJOČA DELA;
 - GRADI STANOVANJA IN POSLOVNE OBJEKTE ZA TRG
- ZA CENJENA NAROČILA SE PRIPOROČAMO!



Podjetje za
ptt promet
Koper

ČESTITA BORCEM NOV,
PRIPADNIKOM ARMADE,
DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM PRIJATELJEM
OB PRAZNOVANJU 4. JULIJA —
DNEVA BORCA



»SLOVENIJA SADJE«

izvozno — uvozno podjetje
Ljubljana — Miklošičeva cesta 10

ČESTITA
DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN BORCEM NOV
ZA 4. JULIJ — DAN BORCA

SPLOŠNO GRADBENO PODJETJE

»GRADIŠČE« C E R K N I C A

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM,
POSLOVNIM PRIJATELJEM IN VSEM
UDELEŽENCEM REVOLUCIJE ZA PRAZNIK
4. JULIJ, DAN BORCA

Trgovsko podjetje

»KURIVO«

NOVA GORICA

s poslovalnicami v

- NOVI GORICI
- ŠEMPETRU
- AJDOVŠČINI in
- POSTOJNI

čestita

vsem delovnim ljudem, borcem NOV
in poslovnim prijateljem za 4. julij
— DAN BORCA!



TOVARNA ČEVČJEV TOČMIN

IZDELUJE
ŽENSKO MODNO OBUTEV ZA DOMAČI TRG IN IZVOZ
NAJ ŽIVI 4. JULIJ, DAN BORCA!

Tovarna volnenih in bombažnih izdelkov

»VOLNENKA«

Ljubljana — Poljanski nasip 40

DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN VSEM
NEKDANJIM BORCEM NOV PRISRČNE POZDRAVE IN CE-
STITKE OB SPOMINU NA VELIKE DNI NAŠE VSELJUDSKE
VSTAJE.

NAJ ŽIVI 4. JULIJ — DAN BORCA!

IZVOZNO PODJETJE

»Slovenija-vino«

LJUBLJANA — FRANKOPANSKA 11

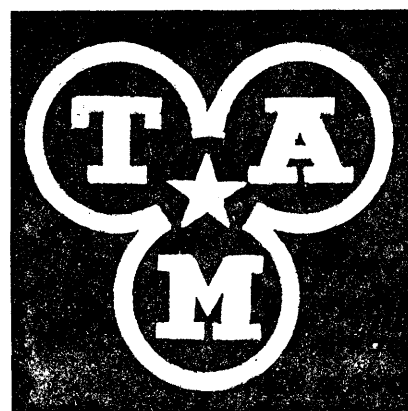
POŠILJA ISKRENE ČESTITKE
DELOVNIM LJUDEM IN NEKDANJIM BORCEM
ZA PRAZNIK — DAN BORCA

»KOLONIALE«

VELETRGOVINA

Maribor — Einspielerjeva 46

ČESTITA VSEM DELOVNIM LJUDEM, POSLOVNIM PRIJATELJEM IN NEKDA-
NJIM BORCEM ZA 4. JULIJ — DAN BORCA



TOVARNA AVTOMOBILOV IN MOTORJEV MARIBOR

— kamioni — avtobusi — specialna vozila
— zračno hlajeni diesel motorji



kot v času babic (in prababic)! ■ še več ■ vzmetnica z volno, ki združuje v stoletjih preizkušeni material s sodobnimi dosežki tehnike

JOGI DE LUXE Z VOLNO IN JOGI EXTRA Z VOLNO

staj novi vzmetnici za vas, ki si želite še več toplote in trdnega, zdravega spanja

IZBRALA SEM DOBRO IZBRALA
SEM jogi



ORGANIZACIJE ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV!

Ko se odločate in planirate izlete po naši lepi deželi, ne pozabite na najmlajše slovensko mesto — VELENJE. Spoznali boste prijeten kotiček naše zemlje, se načudili okolju in lepoti mesta.

Naj vas ne bo strah za okrepčilo. Kolodvorska restavracija s prenočišči in dobro domačo hrano, Bife ter Saleška klet so vedno na razpolago gostu z odlično postrežbo in zmernimi cenami.

Vabi gostinsko podjetje »POD GRADOM« VELENJE

Vsak član ZZB NOV Slovenije
naj postane naročnik TV-15



ELEKTROTEHNA

Trgovsko, uvozno
in izvozno podjetje
z elektrotehničnim
materialom

LJUBLJANA, TITOVA 39

DELOVNIM LJUDEM JUGOSLAVIJE,
POSLOVNIM PRIJATELJEM, PREDVSEM PA
ŽIVIM PRIČAM SLAVNE EPOPEJE
OSVOBODILNE BORBE IN LJUDSKE REVOLUCIJE,
NAŠE ISKRENE ČESTITKE
OB DNEVU BORCA — 4. JULIJU

PRODAJALNE, tel. št.:

Ljubljana, Titova 311-533 • Gosposvetska 313-857 • Rimska 22-179 • Miklošičeva 312-582 • Šmartinska 312-857 • Kranj, Prešernova 21-029 • Novo mesto, Glavni trg 21-211 • Celje, Stanečeva 23-05 • Murska Sobota, Titova 21-146 • Koper, Ul. JLA 21-615 • Krško, Ul. krških žrtev 71-101 • SERVIS 313-028 • gospodinjiski aparati 313-350, radio in TV aparati 313-540

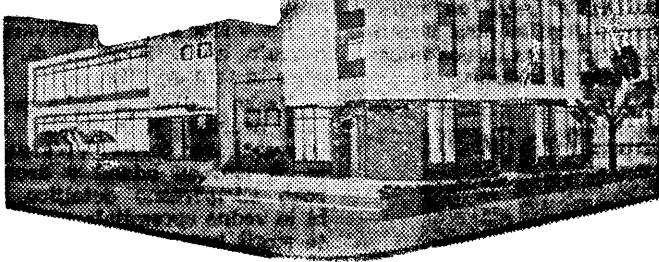
Gostinsko podjetje

»CENTRAL«

Hotel B kategorije

»DIANA«

Murska Sobota



Kavarna, restavracija, slaščičarna
bife, 40 sob, od teh 24 z eno posteljo, s kopalnici in telefon

Prvovrstna ciganska godba »BARANJA« igra vsak večer razen ponedeljka. Specialna prekmurska in internacionalna kuhinja. V neposredni bližini Radenci in Moravske Toplice. Menjalnica, turistični biro v hiši. Obiščite nas.



SATURNUS

LJUBLJANA

Telefon: 313-666

Proizvajal:

raznovrstno pločevinasto embalažo za prehransko, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine; artikole široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, razpršilce itd.; dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke; elektrotoplotne aparate: kuhalnike, peči in kaloriferje; litografirane plošče in eloksirane napisne plošče

Kreditna banka in hranilnica Ljubljana

Novo nagradno žrebanje

125 NAGRAD

1 osebni avto AUDI — 80 L

1 osebni avto ZASTAVA 750

3 nagrade: kmetijska mehanizacija
v vrednosti po 5000 N-din

20 prenosnih avtomatičnih šivalnih

strojev MIRNA — VERITAS

50 ročnih avtomatičnih ur »DAR-

WIL« model 1968

50 koles PONY — ROG

V redna štirimesečna nagradna žrebanja Kreditne banke in hranilnice Ljubljana so vključeni varčevalci vezanih hranilnih vlog, stanovanjski in kmetijski varčevalci, ki namensko varčujejo po pravilnikih banke ter lastniki vezanih deviznih računov, ki bodo imeli do 31. avgusta 1968 vloženi 2000 N-din z odpovednim rokom nad 1 leto. Vsaki vloženi 2000 N-din povečuje možnost do nagrade.

OSREDNJA POSLOVNA ENOTA, LJUBLJANA, Subičeva 2

PODRUŽNICE: Beograd, Čika Ljubina 8/I, Novi Sad, Grčkoškolska 2; Mestna hranilnica Ljubljanska, Domžale — Kamnik — Kočevje — Trbovlje

PREDSTAVNIŠTVO: München, HERZOG, Wilhelm Strasse 1

EKSPOZITURE: V Ljubljani: Bežigrad — Moste — Stara Ljubljana — Siška — Vič; zunaj Ljubljane: Črnomelj — Grosuplje — Hrastnik — Litija — Logatec — Medvode — Rakek — Ribnica — Vrhnika — Zagorje

V AP Vojvodini: Bački Petrovac — Beočin — Srbobran — Temerin — Titel — Zabalj



Pavla Rovn-Jana

STRTA MLADOST

Ko je val okupatorske vojske pregazil našo domovino in zašil vsako ped naše zemlje, so se morali pred grozodejstvi, zaporom, izgnanstvi, taboriščem in smrtjo umakniti v gozdove številni zavedni ljudje.

Ob dnevu mladosti mi spomin na tiste čase budi toplo misel na našo tedanjo mladino, ki se ni mogla razvijati v ustaljenem okolju in ni mogla slediti naravnemu razvoju, ki človeka od otroške dobe pravič ob telesnem razcvetu popelje k dojemanju lastnega občutja življenjske mladosti, ožarjene z lepoto in milino, obdane s čustvi prve ljubezni, ki ga kot pajčolan, tkan s stoterimi nitmi vseh barv, dovede v zrelost.

Zanje ni bilo pravljic... Z odraslimi so govorili o požigih, mučenju in smrti, občutili so nenehno nevarnost, ki ni nikoli izginila iz njihove zavesti, in zato so se skupaj z odraslimi branili in napadali.

Tisti čas so vsako noč ropot vojaških tovornih avtomobilov in rezka, groba povelja okupatorske soldateske vzbujali strah in trepet. To so bile noči brez spanja. Strah, ki se je ljudem razlezel v kosti, se je spremenil v gnus in odpor. Število izgnancev se je večalo vsak dan. Groznje odraslih in jok otrok so se iz doline razlegali do hiše na hribu, ki je tiste dni stavovala s pomladjo. Rdeči in beli cvetovi drevesnih vej so jo objemali, kot bi hoteli odvrti od nje žalost in obup, ki se je naselil v domove.

»Se danes moramo odtoč,« je pribil oče Tomaž, ko so se pogovorili o vsem, kar se je takrat dogajalo.

»Vedve,« je rekel in se obrnil ob oknu k hčerka Nadi in Veri, »gresta k stari materi, midva z mamo pa v hribe, tam se naši že zbirajo. Ne smemo več čakati, tudi te noči ne moremo več prespati doma, preveč nevarno je. Dekleti, poberita svoje najvažnejše stvari. Nahrbtniki visijo v shrambi.«

Kratke in odločne so bile besede očeta Tomaža.

Brez besed so napolnili vsak svoj nahrbtnik. Nada in Vera sta vzeli najpotrebnejšo obleko, v velike žepce nahrbtnikov sta stlačili še salamo, kruh in med ter s sanjavi očmi pogledili tiste, zanje tako važne predmete, ki jih nista mogli vzeti s seboj.

Tam so bile Nadine šolske risbe, za katere jo je bil učitelj tolikokrat pohvalil. Vsaj eno bi

podstrešje. Izpod trama je vzel puško in naboj, ki jih je skril ob razslu le nekaj dni trajajoče vojne, in se vrnil pred vežna vrata.

Odpel je verigo psu čuvaju. Pes je zavijal in lajal v luno, ki se je pomikala za hrib in izdajalsko razsvetljevala travnato reber, hišo in hrib. Da bi jima bilo slovo še težje, so morali posedeti na klopi pred hišo, dokler se ne bo luna utopila za obzorje. Ti trenutki so bili res grenki. Čakanje jim je nagrmadilo neizrečenih misli. Dekleti sta želeli, da oče ponovno odklene, da se prepričata, če se ni morda črna muca splazila nazaj v hišo, četudi je oče zatrjeval, da jo sliši v drvarnici.

»Pogledali bosta jutri s staro mamo,« je dejal, dekletu pa sta vsaka zase odločili, da gresta s starši.

»Muc, muc!« je klicala Nadica in v hipu začutila tople, mehke tačice ob svoji nogi. Zadovoljno je mačkico pogladila in kakor po navadi dodala: »Pridna bodi, moja muca!«

Luna se je skrila za hrib. Gozd je potemnel in noč je vstajala pred njimi kot nepremična gora, polna skrbi. Dobro, da v temi niso videli obupnega poguma na obrazih, ko so se z vsakim korakom oddaljevali od rodne hiše v neznanu, trdo življenje.

Pes se jim je z otožnim tuljenjem pridružil. Na razpotju, kjer se odcepi pot v rudarsko kolonijo in k sosedni domačiji, je obstal in ves zgrbljen stisnil rep med noge. Potem se je stresel, poskakoval in se zaletaval v dekleti. Njegova živahnost je bila grozljiva kakor skokivanje sove, ki se je oglašala nekje ob robu njive. Pred hišo stare matere se je pomiril in legel pod vrtno klop.

Pri stari materi sta bila oče in mati mirna in zbrana. Ko sta se sklonila k Nadi in Veri, da bi ju v slovo poljubila, sta se dekleti v en mah odločili, da gresta z njima. To sta izrekli tako čvrsto in nepreklicno, da so oče, mati in babica nemo obstali. Tišina je ta trenutek povsem napolnila svoj prostor, da v njem ni mogla biti izgovorjena nobena beseda več.

Dekleti sta vzeli nahrbtnika, odprli dur in odšli.

Mati in oče sta se spogledala in tiho odšla takoj za njima. Stara mati je z bolnimi nogami pridrsala do praga in vsa žalostna zaklicala: »Srečno!«

bila Nadina tretja pomlad v vojni in šestnajsta pomlad življenja. In danes, na svoj šestnajsti rojstni dan, je hodila skozi čudno pokrajino samote in vznemirjenosti. Od orožja in kurirske torbe se ni smela niti mogla ločiti, četudi je stala ožarjena od cvetočega drevja ob robu gozda in gledala v mokrem mahu stopinje divjadi, ki ji je sledila. Videla je okoli sebe ptičja gnezda in v njih drobne koščke utripajočega življenja. Ptička, ki je hranila svoj mladi rod, je tako lagodno odrfotala mimo nje, da bi jo skoraj lahko ujela.

V sončnem sijaju cvetoče pomladi so se ji v glavi motali čudni prividi in prijetne misli kakor sanje. Danes se ji njena pot ni zdela nevarna niti naporna. Zaprla je za trenutek oči in jih spet odprla. Skakljajoči potoček jo je vabil, da se ob njem odpočije, in ko je sedla na kamen in zrla v tolmun, je spet zaprla oči in rahlo dremajoč sledila toku do široke reke, ki se izliva v svetlo, bleščeče morje. Zivahno vrvenje ob pomolu. V zalivu je zasidrana ladja in od tam prihaja mlad mornar... Ne, to je kurir Stane, ki mu mora izročiti pošto, da jo ponese naprej v brigado. V roki ima bombe in puško, zdaj sliši ostro regljanje strojnice, rafal za rafalom — šteje, šteje, šestnajst... To ni privid... iz daljave odmeva...

Vsa njena notranjost je vztrepetala, misel, privid in telo so se spajali v toplini in sladkosti.

Zbudila se je. Ležala je na skalnatih tleh, prste njenih nog pa so veselo objemali drobni valovi zuborečega potoka. Polog nje je ležalo orožje, a ni vedela, kdaj ga je odložila. Usedla se je in usmerila svojo pozornost na vso okolico. Streljanja ni bilo več. Morda so bile vse to le sanje? Bila je še vedno neznanško utrjena. Vstala je, obula čevlje, vzela orožje in torbo ter šla preko nanosenih debel po peščenem prostoru in se spustila navzdol po grapi hudournika. Pogledala je na uro in hitela po strmini v nasprotni hrib. Ob točno določenem času mora biti na javki. Ne sme zamuditi. Danes pride kurir Stane...

Nič več ni bila utrjena. Kakor mlada srnica je sprejemala vase gozdno tišino, srce ji je burno utripalo. Kljub strmini je preskočila z mahom obrasel smrekov štor in preko drevesnih korenin hitela iz gozda do čistine in tam obstala.

Vsako čistino je treba prečkati načrtno, ji je vedno zahteval kurir Stane. Večkrat ji je ob slovesu stisnil v drobno roko štiripresno deteljico, da bi jo vedno spremljala sreča. To je storil kar mimogrede in pogledal prek nje v daljavo. V šali ga je imenovala »dolgin«.

Se je oprezala in se obotavljala.

Ni ji bilo jasno, ali ni morda sanjala, ko je ob potoku štela rafale strojnice. Vedela je, da je v bližini bataljon. Tudi zanj nosi do javke pošto.

S prijetno ihto, ki jo je občutila vedno, kadar je kaj tvegala, je pospešila korak in srečno prešla nevarno čistino. In zdaj je hitela, hitela po napetem pobočju na dnu dolince, pokrite z njivami, kjer je za gozdom samevala bajta drvarja Aleša. Tam je javka.

Dala je dogovorjeni znak, ugotovila, da je točna in po drugem znaku dobila odgovor. To jo je razveselilo. Šele potem je tvegala nadaljnjo pot.

Za ovinkom je na stezi pred bajto zagledala več ljudi. Zdelo se ji je, da je med njimi tudi njen oče. Ze nekajkrat se je pripetilo, da sta se kje nenadjeano srečala. Matere in sestre Vere že dolgo ni videla, dodelili so ju tehniku.

Pospešila je korak in že je bila med njimi. Oče jo je objel. Kurir Stane ji je ponudil obe svoji roki. Pozdravila se je še z drugimi in v pogovoru ni opazila, da sta naenkrat ostala z očetom sama.

»Kako je z mamo in Vero? Si zdrav, dragi očka?« je hitela z vprašanji.

»Sem, sem,« se je oče obotavljaval z odgovorom.

Tisti trenutek je začutila, da danes na javki ni veselja, ne sme, ne tiste sproščenosti, ko so se fantje veselo prerekali, nekateri bahavo natolcevali, drugi se prešerno smejali. Danes je bilo vse utegneno v neko izmučeno zavest.

Z očetom sta sedla v travo. Tisti, ki so medtem že odhajali, so jima kar od daleč pritrjale zaklical: »Srečno, Tomaž, zdravo, Nada!«

S kurirjem Stankom je že ob prihodu zamenjala pošto. Zdaj se jima je ponovno pri-

blžal in sedel poleg njiju. Odtrgal je bilko trave kislice in jo vtaknil v usta, kot bi hotel molčati. Čez čas je vstal in rekel:

»Ob povratku bo treba zelo paziti, da nas ne preseneti sovražnik. Hajka visi v zraku. Kar čutim jo. V naši dolini že od jutra žge ognjena pesem. Bataljen je včeraj odšel proti koroški strani.«

»Slišal sem,« je prikimal oče in nadaljeval:

»Da, hudiči pridejo včasih, kot bi zrasli iz tal. Strele pa čuješ v daljavi in misliš, da je to zelo daleč. Tako je bilo tudi z našimi...«

»Kaj je bilo, oče, z našimi?« je hlipnila Nada in ga prijala za roko.

Oče je pogledal kurirja Staneta, da bi mu odvzel breme



izpovedi. Kot da bi premikal težke skale, je vzdihnil in izdaval: »Vse — prav vse — so jih tisto noč pobili... tehnika je bila izdana...«

Smrti in bolečin pa je bilo takrat toliko, da nikoli nihče ni spraševal kje, zakaj, kako. Šele kasneje, ko je čas v ljudeh začel najbolj žive rane, so se med seboj izpovedali v podrobnostih. Tako je bilo tudi takrat.

Drvar Aleš jih je povabil na žgance. Trikrat jih je poklical. Strmeli so daleč čez hribe. Nadka se je tresla. Obup ji je paral srce. Drvar Aleš je skledo prinesel iz hiše in postavil na klop. Potem je prinesel ven še latvice z mlekom, jih ponovno poklical in začel jesti. Za sovražnikov zločin je izvedel že pred tednom. Prekel je tedaj okupatorsko drhal.

Kurir Stane je nekaj odgovoril. Glas mu je bil klavrn in nerazločen. Približali so se klopi. Drvar Aleš je gledal v skledo. »Jejte, saj ne veste, če boste jutri še lahko,« je dejal in globoko zajel v skledo. Oni pa so le stoje spili vsak svojo latvico mleka, mu podali roko in odšli. Vedeli so, da je drvar Tomaž porabil zadnjo moko za žgance, da bi jim vsaj malo pomagal, zato so mu žgance pustili za večerjo.

Vrh hriba so se ločili. Oče se je napotil nazaj v brigado, Nadica je krenila proti moravškemu hribu, kurir Stane pa na mozirsko stran.

Se je čutila otožen pogled očeta ob slovesu, čutila v sebi trden stisk roke kurirja Staneta, ki jo je pospremil do grape.

»Midva morava dočakati svobodo,« ji je rekel ves žareč, »morava ostati živa!« in odhitel, ne da bi se še enkrat ozrl.

V te besede je vtil vsa svoja mladostna čustva, za katera sedaj ni bilo sonca in jih je vojna vedno oddaljevala.

Spet je prišla do potoka. Stopila je do skale, se ob njej napila čiste vode in taval naprej. Iz oči so ji drle solze, ki jih ni bilo mogoče zaježiti in ne ustaviti. Zdaj nima več matere, ne sestre. Se je pospešila hojo in začela skoraj teči. Hotela je ubežati grozi in bolečini, ki sta jo prevzeli.

Predčasno se je vrnila v postojanko. Oddala je pošto. Ničesar ni povedala, oni niso ničesar spraševali, saj so za tragedijo na tehniko vedeli že pred njenim odhodom in ji tega nihče ni upal povedati.

Drugo jutro se je odpravilo večje število deklet na pot v bolničarski tečaj. Čakali so še na zdravnika, ki bi jih moral spremljati. Zakasnili je in grupa je sama odšla naprej. Med potjo se je ulila ploha. Na razmočenem ilovnatem robu gozda so po celodnevni hoji še komaj vlekle noge iz blata v kolovozu. Nada je hodila zadnja, hotela je biti sama s svojo bolečino. Njihova četa se je ponikala v kritje drevesnega roba gozda. Ko je

opazila, da je zaostala, je prečkala travnato jaso, da bi z nasprotni strani četo dohitela. Na sredi čistine se je zavedela, da je to nevarno. Spomnila se je na svarilo kurirja Staneta...

Takrat pa je že z nasprotnega hriba sovražni mitraljez zapel svojo izdajalsko pesem. Smrtno zadeta je padla med pomladanske travnate cvetice...

Takoj nato se je spet ulila ploha. Kaplje so padale in izprale curek krvi, ki je polzel s

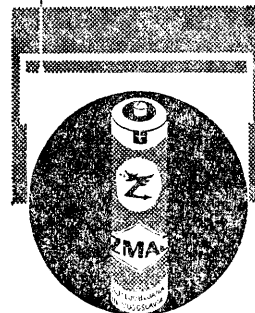
čela proti belini vratu, preko brstja njenih mladih prsi v zemljo, v novo rast. Mlado življenje je spet ugasnilo v grozoti vojne vihrine in se izgubilo kakor sončni žarek v svetlobi dneva.

Nekaj tednov kasneje je kurir Stane padel v borbi na Koroškem.

V bližini sovražnikove zasede so rasle mlade bele breze. Njihovo bolešno šumenje je veter odnašal v daljavo, v naročje prihajajoče svobode.

ZA VAŠ
TRANZISTOR
GRE!

BATERIJE
za tranzistorje



- posebno za tranzistorje
- posebno nova baterija SUPER PL po angleški licenci VIDOR
- 50 % daljša življenjska doba
- plastična prevleka onemogoča izločanje kisline
- izredno natančne mere
- elektronska kontrola kvalitete



TOVARNA BATERIJ
ZMAJ
LJUBLJANA

Agroservis

MURSKA SOBOTA

ČE JE NA VAŠEM VOZILU NASTALA SKODA, pokličite

AGROSERVIS — Murska Sobota

(telefon št. 21-321)

● vozilo vam bodo prepeljali v delavnico in ga solidno popravili.

Stalna zaloga rezervnih delov, generalno popravilnih motorjev in menjalnikov — zamenjava v enem dnevu!

Storitve strokovne — cene konkurenčne!

LASTNIKOM KOMBIEV IMV!

V ENEM SAMEM DNEVU VAM

AGROSERVIS — Murska Sobota

zamenja generalno popraviljen motor in menjalnik — po konkurenčni ceni.

Tako si prihranite dragocen čas in si koristno povečate vaš dohodek!

STALNO NA ZALOGI

● gume iz uvoza — po zelo dostopnih cenah!



ARETTA

KUPUJTE SAMO URADNO KONTROLIRANE

ZLATE IZDELKE

GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

TRST, Piazza St. Antonio Nuovo 4/I-II

● NUDI PO SVETOVNIH KONKURENCNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO ZLATEGA NAKITA V EVROPI iz 14.

18 in 22-karatnega uradno KONTROLIRANEGA zlata.

PRODAJA S POSEBNO GARANCIJO!

● NA ZALOGI VEDNO PREKO 600 MODELOV UR

DARWIL in ARETTA

Ure znamke Darwil in Aretta lahko nabavite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

SERVISI za vzdrževanje so organizirani v vseh večjih mestih v Jugoslaviji.



vzela s seboj. Ne! Kam naj jo da — saj je v sebi že odločila, da ne bo ostala pri stari materi, ampak odšla s starši kamorkoli.

Vera je zalila še cvetje na oknu, se sklonila in odtrgala cvetočo vejico. Prestavila je na omari očetovo rudarsko svetilko, položila poleg nje album skrbno posušenih planinskih cvetic in med zadnja lista vložila odtrgano cvetočo vejico.

»Pohitita!« jima je prigovarjala mati. Sama je stala ob ognjišču. Tiho, skoraj v šepetu, se je obrnila k možu in dejala:

»Saj moramo iti. Nekoč se bomo prav gotovo vrnili, kajne Tomaž?«

»Prav kmalu, saj ne sme in ne more zmagati tisti, ki napada in pljuva na naše svečnje,« ji je glasno odgovoril in odšel na

Ko jih je usoda tako vrgla v sredino najhujših dogodkov, so se hrabro zatekli v drznost, tveganje in borbo za svoje golo življenje. Kakor še nikoli so zdaj občutili svojo pripadnost k narodnemu občestvu, ogroženemu v celoti. Zdaj so postali del velike partizanske družine. Dolžnosti in delo so jih razkropili v različne četne enote. Dekleti sta kot mladinski aktivisti in kurirki v borbi prehodili dolge, utrudljive poti. Spremljali so ju lakota, zima, mraz. Noge so jima bile mnogokrat ožuljene in okrvavljene. Mnogokrat, premnogokrat so jima šopi mahu in smrečja bili postelja. Vse je bilo mogoče prenesti le s silnim naporom volje.

Vsaki teški, turobni zlmil je sledila pomlad in leta 1944 je to

MATJAZ
ŽIGON:

OPOROKA

Presneti gruntar, si je sprva mislil Ratitovski, ti boš pravil, da nimaš...! A ko je zaslišal o suhem kruhu, ga je zbolelo. Nič drugega nima, siromak — v brigadi smo pa malodane pozabili, kakšen je kruh! In kaj potem: vsi po križevem potu... Nesramneži! Boš ti govoril, ki se polnega vampa greješ na zapeku! ga je pogrelo, in brez pomiselnosti je rekoč zaukazal: — Hlebec kruha — pa da se mi ne obrisa — drugače...!

Kmeta je kar zmanjkalo. Preden bi našel do sto, se je vrnil z velikanskim hlebom, se toploti, dišečim, v tresočih se rokav, Ratitovski mu so se širile nosnice, ko je spravljal kruh v nahrbtnik. Uživajoč ob mislih na slastno jed, ki ju čaka, se je zavedel, da je le pregrebo nastopil.

Lepe si bo misli o nabi si je očital. Treba je zgledati trdoto. Ali kako? Grizel si je ustnice. Da bi imel z njim politično uro? Brez pomena! Takale razcapanca — pač nama ne bi nič verjeli... Dokazati mu je treba z nečim, da nista razbojnika. Ali s čim?... No, tiste Poezije! mu je padlo v glavo. — Aleš! Daj no tovarišu tiste svoje bukvce — ko nama je tako lepo postregel! je dobrohotno odredil.

Aleš je med pripetljajem ves čas nem, negiben, brezčuten stal ob strani, naslonjen na podboj. Sebe pogled na kruh mu je ukresal prve iskric v urujenih očeh. Ko je zaslišal, kaj mu komisar ukazuje, pa se je docela razbistril in mehko čustva so mu obilila obraz. Poezije! je zaplaval v njem. Kaj vse me veže na to drobno knjižico! Vse življenje mi bo drag spomin. S krvjo padlega tovariša je prepojena; otekla mu je ta dragocena tekočina tam in tedaj, ko bi bila skoraj skoraj — samo majceno drugače — prelita tudi moja... — Ne dam! se je trmastno uprl.

Ratitovski je presenetilo. Da je pob otroče kujev, je že imel prilike spoznati — da bo pa takšno zgago delal, vseeno ni pričakoval. Pristopil je tesno k njemu, in stegnil vrat, da je fant začutil puhtenje sape v obraz; nekaj trenutkov ga je prebadal z očmi, nato pa je preteče sklenil: — Si sišal?

Aleš je užaljeno počasi potegnil Prešerna iz notranjega žepa. Se se je obiral, da bi ga izročil.

Ratitovski je zaškrtil z zobmi. Smrkavec! Izbijem mu te muhe iz glave! Z naglim gibom je silak iztrgal upirajočemu se Alešu knjižico iz rok in jo podal kmetu.

Ta, ki niti komisarjevega preobrata niti sporeka ni bil povsem zapodan, zdaj svojim očem ni mogel verjeti. Da mu hoče takšnele ušiv gošcar hlebec z nečim poplačati? Vse, kar je dotlej hudega slisal o teh divjakih, se je zamajalo v njem. — Bog lonaj, fant! Samo to je napravil iz sebe, ko je po kratkem obotavljanju ponujeno vzel.

Ratitovski se je poslovil in se z Alešem odpravil. Nagon ju je priganjal, da sta prek goljave hitela, kolikor sta mogla. Ko pa je kolovoz zavil navkreber v jelovje, je Aleš opešal. Vsi opomini niso nič zalegli; komisar se je moral pogosto ustavljati in potrpežljivo čakati, da je neboljenec prikrival s njim.

Nocoj revše ni več za nikomari. Se je nazadnje sprijaznil z dejstvom. Podnevi pa tudi ne moreva naprej. Kmetije so tod na gostu, za nas je malokateri, za vsakim kucljem naletiš na belčke... Poiščem skriven kraj... je sklenil.

Sreča jima je bila mila. Kmalu sta po gazi prišla do ovinka, kjer je z brega curkjal čez pot studenec in se izgubljal v globeli. Ob vodi ni snegal so opazile Ratitovskega bistrice oči. Pa kamni gledajo iz vode! Sledi ne bo za nama!

Spustila sta se po strmi grapi. Niže doli se je dolnina razširila; za okljukom sta na vzvišini polici zagledala venec mladini, a košatih smrek. — Viš, tamle notri bova kot polha v dupli prespala do jutrišnjega večera! je skušal komisar pokazati dobro vojto.

Aleš se je z zadnjimi močmi privlekel za njim v zavetje. Tam sta se sesedla in požrešno pomatila polovico hleba. Komaj sta si utegnili nastati z vejevjem in že sta spala kot ubita.

Aleš se ni popolnoma prebudil, še mizal je, a že ga je zopet tlačila misel na odvzeto knjižico. Brezsrčneži! je zavzdihnil. Iztrgal mi je Poezije, za hlebec kruha jih je prodal kmetu, ki ne bo vedel z njimi kaj početi — saj če bi se dedcu tudi zahotelo dušne paze, bi si je najbrž ne mogel privoščiti, predrebo so tiskane za stare oči...

Počasi je odprl oči. Zdanilo se je že, a svet je tonil v mokrotni, turobni sivini. Ležal je na desnem boku. Vлага mu je pronicala skozi vsak delček oblada. Ratitovski se je v spanju susedil k njemu v hrbet, ga z roko objemal okoli pasu in s sapo grel v tlak. Premreemu Alešu bi bila sicer toplota prijala, a zdaj, ko se je docela zdramil, mu je postala bližina komisarja zoprna.

Otožne misli pa so mu tekale brez prestanka — kakor zdolaj čez skalice poteče, v katerega se je raztreseno zagledal. Mozganje o snočnjem sporeku se mu je pričelo zlivati s prihajajočimi spomini. Mene bi Prešeren ne spominjal samo na tisto, kar sem predvečernjim doživljal, se je domislil. O, ne — veliko več bi mi pomenil: še druge, krepke so vezi...

...V ranem dopoldnevu se z Mirkom vračata iz šole. Kot dostikrat se je pouk že spet končal predčasno. Prelep dan se je naredil: peščena pot ob robu parka se beli v sončnem žaru, neugnano brende čebele v vonjavem cvetovju akacij, marjete med visoko travo se igrivo zibljejo v sapici in brezskrbno kukanje odmeva po logu.

Alešu, ki je sicer občutljiv za lepote mladoletja, pa tokrat ni do veselja. — Do grla sem ga sitl nasajeno pripoveduje Mirku, in ta mu pritrjuje. — Se lani aprila je imel usta polna osladnega rodoljubja, sedaj pa stopi v razred raven kakor sveča, napne junaške prsi in roko stegne po rimsko, da se bo nekoč celo pretegnil!... In potem nas mori s takšnim Prešerenom, o kakršnem si to človeče edino še upa govoriti: življenja gnus... globoko brezno brez vse resne poti... življenje ječa, čas rabelj hudi... trpljenje in obup, hlapca zvesta... prijazna smrt, ti srečna cesta... Nikoli pa ta kameleon niti besedice ne zine, kako je France pel tudi, da največ sveta otrokom ališil glave, da tje homo našli pot, kjer nje sinovi si prosti voljo vero in postave... da žive naj vsi narodi, ki hrepene dočakat' dan...!

Razgreje se Aleš, da nič ne vidi okoli sebe. Tedajci pa ga Miroko z rahlim sunkom pod rebra prekine, mu z migom glave pokaže nekam v desno in iskrenih se oči šepne: — Pogled! Znovič smo jim dali popral!

Aleš se razmišljeno ozre — in dihi mu zastane: izpod napuščja transformatorske postaje pri vhodu v park mu udarja v oči z rdečo kreda narisanih srp s kladivom; možak v raztrgani obleki, najbrž cestni pometac, stoji na lestvi in z brezovo metlo krtači z ometa rdeče znamenje; očito se obira, kolikor je more; kopica arditov in hlačah hlamudračah skače okoli hišice, razburjeno maha z rokami in počasneža vrešče priganja.

Valovi čustev se vzdigujejo v Alešu. Neizključivo, občudovanje nad hrabrostjo neznanca, ki se drznil zagosti jim kaj takega; sovraštvo in hkrati posmeh pajkastim črnokapcem s čopi, opletajočimi karok oslovski repi; v globčinah pa stari, gladojoči dvomi o tistem, kar naj bi narisano znamenje pomenilo — vse to se vrti v njem kako reka v kotli.

Izročki so ti, ki rovarijo pod srpom in kladivom, svojega naroda ne samo da ne poznajo, ne, v žilci vode bi ga radi utopili, vcepiljo ljudem v glavo na vsakem koraku, s priznice, s tiskano besedo, odkar pomni; ljubezen do očetnjave da je tem prekučuhom zgolj slepiva krinka, zakaj oni imajo svoje, zaplotne, podle cilje; dandanašnji vlečejo ljudi za nos s tako imenovano Osobodilno fronto — če bi pa zmagali, bi prigrabili vso oblast v svoje krvave kremplje, in gorje tedaj vam, ki zaslepljeni sodelujete v zaroti...!

Zares, do lani sva se z Mirkom komajda poznala, čeprav sva pet let skupaj drgnila klopi — leto dni stiske pa naju je združilo, pomislil Aleš, ko začuti, da ga sošolec cuka za rokav. Odrta pogled od znamenja in naglo se oddaljuje. In vem, da je Miroko eden izmed tistih, ki so do kraja prepričani o svoji stvari. Toda jaz... res, čas bi bil, da se otresem cincanja. Kaj, če bi zaupal Mirku vse, kar me grize; sam je odkrit in pošten — torej tudi meni ne bo pripisal kakih zadajšnjih namenov?

A Miroko — kakor je zadnje čase tih in ga med vsakdanjimi pogovori dijakov ni opaziti, kakor na katedru pogosto menca v zadržki, tako se strastno, brez pomiselnosti začne vedno, kadar gre po njegovem za kdo bo koga. Ko mu torej Aleš da razumevali, kaj ga muči, se razvname:

(NADALJEVANJE)

Grob padlih borcev je zopet lep

Redno prebiram vaš časnik in mi zelo ugaja. Zato vam pošiljam prispevek in vesel bom, če ga boste objavili.

Pionirji iz osnovne šole v Stični smo bili 25. maja 1968 sprejeti v mladinsko organizacijo. To je bil za nas velik dogodek. Veseli in z izkaznicami v žepu smo se odpravili proti domu.

Bilo je le nekaj dni zatem. Spomnil sem se, da bi bilo dobro očistiti in urediti grob padlih borcev na koncu naše vasi. S prijateljem Matijem sva vzela vse potrebno orodje in vodo ter se odpravila na pot.

Plošča na spomeniku je bila iz marmorja in je imela vklesana imena padlih borcev narodnoosvobodilne vojske. Imena se niso več videla — dež je bil izpral rdečo barvo. Hitro sem odšel domov in prinesel rdečo tempera barvico ter čopič. Takoj sem se lotil dela. Začel sem barvati imena, da bi bila bolj razločna in bolj vidna. Kmalu mi je priskočil

na pomoč tudi Matija, ki je do tedaj opravljal druga dela. Namosil je bil kamenja in mahu. Kmalu zatem sva zagledala tri deklice, ki so v bližini nabirale jagode. Največja izmed njih se nama je pridružila in delo nam je šlo mnogo hitreje od rok. Okoli spomenika smo posuli še pesek, ob straneh pa naredili pravokotnika s peterokrako zvezdo na sredini. Zvezdi sta bili iz maha. V vsakem kotu pravokotnika smo posadili majhno smreko. Ko je bilo delo opravljeno, smo za-

čeli urejati okolico spomenika. Deklica, ki nama je pomagala, je morala domov — bilo je že pozno — tako da sva zadnja dela opravila z Matijem kar sama. Ko sva se odpravila proti domu, je bila že noč. Delala sva več kot štiri ure.

Zadovoljna z opravljenim delom sva se med potjo dogovorila, da bova še velikokrat obiskala grob padlih in s seboj vzela tudi cvetlice, ki jih tokrat nisva utegnili nabrati.

MILOŠ SONC,
Ivančna goricaKotiček
mladega
rodu

Partizanska mati

Komisija za razvijanje tradicij NOB pri občinskem odboru ZZB NOV v Celju je v povezavi z Društvom prijateljev mladine in šolskimi vodstvi priredila 28. maja v veliki dvorani Narodnega doma v Celju VEČER PARTIZANSKE PESMI IN PROZE. S tem literarnim večerom je bila končana akcija zbiranja literarnih del s tematiko iz naše narodnoosvobodilne borbe, ki so jih v šolskem letu 1967/68 napisali učenci osnovnih in dijakih srednjih šol celjske občine. Od 54 spisov in pesmi je žirija za ta literarni večer odbrala 13 del in jih tudi nagradila z denarnimi nagradami in diplomami. Med nagradenci je tudi dijakinja celjske gimnazije MARJETA NOSAN, ki je za spis PARTIZANSKA MATI — objavljamo ga v današnji številki naše rubrike — prejela prvo nagrado.

Slaba in prašna cesta se vidi med gozdovi in se počasi vzpenja proti vasi Petrinici, kamor smo se bili namenili. Povsod po hribih v Sloveniji bi našli podobno, pa vendar je ta vasica nekaj posebnega, nekaj lepšega... Na vrhu hriba, kjer leži in kamor prideš iz Sodražice, se ti odpre čudovit razgled. Pred tabo leže ko na dlani manjši griči, odeti v zeleno obleko bujnega gozda. Lepo je! Pred več kot dvajsetimi leti je bilo to drugače. S strahom so se domačini ozirali v dolino, ne da bi jo občudovali, ampak zato, ker je od tam prežala nevarnost ali celo smrt. Ko so pokale puške po teh, danes tako mirnih in spokojnih gozdovih, je vasica s takim razgledom pomenila varnost. In v tej vasi živi tudi Ivančičeva mama.

Zivljenje Ivančičeve mame ni bilo lahko. Njena mladost

je bila grenka. Imela je štiri sinove, ki so rasti, zrastle in — padli. Vojni metej ji je vzel vse štiri!

Bolečino smo ti prinesli s svojim obiskom, mama! Oprosti nam, da smo pobrskali po tvojih spominih in da si nam morala povedati zgodbo svojega življenja, ki si jo povedala že nešteto krat. Vemo, da ti spomini bolijo, čeprav sta pretekli že dve desetletji, kar so ti v enem dnevu pobili tri sinove.

Čutim tvojo bolečino, mama! Prišla sem z drugimi mladimi, da bi se naučila spoštovati bol, da bi videla, če sem ubrala pravo pot. Tisto, veš, ki ste jo gradili po gozdovih, v vaseh, v zaporih... Sprejela si nas kot svoje najbližje. Pričakala si nas, ko da smo ti otroci. Partizanska mati! Zdaj vem, da to nista le prazni besedi. Pomenita mi veliko. Toplino in ljubezen, voljo in vztrajnost, bolečino in strah.

Ob slovesu smo ti s solzami v očeh zaželeli sreče in zdravja. In ti? Zazrla si se nekam daleč v modro nebo in oblake, ki so polzeli po njem, in dejala: »Sreča je šla že davno mimo mene, zdravja pa si tudi sama želim!«

Oblak prahu nas je zakril, ko smo se zopet spuščali po cesti. Za nami so ostajale hiše, šole, trgovina, ljudje... Nihče ni govoril. Še vedno nas je spemljal tvoj glas. Zdelo se nam je, da še pojmemo s teboj partizanske pesmi, da še vedno poslušamo zgodbo nesrečne matere, ki se ji je sreča tako neusmiljeno izmuznila iz rok.

Mati! Obljubljam ti, da te bomo še obiskali in da te ne bomo nikoli pozabili. Le kdo bi lahko pozabil tvoj obraz, ki tako zgovorno priča o prestani bolečini? Le kdo bi lahko pozabil širne gozdove, od koder so mnogi prihajali k tebi po pomoč, po prijazno besedo?

Pozabiti spomine — mogoče, toda povejte mi, kdo bi lahko pozabil ljudi, ki so bolečina in spomin hkrati?!

MARJETA NOSAN,
dijakinja gimnazije
v Celju

Pišejo nam

Draga Janka!

Kurirčkova pošta je že za nami. Knjige, ki smo jih podelili ob tej priložnosti, so že našle svoje mesto na knjižnih policah naših mladih prijateljev. V uredništvo pa še vedno zaide tu in tam pisemce, v katerem se nam nagajenci zahvaljujejo za prijetno presenečenje. Ne bi bilo prav, če bi se za pozornost zahvalili le tebi — naj veljajo te vrstice torej vsem, ki so nam pisali.

Bila pa si, draga Janka, med prvimi, ki si izrazila željo, da te obiščem. Veš, ko smo se odločili za uvedbo rubrike »Kotiček za mladi rod«, smo si želeli, da bi v njej redno objavljali pogovore z mladimi širom po Sloveniji. In verjemi mi, da sem se tvojega vabila

res razveselila. Z veseljem te bom obiskala, le piši mi, kdaj boš doma. Segli si bova v roke in poklepetali, da bo veselje! Saj so počitnice in čas naju ne bo priganjal, kajne?

Na svidenje v Podblici!
Milena

Opozorilo

V dneh, 7. do 9. septembra letos prireja Turistično podjetje Kompas, v sodelovanju s komisijo za bivše politične zapornike, internirance in deportirance pri RO ZZB NOV Slovenije, potovanje v München in Dachau na odkritje mednarodnega spomenika.

Cena potovanja za osebo je 340 novih dinarjev. — Prijave sprejemajo vse poslovalnice Kompassa do 1. avgusta. Tam so vsakemu na voljo tudi podrobna pojasnila.

Slovenci —
partizani v Slavoniji

Prosimo vse bivše borce in aktiviste Slovence, ki so se od leta 1941 do 1945 nahajali na območju Slavonije, da takoj sporočijo svoj sedanji naslov na ZZB NOV Slovenije — za tovariša Tratnika, Ljubljana, Beethovnova 10.



• »Nesebični« partnerji... Zahodnonemški časnikar Haffner skuša takole ponazoriti »pristrano« razmerje med partnerji v zahodnonemški koalicijski vladi: »Koalicija je semertja potrebna, da lahko s tujo glavo prebijes lastni zid.«

• Zahodnonemški kancler Kiesinger noče ponoviti napake. Nekim poslanecem, ki so zahtevali, naj prepove levčarsko usmerjeno Zvezo socialističnih študentov, po budnico nedavnih hudih demonstracij, je takole odgovoril: »Če bi prepovedali to študentsko organizacijo, bi napravili enako napako, kakor tedaj, ko smo prepovedali Komunistično partijo.« Priznanje greha je že krepost, se veča pa bi bila, če bi grešnik napako popravil!

• Predlog za sestanek elektronskih možganov. V Chicagu (Ill., ZDA) se je zgodilo tole: Neko gradbeno podjetje je sporočilo nekemu podjetju za proizvodnjo elektronskih aparatov: »Naši elektronski možgani so izračunali, da bodo stroški za gradbeno dela, za katere zahtevate proračun, znašali 125 tisoč dolarjev.« Prizadeto podjetje je nemudoma odgovorilo: »Naši elektronski možgani so ugotovili, da je vaš proračun previsok. Predlagamo, da se oba roboti čimprej sestaneja ter dosežeta zadevno soglasje.«

• Naključje, ki bi utegnilo koga zapeljati... Ameriški tisk so obvestili, da bodo letos prenovili Belo hišo, prebivališče predsednikov ZDA.



ZDA. Dela so zaupali podjetniku, nekemu — Castru... Neki ameriški italijanski časnik je pripomnil k temu obvestilu: »To, da se podjetnik piše Castro, je goło naključje!« Da ne bi kdo mislil, da bo prenavjal. Belo hišo kubanski Fidel Castro!

• Potrebna je previdnost... V ameriškem radiu je rekel poslanec Brown, ko je govoril o naraščanju števila mladih hudeodelcev: »Ne pozabite, gospoda, da utegnemo današnji mladoletniki postati jutrišnji senatorji in poslanci!«

VISOKO KVALITETNA
SODOBNO EMBALIRANA

• Sodobni vzgojitelj... Po časniku VESTI iz Titovega Učica posnemamo tole mikavno zgodbo: Neki nemiren, nagajiv učenec, ki nenehno klepeče, mrmra in šepetaje, gre učitelju močno na živce. Po dolgem premišljevanju je nervoznemu učitelju sinila v glavo rešilna misel... Učitelj ima zdaj vedno v žepu vrečko z velikimi, trdimi bonboni. Kakor hitro začne nagajivec šepetati, mu učitelj ukaže: »Zinile ter mu spusti v usta bonbon. Dokler se bonbon v ustih topi, se nagajivec blaženo smehlja in molči... Kaj bo, če bodo začeli posnemati nagajivca vsi učenči?«

• Uspeh ali neuspeh? Francoski pisatelj Henri de Montherlan je takole potolažil nekega mlajšega tovariša: »Neuspehi so nam pogostoma kar dobrodošli, ker so prav ti tisto, kar nam ljudje radi oproščajo. Otročje bi bilo pričakovati, da nam bo kdo opustil — uspehe.«

DOBRO JE, ČE VESTE

Kušarji namesto mačk. Podgane so na otokih Mikronezije in Polinezije na področju Tihega oceana neznansko huda nadloga. Po zaslugi tropskega rastlina so se močno razmnožile ter jih je zdaj na milijone in milijone. Mačke niso več kos tako ogromnemu številu podgan. Poleg tega je težko dobiti zadostno število podganščic (pasti za podgane). Vse kaže, da so našli rešitev Japonci, ki so prepeljali na nekatere teh otokov orjaške indijske kušarje varane; leti zelo prizadevno lovijo in ugonablajo podgane.

In kako se pere W. Brandt? Voditelj zahodnonemških socialnih demokratov in zahodnonemški minister za zunanje zadeve Willi Brandt je odgovoril na očitke, da sodelujeta dva njegova sinova v demonstracijah zoper vlado, v kateri sodelujejo tudi socialni demokrati: »Nikakršne možnosti nimam, da bi ju disciplinsko kaznoval, ker nista — člana Socialno-demokratske stranke.«

Znanstveniki so odkrili novo glivico, ki uničuje ličinke anofele, melarijskega komarja. Neka druga glivica, imenovana coelomycetes, ki so jo bili odkrili še prej, napada izključno le komarje same, medtem ko ta, ki so jo odkrili zdaj, napada samo ličinke komarja anofele, razširjevalca malarije. Ta slednja se razvija v telesni notranjosti komarjeve ličinke in raste, pri čemer porablja (uživa) njeno maščobo in ji tako onemogoča, da bi se razvila v komarja. Nedvomno je, da bo moč to glivico koristno uporabljati v borbi zoper razširjevalca malarije, ki v mnogih predelih sveta, zlasti v toplih in tropskih območjih, letno ugonobi, kljub uporabi diditija in drugih pripomočkov za uničevanje mrčesa, na sto tisoče ljudi.

Slonov nos in gornja ustnica sta se sčasoma podaljšala in se razvila v rilec, zelo gibčen in mišičast ud, na katerega koncu stoji nosnični in prsti podoben izrastek za prijetanje drobnih predmetov. Rilec presega dolžino enega metra. Slon prijema z njim hrano, obra listje, ruje travo in pije vodo. Nosna votlina je po vsej dolžini razdeljena na dva dela in po tej votlini prihaja zrak v dihalne organe. Rilec lahko drži deset litrov vode, ki jo slon vlije v ustno duplino. Slon brizga vodo iz napolnjenega rila okrog sebe in se tako razhlaja. V nevarnosti se slon z rilcem brani proti sovražniku.

Mednarodna komisija za ulov kitov je dovolila letos uloviti 3200 kitov ali 300 kitov manj kot lani (1967. leta). Po tem dovoljenju smejo uloviti japonski ribiči 1493 kitov (46,76 % celotno dovoljenje ulova), sovjetski ribiči 976 (30,43 odstotka), norveški ribiči pa 731 (22,76 %) kitov.

Se nedavno je v Afriki najhitreje naraščala količina naftne nafte v Libiji, zdaj pa je prevzela prvenstvo Nigerija. To je v tej deželi, sprito plemenske raznolikosti, še zaostalo nasprotstvo. Nigerijska nafta je postala izjemno pomembna in mikavna za zahodne dežele, in sicer zaradi krize na Blaznem vzhodu. V Nigeriji so odkrili nafto 1956. leta. 1964. leta so načrpali v Nigeriji 6.000.000 ton, 1966. leta pa že — 18.000.000 ton nafte. Izvedenci napovedujejo, da bodo kaj kmalu načrpali v tej deželi 50 milijonov ton nafte na leto.

Prva plinska hidrocentrala na svetu stoji v livkastem ustju reke Rennes v Franciji. Betonska pregrada je dolga 750 m. V pregradi je 24 turbin, ki lahko dajejo 10.000 kilovatov energije. Letna proizvodnja energije te hidrocentralne znaša 544.000.000 kWh.

Morska trava (haloga) je rastlina, ki rase na velikih plitvih livadah v morski vodi, v katerih najdejo zavetišče številne ribe. Morska trava je zelena, dolga od 60 do 120 cm in je s korenino prisaščena na plitvino. V vetrovnem vremenu in ob nemirnem, močnem valovanju morja mečejo valovi na balo velike količine trave. Ljudje jo zbirajo, ker je primerna za polnjenje posteljnih haločnic in raznih blazin (na stolicah in podobno). Morska trava uspeva tudi na plitvinah v našem delu Jadranskega morja.

ESESOVCI — VOJAKI SMRTI

KAKO SEM NAŠEL FRANZA STANGLA

Pripoveduje Simon Wiesenthal, vodja židovskega dokumentacijskega centra na Dunaju, imenovan tudi lovec na nacistične zločince. Wiesenthal je po poklicu inženir, živel je na Poljskem, bil je v 13 lagerjih. Njegova zasluga je, da so prijeli in sodili nacistične zločince, ki se še danes skrivajo po vsem svetu.

Franz Stangl se je rodil v Alt Münstru 26. marca 1908. Kot inšpektor kriminalistične policije v Linzu je leta 1940 stopil v SS, postal je Hauptsturmführer in odšel v grad Hartheim, enega izmed štirih oddelkov »posebne šole za genocid«. Pri »uku« je bil tako popoln, da je postal podpravnatelj šole. Potem je postal poveljnik taborišča v Sobiboru, Treblinki in Lublinu. Za posebne zasluge ga je Himmler odlikoval s *Kriegsverdienstkreuzom*. Toda bil je tako popoln funkcionar in toliko je vedel, da ga je Himmler sklenil likvidirati, ko so na Poljskem zaprli iztrebljevalna taborišča.

Stangla so zato poslali v Jugoslavijo, »na fronto, kjer ni vojnih ujetnikov«. Določen je bil v *Kommando Triest*, ki mu je poveljeval *Obergruppenführer* Odilo Globocnik, potem pa je bil poslan na operacijsko cono v družbi drugih »strokov-

njakov«, med katerimi so bili Ernest Lerch, Christian Wirth, Gustav Wagner, Hermann Hofle in dr. Imfried Eberl. Enota *Einsatz Reinhardt* je štela dvesto ljudi, ki so »moralno umreti«, ker so »preveč vedeli o SS«. Osemdeset odstotkov njenih članov je padlo v zasede, drugi pa so se čudežno rešili. Med njimi je bil tudi Franz Stangl.

Nekdanji komandant Treblinka je bil srečen. Po vojni so ga aretirali Američani, potem je obtičal v zaporu v Linzu, ne da bi kdo ugotovil, koga sploh imajo v zaporu. Ponoči 30. maja 1948 je izginil. Ko so leto kasneje pisali v časopisih, da mora odgovarjati za smrt 700.000 ljudi, ga že ni bilo več v Evropi.

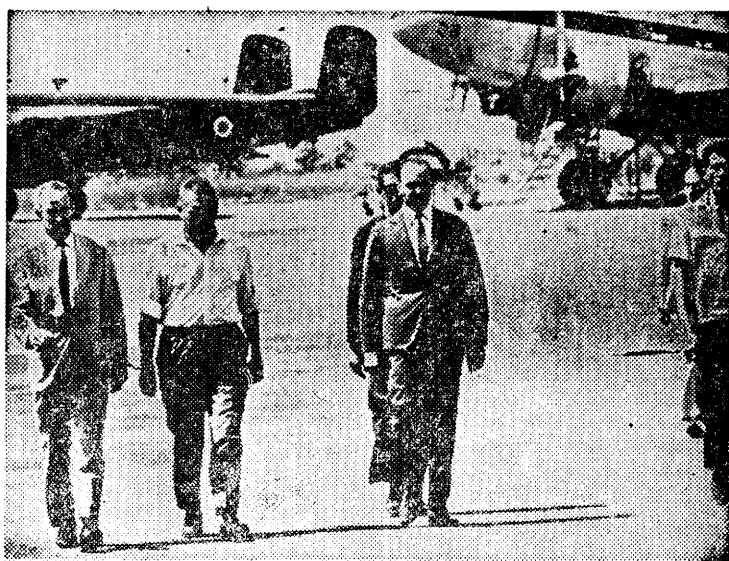
Na mojem seznamu je bil ta človek med najpomembnejšimi. Večkrat sem dobil o njem nejasne novice, toda resnična pot do aretacije se je odprla šele 24. januarja 1964, ko je prišel

k meni neki nekdanji gestapovski agent in mi rekel: »Stangl je v brazilski tovarni Volkswagen v Sao Paulu. Za nagrado hočem en ameriški cent za vsakega človeka, čigar smrti je kriv Stangl.« Rekel sem, da se strinjam, še prej pa sem se hotel prepričati, ali je to resnica. Svoje sodelavca sem poslal v Brazilijo, kjer naj bi dobil seznam vseh Nemcev z imenom Franz v tovarni Volkswagen.

Minilo je precej časa. Napolned je 26. aprila 1965 seznam prišel. Na njem je bilo 26 imen, toda med njimi ni bilo Stangla. Skrbno sem preučeval dokument. Na njem so bili primki in rojstni podatki za 19 ljudi, ki so delali v tovarni, pa so jo potem zapustili, in za sedem ljudi, ki so še vedno delali. Toda podatki niso ustrezali nekdanjemu komandantu Treblinka. Bilo je neverjetno.

Nekedne dne sem po naključju zvedel, da stara Stanglova teta živi ravno na Dunaju. Obiskal jo je moj sodelavec. Predstavil se je kot trgovski potnik za tovarno čevljev, govoril je o tem in onem, naposled pa dejal, da njegova tovarna potrebuje predstavnika, zlasti pa enega v Braziliji. »Nečaka imam v Braziliji,« je rekla 76-letna ženska. »Leopold Stangl živi tam z ženo in hčerjo.« Ko je moj sodelavec zaprosil za naslov, je starka napisala: »Volkswagen, Sao Paulo.«

Podatek sem poslal v Brazilijo, toda ugotovili smo, da Leopold Stangl ne obstaja. Toda vedeli smo, da je tam. Iskali in



FRANZ STANGL (Z ZAVIHANIMI ROKAVI) V SPREMSTVU BRAZILSKIH POLICIJSKIH AGENTOV NA LETALIŠČU V BRASILIU

Prihodnjič naš novi podlistek

ZA KULISAMI EMIGRACIJE

Mihailo Marić, znani novinar in publicist, strokovnjak za fejtone z dokumentarnim gradivom, je napisal zanimivo serijo o naših ljudeh, ki delajo v tujini in postanejo plen raznih emigrantskih organizacij. Za njimi izginejo vse sledi. Nekateri se naposled znajdejo celo v Kongu ali Vietnamu. Emigrantske organizacije naredijo iz teh ljudi sovražnike domovine, svoje vohune.

iskali smo in naposled sem med uslužbenci našel človeka, ki sem ga iskal dvajset let: esesovski *Obersturmführer* se je imenoval Paul. To je bilo njegovo drugo ime, za katero še nisem vedel.

Kako aretirati nekdanjega komandanta Treblinka? Vedel sem, da bo to mogoče samo s pomočjo kakšnega vplivnega človeka v Braziliji. Uradno tega ne bi mogli storiti: avstrijsko pravosodje je iskalo Stangla zaradi njegove dejavnosti v Treblinku in Sobiboru, sodišče v Linzu pa zaradi tega, ker je bil poveljnik morilske šole v Hartheimu. Vedel sem, da imajo nacistični zločinci v Južni Ameriki svojo zvezo *Kamaradenwerk*, katere soustanovitelj je bil esesovski polkovnik Hans Ulrich Rudel.

Naposled sem prišel do brazilskega senatorja, ki se je sestal z menoj v Zürichu. Poznal je delovanje *Kamaradenwerka*, vedel je za njegove zveze z različnimi ambasadami in še preden sem povedal, kje je Stangl, je dejal: »Stavim, da dela v kakšni nemški tovarni.«

Potem je stroj počasi stekel. Sodelovali so avstrijski in brazilski diplomati, prišel je celo karneval v Brazilijo, ki je onemogočil aretacijo, ker tedaj v

teji deželi sploh ni mogoče ukrepati, naposled pa je brazilska policija naredila zadnji korak. Nekega popoldneva je policijski agent v Sao Paulu telefoniral v tovarno Volkswagen in zahteval gospoda Stangla. »Vaša žena je v bolnišnici,« je rekel. »Bila je prometna nesreča. Takoj pridite.« Stangl je stekel kombinezon in odšel na cesto k svojemu avtomobilu. Tedaj ga je zaustavil policist. Stangl je bil na smrt preplašen: mislil je, da ga je ugrabil kakšen izraelski komandos. Ko so ga odpeljali na sedež policije, se je pomiril. Spomnil se je, kaj se je zgodilo z Eichmannom, in vesel je bil, da je prišel v roke brazilске policije. V prvem priznanju je zatrdil, da je bil Mengele — eden izmed nacističnih zločincev, ki ga iščem — trikrat pri njem v Braziliji.

Čez nekaj dni sem šel na tiskovno konferenco v Amsterdam. Ko me ni bilo, je v center na Dunaju telefoniral tisti gestapovski agent in zahteval 700 tisoč centov (7.000 dolarjev). Rekli so mu, da jih bo dobil, ko se vrnem.

Konec

Prevedel in priredil STANE IVANČ

VABILO

Združenje borcev NOV Stari Vodmat bo v nedeljo 7. julija ob 15. uri razvilo v prostorih Zveze vojaških vojnih invalidov v Ljubljani, Malenškova ulica 1, svoj prapor.

Za to priložnost smo pripravili pester kulturni program, ki mu bo sledila zabava s plesom.

Vljudno vabimo vse borce in aktiviste NOV, mladino, družbeno-politične in delovne organizacije ter vse druge občane, ki želijo z nami obujati spomine na svetle tradicije naše ljudske revolucije.

ZDRUŽENJE BORCEV NOV STARI VODMAT

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. narodni heroj Črnogorec, komandant III. div., padel v veliki bitki na Sutjeski junija 1963 (Sava), 9. gora nad Baško grapo, kjer je imela Kosovelova brigada ogorčene borbe z Nemci spomladani 1945 (Ivan), 10. slov. pesnik, ki so ga ustrelili Italijani 1943 (Ivan), 12. ime jugoslovanskega peva Dedi-

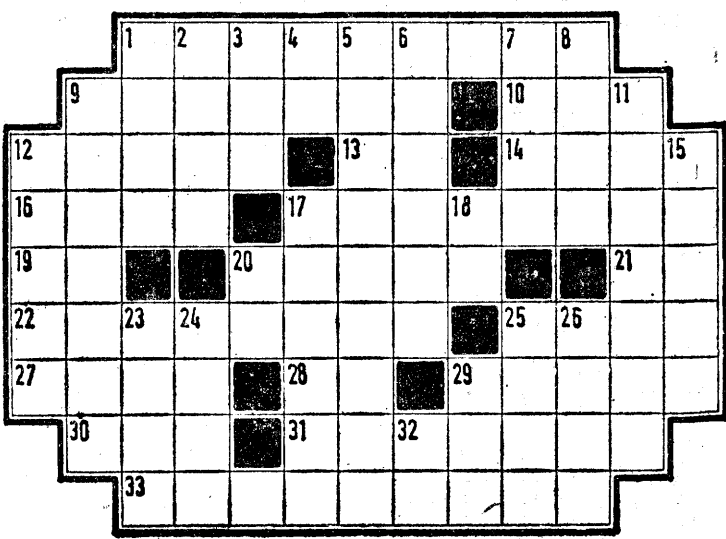
ča, 13. 13. in 7. črka abecede, 14. žival, ki se »vsesa« v kožo in pije kri, 16. popularno nogometno moštvo iz Madrida, 17. izraz za pomoč, ki so jo nudile part. jedinice drugega, 19. kratka za »eventualno«, 20. mesteca v Hrvaški (Kordun), 21. avtom. oznaka za Nizozemsko, 22. glasilo Zveze komunistov Jugoslavi-

je, 25. učitelj pravoslovja, 27. gorovje ob Rdečem morju, 28. 6. in 12. črka abecede, 29. slovite terme pri Padovi v severni Italiji, 30. rastlinska bodica, 31. prenehanje zemeljskih delj (v budizmu), 32. zelo važen in odločujoč položaj v partizanskih enotah.

NAVPIČNO: 1. poljedelsko orodje, 2. planinska ujeta, 3. prislov, 4. začetek azbuke, 5. ruski pomorščak, ki je dosegel najsevernejšo točko azijskega kontinenta in se po njem imenuje, 6. eden izmed izrazov, ki pomeni »grozen otrok«, tukja (... terrible), 7. pripadnice otoškega naroda v Evropi, 8. vodno prevozno sredstvo, 9. osnovatelj moderne francoske stenografije (Hippolyte, 1808-73), 11. bojni davek, 12. vrsta tropske palme, 15. partizansko ime komisarja Levstikove brigade Janeza Perovška, 17. reka na Sardiniji, ki se izliva v Tirensko morje, 18. dva soglasnika, 20. kem. znak za kositer, 23. predlanski umrlj slovenski skladatelj Vasilij, 24. hitro, 25. zunanji minister Izraela (Aba), 26. del imena sekretarja Generalne skupščine OZN, 29. ime filmske igralke Gardner, 32. 17. in 5. črka abecede.

RESITEV PREJŠNJE KRIŽANKE

VODORAVNO: 1. Klemenčič, 9. zbor, 13. Sibirjak, 14. Morse, 15. AZ, 16. Knap, 17. Gudale, 18. Vuk, 20. asanacija, 22. enak, 24. Aja, 25. kan, 26. L, 27. pre, 29. Eva, 31. kibi, 33. drobovina, 36. kak, 37. kriček, 38. tele, 40. VT, 41. eocen, 42. meketalo, 44. ahat, 45. Maks Fečar.



Ni miru pod graškimi hrasti

»Südmarka«, združena s »Schulvereinem«, opravlja svoje kulturno poslanstvo s svojega sedeža v Gradcu predvsem ob severni slovenski meji. Tako kot je to delala že v avstroogrski monarhiji in za časa bivše Jugoslavije, ko se je mimogrede ukvarjala tudi s petokolonaštvom, ne samo v Sloveniji, ampak tudi na Hrvaškem...

V Gradcu to društvo izdaja tudi svoje glasilo, mesečnik »Lot und Waage« (Utež in tehnika). V njem so aprila letošnji objavili tudi pregled svojega delovanja, predvsem nekakšnih patronatov, raznih, po nacistih zaudarjajočih organizacij, nad šolami po obmejnih krajih Štajerske ter Koroške. Če upoštevamo, da so te šole po slovenskih ali delno slovenskih krajih, lahko vidimo, kako prek »Schulvereina« in »Südmarka« še vedno naci-

stični ostanki skušajo delovati dalje v starem duhu, posebno tisti, ki so leta 1945 morali zapustiti Slovenijo.

Patronati so posejani tik ob naši severni meji od Radgone do Sobote nad Dravogradom, pa od koroške meje do Labuda in St. Jakoba v Rožu. Vsega skupaj je 31 »postojank«.

Kdo pa so nosilci patronatov? To so »burševsko« akademsko društva, katerih miselnost in vsebino izpričujejo že njihova imena kot: Germania, Arminia, Frankonia, Gothia, Zveza nemških študentov, Stezosledci Alpenhorsta, Lion-club Leoben, Mladinska planinska zveza, celo Rotary-club Graz je vmes. Nadalje burševska zveza Alania na Dunaju, Rhätogermania Graz, akademska zveza Libertas na Dunaju, Viruna iz Gradca, Brunna Su-

detia Dunaj, Silesia Dunaj, Suevia Innsbruck, Styria itd.

Prebivalci avstrijske republike v glavnem dobro živijo zaradi svoje sorazmerno močne industrije in razvitega turizma. Zato ni slišati o kaki socialni ogroženosti raznih plasti prebivalstva, posebno ne v krajih ob naši meji. Največ težav je pravzaprav samo še na Gradiščanskem. Od tam se morajo delavci voziti v bližnje industrijske kraje na delo. Pa tudi tam se stanje izboljšuje iz leta v leto, ker tudi na Gradiščanskem ustanovljajo vedno več novih podjetij. Toda »Südmarka« na Gradiščanskem ne pošilja svojih odposlancev z dunajskimi darili, čeprav je dežala Dunaju pred nosom in tudi od Gradca ni daleč.

Koroška je znana kot izrazito napredna dežela in ima že lep čas večino v deželnem

zboru socialistična stranka. Prosveta je dobro organizirana in na visoki ravni. Toda graška »Südmarka« je kljub temu začutila potrebo, da tudi tja seže s svojim varstvom, seveda v kraje, kjer še živijo Slovenci. Kar 13 patronažnih ekip je odšlo v razne kraje, med njimi celo v St. Jakob v Rožu, Železno Kaplo in Pliberk, da bi s kakšnimi ceninimi, nogavicami, puloverji in svinčniki kupovali duše slovenskih otrok.

Dne 19. junija letoš je dunajski parlament razpravljaval o zahtevi »Südmarke-Schulvereina« po vrnitvi premoženja. Leta 1938, ko so nacisti Avstrijo priključili Nemčiji, so se člani obeh društev enoglasno odločili za pristop k nacističnemu društvu za nemščino v tujini z vsem svojim premoženjem vred. Pozneje je to društvo dobilo tudi zaple-

njeno imetje Slovencev po Štajerski in Gorenjski. Leta 1950 so jim premoženje v Avstriji že hoteli vrniti, pa so se uprli socialisti in dosegli, da ni bilo s tem nič. Kar niso dosegli leta 1950, pa so 1968! Parlament je namreč z glasovi poslancev Ljudske stranke in liberalcev ugodil zahtevi »Schulvereina-Südmarke«. Socialisti so glasovali proti, pa so ostali v manjšini. Poslanci Ljudske stranke so v razpravi poudarjali velike zasluge tega društva za nemško kulturo in šolstvo v bivši Avstriji, tako v republiki kot v monarhiji.

Tako bodo ti ljudje spet imeli v rokah velika sredstva za svoje delo ob naših mejah.

Kakšna miselnost preveča te ljudi, pa razodeva pisanje lista »Lot und Waage«, njihovega glasila. V eni izmed številnih očitajto Gradčanom obiske v Sloveniji, posebno na Pohorju, čes, tam so vaši rojaki izgubili gozdove in koče brez vsake odškodnine, vi pa hodi-te tja in podpirate to deželo.

Dr. Avgust Reisman